

Irodalmi Jelen

XX. évfolyam, 227. szám

2020. SZEPTEMBER

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szócs Géza** (Budapest)

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Kis Petronella** (kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám, Méhes György**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **PIERRE-AUGUSTE RENOIR (1841–1919)**

festménye

Böszörményi Zoltán

Csillag-tekinteted

*Hittem, értem az időt és a teret,
mely Isten kezében van,
ki állhatatosan erőt,
szenvedélyt,
tüzet szít szaggatott szívemben,
ki a szubsztancia
folytonosan változó energiáit
szerkeszti az univerzumban;
be kellett ismernem: tévedtem.
Ebből a rám nehezedő világból
én csak a tavaszt értem,
az állandó lobogást, a tündöklést,
az illatot,
az életemet díszítő színeket,
és téged, kedvesem,
ha a rügysző ágak ragyogásából
rám emeled csillag-tekinteted.*

Molnár Krisztina Rita

Egyetlen mondat

(Lázár Ervin tolvajára)

– A gyerekeknek szárnya van – jelentette ki Dédike határozottan. Axiómaként. A Föld gömbölyű, a párhuzamosok a végtelenben találkoznak, a háromszög szögeinek összege száznyolcvan fok, a gyerekeknek szárnya van. A baj csak az volt, hogy hetek óta minden helyzetben minden kérdésre ezt válaszolta. Néhány napja pedig már köszönés helyett is csupán ennyit mondott a lányának, az őt látogató unokáknak és dédunokáknak, sőt, a főorvos asszonynak is, aki engedélyezte, hogy a rohamosan romló állapotú néni ne a kórház krónikus osztályán töltsen az élete kiszámíthatatlan végéig hátralévő időt, hanem otthon, megszokott környezetében, ahol gyengülő szemével is jól tájékozódott, tudta, hol a vízcsap, a papucs, melyik polcon sorakoznak a tiszta hálóingek, melyiken áll a sárgabaracklekvár. A néni családja pedig berendezkedett a tartós ápolásra.

– A gyerekeknek szárnya van – üdvözölte Dédike a szobájába lépő főorvos asszonyt tegnap is, majd miután az hogyléte felől érdeklődött, kedves bólogatással megismételte a mondatot.

A sokat látott főorvos asszony már kevés dolgon lepődött meg, most mégis megtorpant a mozdulatban, amivel a vérnyomásmérőt készült elővenni az orvosi táskából. Kissé felhúzta a szemöldökét. Vissza akart kérdezni. Aztán mégsem. Szó nélkül megmérte Dédike vérnyomását, meghallgatta a szívét, végül komótosan összepakolt. Dédike legnagyobb lánya, Annamária kérdően nézett rá.

– Minden rendben. Kilencven per hatvan. Kicsit alacsonyabb a kelleténél, a szívhang is halk, de az édesanyja korában ez természetes.

Dédike decemberben töltötte be a kilencvenkilencedik életévét, és hosszú élete épp annyira volt eseménydús, mint bárkié,

aki élete javát a mozgalmas huszadik századi Közép-Európában élte le. Húsvétkor viszont még maga készítette az uzsonnához a zserbót, és emlékezete kristálytisztán idézte fel a múlt század kalandosabb, történelem-zilálta húsvétvasárnapjait. Most viszont itt ül a kék bársonypongyolában, ölébe ejtett kezét felemeli, hogy integessen, és búcsúzni épp azokkal a szavakkal búcsúzik az orvosnőtől, amikkel érkezésekor köszöntötte:

– A gyerekek szárnya van.

A doktornő csak az előszobában vált néhány halk, komoly szót Dédike lányával. Azt, hogy érdemben nem kommunikál, feltétlen a néni állapotromlásaként kell értékelni, hogy ugyanazt a mondatot ismételgeti, a beszűkülés, a világtól való elfordulás jele. Ami változhat bármelyik irányba és bármikor. A fejlemények kiszámíthatatlanok. De vélhető, hogy mindez az agyi erek állapotából következik. Annamária, miután becsukta a bejárati ajtót, az előszobafogasnak vetett háttal sírt néhány sort. Gyorsan és könnyedén. Nem engedte meg magának, hogy belefeledkezzen a bánatba. Megtörölte a szemét, aztán visszasietett Dédikéhez.

– A gyerekek szárnya van – mondta Dédike, és rámosolygott a lányára.

– De mit akarsz ezzel...? Milyen gyerekek? Jaj, bárcsak értenélek – mormogta maga elé egészen nekikeseredve Annamária, aztán fehér damasztzalvétát terített Dédike ölébe. Választ nem várt, ahogy már napok óta letett róla. De annyira szerette volna tudni, mire gondol az anyja. Hogy a nő, akitől beszélni tanult, most miért ismételgeti monomániásan ezt az önmagában teljesen értelmetlennek tűnő mondatot. És csak ezt az egyet.

Évekkel később, amikor elsőszülött unokája, Réka Annamária karjába adta néhány napos kisbabáját, Annát – puha flaneltörülközőbe csavarva, fürdetés után –, egyszer csak felbukkant a mondat.

– A gyerekek szárnya van – mondta ki hangosan Rékának. – Minden egyes gyerekek. Tudtad?

Juhász Zsuzsanna

Tróntalanság

Ferber Katalinnak

Te, mondd csak, te férfi vagy, te talán tudod!

Ugyan miért nem követeli ez a gyerek a jussát? Miért nem olyan, mint egy trónkövetelő kicsiben?

Hisz a kora meglenne hozzá, és mi is szívesen mondanánk le arról, amink van. Cserébe, hogy egy kis nyugtunk legyen végre. Pár hónapig legalább, vagy évig. Amíg tart az öregségből.

Mert te papának, papácskának hívhatnád már magadat. Finom, könnyű ételekre, szelíd szavakra és gyengéd szexre vágyakozol.

Én meg, hát a fene bánná, ha mamácskának hívna mindenki. De így senki sem hív. Senki, de senki. És ne is hívjon, pláne a munkahelyemen ne. Ott össze is dőlne a világ nyomban, mert én ott a csoportdinamika kikényszerítette, bújtatott, titkos vezető vagyok. Bár akarta a fene, hogy az legyek. De ha már ott vagyok, mert ott kell lennem, hisz messze a nyugdíjkorhatár, és szeretem is, amit csinálok, hát igyekszem. Igyekszem jól érezni magam, és szeretem, ha más is jól érzi magát.

Látod? Valahogy így kezdődött minden, de minden, hogy az ember vagy emberős, akárcsak a ma élő főemlősök, akkor érezte jól magát, ha a társai is. Ilyen egyszerű. És mégis nehéz, ha arról van szó, hol a határ. Hány és milyen emberre terjedjen ki ez a jó érzet? Meddig tágul Európa, az USA, hát Afrika? Meddig a földrészek azon szárazföldi éghajlatú, de még nem túl hideg sávjai, amelyek alkalmasak az emberi életre? Ez az összezsugorodott bolygó, ez a csak messziről kék, messziről teljes planéta most hány embert képes eltartani? És mikor indulnak neki a klímaváltozás üzte milliók? Ide is. Mert itt még ad a föld, itt még van eső, és vannak hegyek és hegyekből eredő folyók.

És az idő? Kire és meddig, időben meddig terjedjen ki az én jó érzetem? Mert kicsit félve a letarolástól, de ugyanakkor büntudattal is ültetgetem át a palántáimat, virágaimat. Hogy jobban nőhessenek. Hogy jobban érezhessék magukat, miközben egy afrikai anyát hallgatok munka közben, hisz megállásra nincs, megállásra nincs egy pillanat sem.

Csak hallgatom, hogy levelekkel eteti a gyerekeit. És a gyerekei nem szívesen esznek, időpocsékolásnak veszik az étkezést, mert a zöld főzeléktől nem laknak jól, és csak hasmenést kapnak.

És én? Én meg csak ott tartok, hogy megütközöm. Mintha pofon vágtak volna... A szótól, hogy „időpocsékolás”. Miért? Nem érnek rá fosni? Ugyan miben zavarja meg őket az enyhe rosszullét? Az éhezésben? Vagy a játékban? Hisz akkor, ha éhesen is van kedvük mókázni, már igazán közel lehetnek a fényezéshez. Munka meg nincs úgysem. Ha meg van, az úgyis az egészen kicsi gyermekeké és a nőké. Tán öregasszonyoké. Akik sokáig tudnak ülni egyhelyben. Jól tűrik a monotóniát, és rakosgatnak csak. Ideoda. Tán szőnyeghez való szálakat. Minőségi étkezéstől bágyadt, kicsi gyerekeké, és szikkadt, leépült vénasszonyoké a munka. És inkább csak a városokban. Vagy már ott sem. Mert a kormányok, a jóléti vagy már inkább csak annak tűnő országok kormányai hazahívták, hazaédesgették a gyáraikat.

Látod? Még cinikus sem vagyok. Csak terhelt, és olykor túlterhelt, de olyankor arra gondolok, elég lesz pár szabad óra, és máshogy látok majd mindent. Máshogy a munkámat, amit alapjában véve szeretek. Csak kipihenten jobban.

De azért szívesen átadnám már a helyemet, és lennék csak kibic. Jó kibic, aki együttérzőn drukkol az új, fiatal nemzedéknek. De ez sem, ez a gyerek sem követel semmiféle trónt. Mert tudja, hogy nekünk még messze a nyugdíjkorhatár. Hát lubickolhat még időtlen időkig. Miközben egyre inkább szorong, hogy hogyan is lesz a stafétaátvétel, hol lesz a helye, miféle trónt kap majd tőlünk.

Mi pedig méricskélünk, és magyarázzuk a bizonyítványunkat, hogy miért is ilyen és ekkora az a trónus.

És trón-e még egyáltalán? Vagy csak kispad. Hisz nem olyan, mondd csak, mintha egy egész nemzedéket a kispadra ültettünk volna? Hogy várjon még. Várjon a sorára az idők végezetéig. És szerinted jól van ez így?

Hogy nekünk örök fiatalnak kell maradni, dolgozni színtezés nélkül a nyugdíjkorhatárig, majd hirtelen, gyorsan megöregedni. De nem előbb, csak pontosan akkor. És nem lassan, mert akkor nem kapunk munkát. Vagy elvesztjük a munkánkat, ha csökken a teljesítményünk.

Nekik meg, a fiataloknak, rögtön, máról holnapra, munkába állásuk pillanatától kellene gyorsnak, tapasztaltnak és talpraesettnek lenni. Dörzsöltnek, ravasznak lenni, tapasztalatok nélkül.

Hisz erre megy ki a játék, nem? Hogy másnak mutassuk magunkat. Hogy ebben a nagy társadalmi dermedtségben, ebben a nagy, világnézeti szociális jégkorszakban vállaljuk az álarcot. A jeges, hideg fapofát. Hogy önként legyünk hidegvérűek és pókerarcúak, ha kell. Ha ez szolgálja a túlélésünket. Szemben a fiatalokkal, és olykor szemben önmagunkkal is.

Mert ne mondd nekem, hogy neked könnyű fiatal játszani! Hisz nekem is nehéz. Mert mélyen és mérhetetlenül igazságatlannak tartom. És természetellenesnek is. Mert legyen már jogom megöregedni. De mit csináljak, ha egyszer nem lehet? Ha nem lehet örülni annak, hogy pár fogamat elvesztettem már. De nem, nem örülhetek, hanem fizethetem a drága fogorvost, aki pótolja majd őket, hogy visszalökhessen, hogy visszalökhessem magamat bátran a munka világába.

De örülni, azt nem. Örülni a foghiánynak, hogy no lám, hiányoznak már, de mégis mindent meg tudok rágni a maradék néhány fogammal. Vagy de jó, lassan indulhatunk már, visz fel a fiam a hegyre, hogy ott leljem nyugtomat. Hogy nem eszem már el az ételt a fiatalok, a gyerekek előtt.

Mert nevelés, felfogás kérdése, nem? Hogy magunkért, önmagunkért vagyunk-e. Vagy a nagy egészért, a családunkért, népünkért vagyunk főleg. És akkor az övé még a testünk is, amit jobb kivonni a forgalomból, ha ezáltal több jut a többieknek.

Mert végül is kié az élet? Az emberi élet kié? A miénk főleg? Vagy főleg a többieké? És akkor kinek az életét éljük? A magunkét egyedül, vagy bele vagyunk simítva, törve, ha tetszik, ha nem, a nagyba? Testestül, lelkestül, mindenestül.

És akkor nem jobb-e azt hinni, hogy őseinkből lettünk, és gyermekeinkben élünk tovább? És olykor szó szerint is. Lemondva örömmel a hasznot nem hozó, csak gondot okozó testünkről is. Hogy a lelkünk a gyermekeinkben tovább éljen. Hogy hálások lehessenek.

Az önzetlenségünkért.

De most mintha visszafelé folynának a folyók. Nekünk tilos felállni, és elhagyni a trónt. Pedig lehet, hogy most éljük fel éppen, vagy lehet, hogy nincs is trónusunk. Mert tényleg feléltük. Feléltük a tartalékainkat, mert fel kellett, mert túl sokáig tartottuk az új nemzedéket gyermeki sorban. Diplomákat, szakmákat szereztettünk velük, miközben azt duruzsoltuk a fülükbe, tanulj, akkor kitárt karokkal fogadnak, és lesz pénzed dögivel. Csak-hogy hiába tanulnak, azt látják, hogy a diploma nem minden, és sehol sincs kitárt kar.

Mert igazán jó, biztos helyük nekik sincs, sehol sem. Kő, ami-re nemhogy anyaszentegyházat, de egy vacak kis szürke életet lehetne alapítani. És őket még bántja a becsapottság. És bántani is fogja. Meg vannak sértve. Vérig. Hogy nem örülnek nekik. Annak, hogy felnőttek.

Pedig nem trónt akarnak. Csak egy kis helyet a nap alatt. És mennek, boldogan mennek, ha hívják őket. Őt, személyesen. És ígérenk neki fűt-fát, hátrahagyott szereteteinek gazdagságot, szüleinek gondtalan, hosszú öregkort, ha feláldozzák magukat. Most. Azonnal. És bármilyen eszme oltárán. Az európai jólét oltárán, de a nyílt, más vallásút nyíltan gyűlölő terrorizmus oltárán is. És mennek. Mennek feleségnek brit kislányok és európai, fiatal muszlimok, meg afrikai, jól képzett fiatal feketék. Egy jobb világba, ahová meghívták őket.

És mi tőrjük, hogy így legyen, mert dolgoznunk kell inunk, agyunk szakadtáig. Görcsöl a lábunk, és rettegünk, hogy apró

agyérgörcseinkből egyszer agyvérzés lesz, és lebénultan nem kellünk. Senkinek, de senkinek. A rokkantnyugdíj sok lenne az éhenhaláshoz, de megélni belőle nem lehetne. A gyerekünk nyakán meg nem szeretnénk élni. Hegyre vinni meg nem akarnának bennünket. Tiltaná a...

Vallásuk? Az nem, mert hála Istennek, többnyire ateisták. Láttak már elég egyistent, egyistenhitűt. Ölni. Ölni, pusztítani egyetlen Isten nevében. Sem a keresztény Isten, sem Allah nem kell nekik. Sem papok, sem szerzetesek. Sem zsidó kórház, sem evangélista ételosztás, sem ökumenikus hitszolgálat keretében osztott zsíros kenyér és forró tea a hajléktalanoknak télen.

Mert ők még egyetemesnek gondolják el az emberséget, a szeretetet, együttérzést egymás iránt. És a büszkeséget is, az emberét, aki ad, a büszkeséget önmagára annak, aki ad, mert tud adni, és kész.

És igazuk is van, mert az együttérzésünk Isten előttről való. Egyetemes. Mindenütt vannak leletek, hogy az előember megosztotta a zsákmányát, találmányát a táborban maradékkal. Adott enni a hazahordott húsból, gyümölcsből a gyerekeknek, betegeknek, öregeknek is. A gyávácska, lánykalelkű férfiaknak is. De mehettek vele vadászni a nők is. Akik a hátukon cipelték haza a túlságosan felhevült, merész fiúkat, ha megsérültek. És fogalmuk sem volt, ki kinek az apja és nagyapja. Enni mindenkinek kellett. Kicsik, alacsonyok, kisagyúak és bizonyára rövid életűek voltak. De adtak, természetükből fakadóan, és mindenkinek, egyetemesen és mindenütt a világon. És biztosan nem volt hitük. Egyisten biztosan nem. És sokistenhitűek sem lehettek, mert folyton vándoroltak. Mentek a klímaváltozás miatt egyre északabra vándorló állatok után. A zsákmány után, tehát semmi állandó, hegy, folyó stb. nem vette őket körül, amiben mint istenkékben hihettek volna. Talán szerették a napot, mert melegített, és félték a holdat, mert éjszakára belőlük válhatott zsákmány.

És meghaltak, és bizonyára könnyen haltak. És vándorlásuk közben kiirtottak minden náluk fejletlenebb emberelődöt. Muszájból. Ha egyszerre harcoltak volna a természettel és az egy

kicsit gyengével, vagy csak kicsit butább emberelődökkel, akkor biztosan kipusztultak volna. Az oroszánt nem tudták legyőzni, a náluk lassúbb, lomhább, vagy csak butább, ötletességre soha nem kényszerülő bennszülötteket igen. Aztán jött mögöttük egy újabb hullám. Egy elszántabb, gyorsabb, de főleg szociálisan jobban együttműködő hullám. Akiknél ők már tényleg csak egy hajszállal voltak butábbak, becsaphatók. És mégis elsöpörték őket. A mai ember, a homo sapiens kiirtotta a neandervölgyit. A fajt, amely régóta élt itt, Európa szívében. Val'szeg megette. A máját, az agyát. Előbb a könnyen, hamar puhára sülő részeit. De nem volt mese, muszáj volt.

És mi talán ezt érezzük. Ezt a zsigereinkben, a génjeinkben, a velőig mélyen, hogy béke kell. Kell a béke, mert mindig csak egy hajszál választ el bennünket az ítélettől. Hogy ez itt, ez az ember, ember-e még? Hozzánk tartozik-e, vagy sem? Zsákmányállatunk-e, disznóra hasonlít-e, tehénre, kacsakezű majomra, vagy ember? Ugyanolyan, mint mi? Homo erectus. Homo sapiens. Homo micsoda? Mondd!

Ki jön utánunk? Ki van a hátunk mögött? Ki készülődik, hogy ide jöjjön?

Hisz végül is nem szomorít el bennünket, hogy nincs unokánk, és gyerekeink sem anyaságra, apaságra készülnek. Csak egy kis helyet akarnak maguknak a nap alatt. Nem trónt. Csak megélhetést. Előbb maguknak, aztán majd meglátják.

De előbb nagyobb feladatuk van. Szembe kell és szembe is akarnak nézni a leendő klímamenekültekkel. Tudni akarják a számukat. És hogy hol, mennyi termőföldön lehetne őket szétosztani. De békét akarnak ők is. Számolni csak békében lehet, ahhoz idő kell. És nők kellene, anyák. Akik nem engedik fiaikat egymásnak menni. Az itt élőket az érkezőknek. Anyák, akik nem engedik, hogy ember embernek zsákmányállata legyen. Újra.

Anyák, akik azért fohászkodnak, hogy inkább vírus, baktérium tizedeljen. Mindenkit, mindenhol. Egyetemlegesen. Csak ne emberkéz. Inkább vírus, ha pár évtized múlva kiderülne, hogy nem elég a Föld. Ennyi itt élő és bevándorló embernek.

Akkor inkább a vak, buta, néma vírus. Az jöjjön el!

Egy tudós azt mondta pár évtizede, hogy az emberiség egyetlen, igazán nagy ellensége a vírus.

Lehet, hogy a barátja lesz? Emberségének, egyetemes emberségének megőrzője?

A tűz, ami köré a maradék gyűlik majd? A megmaradt emberség. Neandervölgyben, Subalyukon, Aggteleken.

És a felegyenesedett ember többé nem fog követ dobálni a másokra, és a gondolkodó ember nem fogja átverni többé a másikat. Hanem ringatni fogja a gyerekeit. Ráérősen. Maga mögött hagyva az elnéptelenedett sivatagokat, felejtve a zsúfolt nagyvárosokat. És megtanul újra mesélni. Beszélni a gyerekéhez, aki még járni sem tud. Anyanyelvet készíteni.

Igaz is, jut eszembe! A homo sapiens nem az összes neandervölgyit irtotta ki. Volt, ahol keveredett vele. Van néhány hely a világban, ahol ilyen leleteket is találtak.

Remélem, a fiunkkal keveredni fog inkább az, aki utánunk, ide jön.

A nőkben genetikailag ott van, a génjeikbe van írva a másság utáni vágy. Kezdetben megzavarja őket a másfajta testméret, szag, de aztán mennek utána. Szinte megbabonázva.

Mit szólnál egy kávészín unokához? Aki persze lehet, hogy telítve lesz nemi vágygal, de mi majd megtanítjuk őt, hogyan fordítsa alkotásba, teremtésbe. Tudásvágyba.

Lesz mit mesélnünk neki, nemde? Az írásainkat meg majd csak lefordítja neki valaki egyetemes nyelvre. De bárhogy is, vele leszünk. Ott leszünk.

Mi mást tehetnénk?

Sütő Csaba András

Rögzítések

*potyogó vakolat
szürke szikkadt mestercsík
eldobált sörösüvegek
holdfény: sárga*

*az út a kapcsolóig
nincs ki pilácsot köpjön el
házak előtt konténerek
szellős pince terhétől szabadult padlás*

*elszáradt ágak
felében zöld törzs
napfényben fürdik
zöld levél hideg ásónyél*

*törött betontábla
fátyolfelhős idő
égnek fordult tekintet
zivatarvizitáció*

*tizenhárom elmagzott meggy-
fattyú zöld fából épített sövény
a villanydrót fölé merészkednek
a szárazon sötétlő gyümölcs*

*korhadó ágak a földben
a paprika vártán
földnek fordult gömbök
paradicsom- és babkarók*

*szár hajlik duzzad a hüvely
kiperegnek a száraz
szemek farúdon lóg a
függönyből varrt batyu*

*lámpafény a betonlapon
rothadó fürtök az orgonán
virágban pompázó borsó
széthajló hagymaszár
zöld töklevelek*

*csákány a földön diófa nyéllal
parti kövezés idelopott veteránja
cseresznyefa-virágzás
széttúrt göröngyök
elhaladó léptek visszahulló zaja*

Salánki Anikó

Tánc az esőben

Tizenegyen voltak a csapatban, de a félkezű Mojszi már az első munkanap hozzájuk csapódott, attól kezdve mindig velük tartott, tehát ő is számított. Hivatalosan persze nem, az egyik karja hiányzott, az aktív koron jócskán túl volt, s valami rokkantságit is kapott. Azért feltalálta magát, segítette a nőkből álló közmunkás csoportot, vigyázott rájuk meg a letett holmijukra, vitte nekik a vizet, sodorta a cigarettát.

A munkaügyön a szürke kosztümös, aranykeretes szemüvegét az orrán egyensúlyozó nő azt mondta, ők egy brigádot alkotnak, felelősek egymásért. Erre Lobó dühösen hátradobta hosszú, göndör tincseit. Meg a jó nyavalya, ha beleáll – dünnyögte. Őérte aztán nem volt felelős soha senki egész eddigi életében. Az apját sosem látta, az anyja meg a poharat simogatta, nem a lányát. Korán megtanulta, ha már abban sem bízhat, aki őt erre a keserves világra hozta, ugyan mit várhatna vadidegenektől.

Durcásan nézett egy szerencsétlen legyet. Mindig visszacsúszott az ablaküveg tetejéről az aljára.

Ilyen az élet a telepen is. Mégis belenyugodtak, belefásultak az emberek, mert nem jutottak soha feljebb. Fiatalkorukban, mire beértek a városba munkáért, nyakig sárosak lettek. Később inkább el sem indultak. Negyvenévesen már csak ültek a szürkére kopott padokon vagy a töredezett műanyag székeken, szotyoláztak, csatos üvegből itták az olcsó lőrért. Néha hirtelen nekibuzdulásból összeszedték a szemetet, megigazították a kidőlt kerítéslécet, és oda teregették a besárgult lepedőket. Másnap ugyanúgy volt minden, szemerkélt az eső, a beázott plafonból megint levált egy darab, a gyerekek mezítláb tapicskoltak az udvaron. A kesernyés füst lelapult a bokrok közé.

Ő is kínkeservesen végezte el a hatot az általánosban, nem is nagyon emlékszik semmire. Ott ragadt rá a Lobó becenév, talán a haja vagy a természete miatt. Az egyik osztálytársa – olyan kis

csenevész, nagyeszű, szemüveges – azt mondta, egy farkast hívtak így. Meg akarta verni, sokkal erősebb volt nála, mégsem tette. Talán a fiú nefelejcskék szeme tartotta vissza, vagy az, ahogy lelkesen magyarázni kezdte, hogy ez a farkas szép volt, meg bátor, és sosem sírt. Majd mutat róla képet. Sosem mutatott, de ő elképzelte, ahogy áll feltartott fejjel egy magas sziklán, bundáját veri az eső, körötte villámok cikáznak.

Amíg gyerek volt, mindennap késő délután ért haza a busszal, amivel vagy heten jártak be rendszeresen az iskolába.

A megállótól még majd egy órát kellett gyalogolnia, a karját lehúzta az iskolatáska. Mi a francnak kellett mindig hazavinni? Nem volt náluk villany, ha akart volna, sem tudott foglalkozni a másnapi leckével. Meg nem is akart. Elege volt a napból, reggel hatkor kelt, ott volt egész nap a tanteremben. A nagyszünetben néha kimentek a kopár udvarra. Szaladgáltak, verekedtek, a fiúk fociztak, de őt nem vették be, mert lány. Az ügyeletes tanárnő vérvörös arccal kiabált, meg a sípját fújkalta, de csak az uzsonnaosztás csendesítette le őket. Az jó volt, hogy kaptak enni. Ezért otthon nem is számoltak rá, hogy este még neki is kéne valami. Korgó gyomorral feküdt le, a könyveit, füzeteit a matrac alá dugta. Öreganyjának mindegy volt, mivel gyújt be a rozsdás sparheltba, a szemetesből kiszedett reklámújsággal vagy a hatodikos nyelvten munkafüzettel. Amúgy sem tudott olvasni. Ő ugyan megtanult, de nem szeretett. Egyszer talált a buszmegállóban egy képes újságot, ételeset. Lassan kisilabizálta, hogy mi minden kéne egy szarvasraguhoz, sokáig nézegette a fotókat, aztán ezer darabra szaggatta. Ha nagy ünnep volt náluk, kakast főztek káposztával. Az öreg Mojszi fél kézzel hegedült, hóna alá szorítva a hangszert, valami fura tartással és kicsit hamisan, mert egy húr hibázott, de táncolni lehetett rá.

Most meg itt van ez a közmunka. Kapálták a ligetben futó kis ösvényekre burjánzó gyomot. Nem volt nehéz, csak unalmas. És olyan feleslegesnek tűnt. Az elhanyagolt gyalogutakat senki sem használta, a végén álló vendéglő évtizedek óta bezárt. A kilincseket meg az ablakokat elvitték, mindent, ami nem volt lebetonozva, bent csak pókháló volt, meg az italos pult. Ki tudja, miért, ahhoz nem nyúltak.

Mojszi régen itt is hegedült – így mesélte –, fekete kabátban, fényesre pucolt lakkcipőben. Zenekara volt, a cimbalmos később felkerült Pestre, a másik meg egy nagy óceánjárón húzta piros zsinóros mentében. Szánakozva nézett az öregre. Persze nem nyíltan, csak úgy féloldalasan. A bal kabátujja zihertűvel volt rögzítve könyök fölött. Nem kérdezte sosem, mi történt, baleset érte, vagy verekedett. Őt sem faggatta a félkezű soha, pedig az unokájával élt együtt vagy három évig, míg egy vásározó asszonyság magával nem vitte. Na, legyen benne sok öröme. Mert hogy neki nem volt, az hétszentség. Miután elment, Lobó maradt az öregnél, persze nem együtt éltek, ő kint aludt a konyhában a dikón. Korán kelt, a zaccos kávé a kis piros lábaskában már félre volt húzva, mire Mojszi kicsoszogott a szobából, harákolva ment ki az udvar végibe elvégezni a dolgát. Megvoltak. Hétszámra nem beszéltek, mert nem volt miről.

Péntek volt, délutánra járt az idő, leültek pihenni, úgysem jön ellenőrizni senki, meg szépen el is haladtak. Mindenki rágyújtott, aztán a csikkeket Lobó szedte össze egy horpadt bádogdobozba. A gyenge őszi napfénybe fordította az arcát, a feltámadó szél simogatta verítéktől összegubancolódott haját. Esni váratlanul kezdett, csak úgy, nem volt tán felhő sem az égen, de hirtelen megdörrent, aztán már zuhogott is. A rég bezárt étterembe menekültek, az utolsók csatakosra áztak. Minden szégyenkezés nélkül csavarták ki a vizet levetett pólójukból, blúzukból.

Mojszi megsimogatta a pultot, aztán fütyülni kezdett egy szép dallamot. Cifrázta, ép kezével mintha vezényelt volna egy láthatatlan zenekart. Aztán azt mondta, ez egy régi filmdal, az a címe, hogy *Ének az esőben*, és kimutatott a lassan sötétedő ligetre. Fekete felhők súrolták a fák sudarát, és esett, mintha sosem akarna elállni. Bekúszott a nyirkos hideg a kitört ablakon, a megvetemedett ajtó nyikorgott.

Mojszi Lobóra nézett, meghajolt előtte, és táncra kérte. Újra elkezdte a fütyülést, a többiek ütemesen ringani kezdtek, ő meg büszkén lejtett az öreggel a felpúposodott betonon, és úgy nevette, mint ahogy talán régen az a filmbeli lány.

Herczeg András

Egy perc

Alinna a Krisztina tér felé szaladt. Kicsit lassított, ügyetlenül elővette a telefonját, aztán visszarakta a zsebébe. Újra elővette, hogy megnézzze, mennyi az idő. Vakon bámult a repedezett kijelzőre. A francba már, na, gondolta. Harmadjára is elővette a telefont. Mély levegő.

18:06.

Picsába. Nulla hétkor indul a busz. Futás! Kapkodva szedett levegő. Görcsök a has és a mellkas tájékán. Fájó vádli- és combizületek. Izzadságtól göndör, töredezett, barna haj. Arcba csap. Levendulaillat. Savanyú íz. Bamba emberek. Egyre növekvő, erőszakos pánik. Főleg a bamba emberek bambasága miatt. Mert sosem értik, mi fontos, mi nem. Ő nem fontos nekik. Ők meg nem fontosak neki. Ki ő nekik? Egy elsuhanó, kockás szövetkabát. Neveletlen fiatalság, keserűségükben elirigyelhetik. Nézik, mintha nem láttak volna még életükben futni senkit. Holott láttak. Elfutott előttük a lehetőség, hogy nevetve félreálljanak. Ehelyett felháborodnak. Háborodjanak fel másón! Ő például azon háborodik fel, hogy megint elkésik. Világéletében késett. Kurva óra. Emlékszik az apja neurózisos kapkodására. A pontosság a királyok udvariassága, mondta. Sose késs!, mondta. És jött a nevenséges lázadás. Dehogynem. Késni fogok. Miért ne? Ki hal bele? Nem? Iskola, ünnepek, színház, családi ebéd, anyámtyúkjá, mindegy volt, csak késni lehessen. Valahogy lázadni kellett. Ostobaság volt, mégsem állt le azóta se. Rutinná vált a folyamatos, csökönös késés. Az idő kipergett a kezei közül, bármit is csinált.

Persze leginkább nem csinált semmit. Persze – és megint leginkább – ez így nem igaz. Csak az anyja kénes mondatai tapadtak rá. Igenis csinált valamit. A szó fizikai értelmében létezett. A jogi egyetemen tanult. Próbált jó jegyeket szerezni. Vagy inkább

feltételes mód. Létezett volna, tanult volna, jó jegyeket szerzett volna. Ha nem lett volna egyfolytában szomorú és magányos. Depressziós. Ugyan kevés megbízhatóbb dolog van, mint egy öndiagnosztizált depresszió, de ő ebbe a kór meghatározásba menekült. Ez végre körvonalazta az identitását. A depressziós lány. Várjunk! Depressziós Lány. Máris drámaibb! És bárhogy is undorodott magától ilyenkor, mindig drámai próbált lenni. Teátrális gesztusokkal, eltúlzott történetekkel, fájdalommal. Már csak a Xanax hiányzott a repertoárból. És akkor végképp egy budapesti klisé-csajjá válna. Nem. Így biztos nem. Ez nem egészen így van. De nem is ez a fontos. Ő a fontos. Hogy fut. Igen.

Fut. Arcok. Bambák. Emberek. De le fogja késni, tudta. Száz százalék.

Kopott zebra. Üres park. Hajléktalan a padon. Üres pad ismét. Buszmegálló. A kék busz épp eltűnik a sarkon.

Lekéste, megint. Pontosan tizenhetedjére. Még öt alkalom van hátra. Összesen huszonkettő lesz. A következő ötre pontosan kellene érkezni. Bár szar az egész, gondolta. Most is mint ha mindenki őt nézné. De mit? Rossz a haja? Az biztos rossz. Kócos, meg barna. Unalmas szín. A pornósoknak meg a tanárnőknek van csak barna haja, gondolta. Meg neki. Csak ritkán érzi, hogy nézik. Akkor is csak paranoia talán. Xanax, fű vagy spuri?, gondolta reflexszerűen. Aztán megrémült a gondolattól. Már három éve semmit sem tolt. Cigaretta és sör, csak semmi unortodox! Persze drogozni is mekkora klisé. Utálta a kliséket. És nem tudott menekülni a gondolattól, hogy ő maga is csak egy klisé. Hogy bármikor bárki kitalálhatná. Még gondolkodni sem kell hozzá, hogy kész legyen. Lány vagy nő, ahogy tetszik, meg akinek tetszik. Exdrogos. Ex-ex. Kemény apa. Szuburbánhiszti anya. Depresszió. Egyetem. És a többi. Első kerületi lakással. Utált szülőkkel. Az elkényeztetett kislány sanyarú sorsával. Klisé az egész szar. Bármerre néz, az örökkévalóságnak írt karaktereket lát. Minden volt már.

Kavargó gondolatok. Picsába már. Pánik. Megint. Valahol ki kéne kötni. Valamire gondolni kellene.

Túl gyors a busz. Mindig. És túl gyorsan történik az élet. Eluralkodik a kétségbeesés. Régi emlékek törnek elő. Óvoda, két fiú lehúzza a bugyiját. Kinevetik. Elmondja az óvónőnek. Ő is nevet. Csacsiság. Később fogdossák. Nem akarja. Minek? Úgyis csak játék. Nem akarnak rosszat. Hadd fogdossák. Ő is fogdossa őket. Nevetnek. A falhoz nyomják, belényúlnak, nehezen sikerül. Fáj. Nem érti. Bárcsak már iskolás lenne. Aztán mikor, akkor már mégse. Csúnya nyolcadikos. Kicsi és kövér. És pont olyan kicsi még mindig. A többi lány sokkal magasabb. Szép, hosszú lábakkal. Szép, fejlődő mellekkel. Ő meg egy krumpli. Át kell öltözni tesióra előtt. Kínos az egész. A fal felé fordul. Látja, hogy Ági csipkés melltartót hord. Tetszik neki. Elegáns. Az anyja jut róla eszébe. Az apja levette róla. Hétévesen látta, ahogy leveszi. Az anyja hatalmas, kövér mellei előbuggyantak a melltartó szorításából. Fogott valamit. Alinna beszaladt, sírva fakadt. Csúnya anya! Ne fogd meg, anya! Apja kiáltott valamit, és a falhoz fordult. Anyja nevetett. Ő csak sírt, nem akarta, hogy ilyen dolgok létezzenek. Idegen. Idegen dolog. Az anyja visszavitte aludni. Nagy nehezen sikerült.

Az egyetemi gólyatáborban felébred, a lába között ragacsos ondó, amit egy HÖK-ös hagyott ott. Kurva HÖK.

Undorodik magától, undorodik a férfiaktól. Kimegy a kolyerékelyére cigizni. Egy részeg lakótársa elmegy mögötte. Rácsap a fenekére. Hátranéz. Gyűlöli. Gyűlöli önmagát is. A fiút kézen fogva visszamegy a szobába. Bugyi nincs rajta. Szoknyáját felhajtva négykézlábra ereszkedik. Csináld!, mondja. A fiú kapkodva, de készségesen tesz eleget a kérésnek. Csinálja. Ő közben a párnába harap. Ezt meg miért kell?, gondolja. Mi a faszt csinállok én itt? Mi vagyok én? Amit az anyád gondol rólad. Az. Utálja az anyját. Utálja ezt a fiút, aki mindent belead, mégis csak azt bizonyítja be, hogy a vibrátorok iránti növekvő kereslet nemcsak divat, hanem igény. Utálja magát.

Pedig gyönyörű volt.

Legalábbis ezt mondta Balázs. Balázs mindig mondott neki valamit, amitől otthon érezte magát. Olyan helyen, ahol elbúj-

hatott. Minimanó. Gyönyörű vagy. Vigyázz magadra. Szeretlek. Imádlak. Okos is vagy, ne félj. Meglesz. Szeretlek. Ne félj. Semmi komoly. Valami ciszta, vagy mi. Nem komoly. Ne aggódj. Meg lehet gyógyítani. Ne félj. Erős vagy. Nélkülem is az leszel. Valójában nem is számít semmi. Szeretlek. Egyedül is menni fog. Az arcodra. Mi? Kérdezte. Az arcodra akarom. Ja, hogy te meg itt végzel közben. Nem, nem akarok újra sminkelni. Belemegy a szemembe. Akkor nesze!, mondja. Mint a többi. Ragacsos comb. Nincs kedve fürdeni. Reggelre oda fog száradni, édeskés doh-szaga lesz. Majd kaparhatja le. Mint a korpa, úgy fog hullani a zuhanyba. Az anyja is mindig korpás volt. Most kopasz. Nincs korpa, nincs öröm, csak a huszonnégy kezelés. Mindkettejüknek.

Késett. Egy perc kellett volna még... Vagy egy egészen új pillanatot...

Vagy?

PIERRE-AUGUSTE RENOIR (1841 – 1919) festménye

Angyal Gyula

Egy angyal szalad a Ráktérítőn

(ihlette a Train zenekar Drops Of Jupiter dala)

*Egy angyal szalad a Ráktérítőn, s kacag.
Lába nyomán ózon táncol, s vacak
úrszemetet pöcköl félre nomád kedve.
Ruhája álmokból varrógépelt csodás kelme.
Az égboltban dolgozgat, mér, szab, rámol.
Szeretettel pislog haza a kell-ott-fenn-egy-országból.
Rendszeresen kocog oda, hova a jószág-börtön húzza,
lába nyomán ózonsétány, pöttyös utca.
Kergetnivalója van, kis kezébe ránc térképet gyúrt a minta,
fülének dalol a kvazár-kakukk, az úrpacsirta.*

*Egy angyal szalad a Ráktérítőn; csillagszemű zarándok.
Ismertem jól, míg élt. Hiszen a keresztanyám volt.
A rák pedig menekül. Egy angyal diktál iramot.
Néha a szörnybe rúg, ilyenkor szállnak a hullócsillagok.
Ha kívánhatnék, akkor: bárcsak élne még!
Bárcsak ne a mennyből nézné az északi féltekét!
Mondd, néztél-e odafent a Jupiter szemébe?
A Nap felszínén egy másik nap elégne?
Igazgattad-e kedves szigorról az elcsavargó kisbolygókat?
Ismersz-e olyan szomjat, mit csak a Tejút olthat?
Táncoltál-e a pulzárok taktus-dallamára?
Kiültél-e kávézni egy holdi kráter-várra?
Felpróbáltad-e, mert miért ne, a Szaturnusz gyűrűjét?
Ültettél-e kint jégvirágot, fehér törpe-fát, dicsérve ür-rügyét?
Bosszankodtál-e a kozmikus poron, vagy csak dúdoltál valami
szépet?
Megsimogattad-e, mint egykor sajátodat, a Kis Kutya
csillagképet?*

Néha úgy érzem, te csináltál az égboltból pöttyös szőnyegüzletet.

Egy lebegő nagynéni, ki meséket hímez, álmokat ültetget.

*Leveses fazékban főzöd a családnak az arany Napot
és a spirálgalaxisokat, mint hajtincseidet csavargatod.*

*Egy angyal sétál a Ráktérítőn, felé nyújtózom, míg csak elér
kezem.*

Ő rendezgeti a mennyszőnyeget, míg én írok és emlékezem.

PIERRE-AUGUSTE RENOIR (1841–1919) festménye

Bene Zoltán

Mandola története

(Részletek)

10. fejezet

Feltűnés (1992)

Mandola 1995 tavaszán tűnt el. P. 1992 őszén ismerte meg. A másodévet kezdte a főiskolán, egyik délután Hajni nevű csoporttársával moziba mentek. Előző évben alig pár szót váltottak, ám ahogy elkezdődött az új szemeszter, P. szeme megakadt a lányon. Mintha kicserélték volna. Későbbi élete során sokszor találkozott ezzel a jelenséggel. A nők, kivált húszéves koruk előtt, képesek egy nyár alatt megszépülni (a megcsúnyuláshoz ennél kevesebb idő is elegendő, bármikor). Hirtelen ötlettől vezérelve elhívta Hajnit moziba, aki habozás nélkül igent mondott. A *Túl az Operencián* című, fölöttébb hosszú és nem ritkán giccsbe hajló hollywoodi filmet nézték a Belvárosi (nemrégiben még Szabadság) filmszínházban Nicole Kidmannel és Tom Cruise-zal, utána beültek a Takaréktár utcai Vörös Rókába, meginni egy fröccsöt. Miközben Hajni kiment pisilni, P. az asztalon heverő újságot lapozgatta. Az *Őszi madárkalendárium*ban aznap a lappantyúról írtak: *A rigónál valamivel nagyobb termetű, ám hosszú szárnya és farka, valamint bagolyszerű tollazata jóval nagyobbnak mutatja. Tollazata avar színű. Csőre kicsi, de száját igen nagyra tudja tántani. Éjszakai madár. Alkonyattól a hajnali szürkületig vadászik. Tápláléka elsősorban levegőben repülő bogarakból, lepkékből áll. Előszeretettel vadászik legelő háziállatok között. Innen ered népies neve: kecskefejő. A faj döntő többsége szeptemberben elvonul. A telet Kelet-Afrikában tölti. Védett!* Míg a lány távol volt, P. beolvasott még egy Horn Gyulával készített interjúba, amelyben a pártelnök arról beszélt, az MSZP és a Fidesz népszerűsége az

utóbbi hónapokban növekedett, majd rátért múltjának egyesek szerint sötét foltjaira, hogy aztán ügyesen ki is térjen a konkrétumok elől. Az újság címlapjáról kiderült, hogy finn és magyar vállalkozók találkoztak valahol, valamiért, s mielőtt Hajni visszatért, P. azt is megtudta, hogy a krisnások a városban tartják soron következő békefesztiváljukat.

– Összefutottam Mandyvel – Hajni mellett egy szokatlanul dús és rendkívül hosszú hajú lány állt. Úgy festett, mint egy indián nő.

– Ismeritek egymást?

Nem ismerték.

– Tényleg Mandynek hívnak? – érdeklődött P.

– Nem. Eredetileg Mandolának.

– Értem.

– Az se jobb, nem? – mosolygott Mandola.

– Azért egy hajszálnyival igen – dörmögte P. – Kérsz egy fröccsöt, esetleg mást?

Mandola VBK-t kért, P. legott el is loholt a pulthoz, hogy hozzon neki. Hajnitól elfelejtette megérdeklődni, iszik-e még valamit. Ezzel el is dőlt minden, Hajninak fél óra múlva el kellett mennie, éppen akkor, amikor a rádió Mariah Carey *Can't let go* című számát kezdte játszani. P. és Mandola kettesben maradtak a Vörös Róka kecskelábú deszkaasztalánál. Eleinte a rádióból ömlő iszonyatos zenékről beszélgettek. A *Rossz vagyok* című Manhattan-dal után a *Győzni fogunkat* is végig kellett hallgatniuk az Ed-dától, benne olyan sorokkal, mint „*A múltunk szomorú és messze még a cél, / A zászlónk meggyötört, de nekünk mégis így a szép, / nekünk így a szép!*”

– Sokat akart a szarka... – nevetett Mandola.

Hogy később milyen témákra tértek, P. utóbb nem tudta föl-idézni. Éjfél elmúlt, amikor elváltak egymástól, P. hazakísérte Mandolát az egykori munkásszállóból átalakított kollégiumba, aztán hazabaktatott. Szívesen beszélt volna valakivel arról, ami vele történt azon az estén. Mandola mesés hajáról és enyhe kancsalságáról, például. Egy pillanatra még azt is sajnálta, hogy az

anyja a fővárosba költözött. Örömmel osztotta volna meg az életményt valamelyik hajléktalannal a tucatnyi közül, akikkel jó kapcsolatban állt, meg-meghívta őket egy-egy italra, tányér babgulyásra az alsóvárosi Tóth vendéglőbe, de ezúttal, persze, egyikkel sem futott össze. Megfordult a fejében, hogy fölkeresi valamelyik főiskolai cimborája albérletét, végül azonban letett erről is, ahogyan a Mignonba sem tért be, ahol rendszerint véget ért az éjszaka, s ahol hajnaltájt a szesztől megfáradt férfiak az asztalon nyugtatott jobb karjukra borulva szenderegtek, s ha valaki gyanútlanul bepillantott volna a helyiségbe, azt is gondolhatta volna, megannyi óras dolgozik ott, szorgosan javítva a ketyegőket. Hazament, ébren feküdt az ágyában, hanyatt, ruhástól, sokáig. Próbálta megfejteni az életet. Hogy egy ilyen magafajta, csöppet sem vonzó fickó ugyan mennyire számíthat az élet naposabbik oldalából? Krúdyt olvasott, őt hívta segítségül.

„– Mit álmодott, Krúdy úr? – kérdé reggelenként az óbudai harangozó, amikor rágyújt az első versre.

Hát én csak rendben volnék az álmaimmal, mert nem fojtogatnak, nem zokogtatnak már évek óta...”

Hát, velem olykor megteszik, gondolta P. Szerencsére aznap éjjel nem aludt, így nem is látott álmokat, nem villanyozta föl és nem is lombozta le egy elfeledett, eltemetett, alig kibogozható éjszakai történet. Így is meglehetősen szorongva téblábolt a városban aznap.

A sétálóutcán találkozott Mandolával.

Nem beszéltek meg előre, a véletlen vagy a sors műve volt. Az egész Belvárosban performanszfesztivál folyt. A sétálóutca egyik, térré öblösödő szakaszán három lófarkas fickó állványokról csüngő vasakat ütögetett, amiből meglepően viselhető zenei produkció keletkezett. Kicsit arrébb két gólyalábas és egy trombitás vásári komédiás zaklatta a nézősereget, odébb egy lány nagy átéléssel énekelt, egy fiú gitáron, egy másik tam-tam dobon kísérte, az egyik kapualjban félmeztelen, ezüstszínűre mázolt, szorosan összekötözött figura vonaglott, akár egy óriási féreg. P. és Mandola a vasdarabokkal muzsikáló trió elé telepedett le.

Sokáig hallgatták őket, P. lába egészen elgémberedett, alig bírt föltápaszkodni, mikor úgy döntöttek, odébbállnak. Lesétáltak a folyópartra, nézték, hogyan úszik el dél felé egy kései dinnyehéj, meg a pillepalackok, melltartók, félcipők, szatyrok, műanyag babák és egyebek. P. lopva a lányra sandított. Nehezen tudta volna megmagyarázni magának azt, amit érzett. Bár sokat beszélgettek előző éjszaka, számos témát érintettek, még mindig alig ismerték egymást. P. mégis úgy érezte, Mandolával érdemes. Szerette volna megfogalmazni, amit és amiképpen érez. Már hajnalban ezen gyötrődött otthon, de képtelen volt szavakba önteni mindazt, ami hol szorongatta, hol kellemesen bizsergette. Ha mégis elgondolt magában mondatokat, amelyekbe úgy-ahogy belegyömöszölhetőnek tűntek az érzései, azok vagy hamisak, vagy szentimentálisak, esetleg hamisan szentimentálisak, netán szentimentálisan hamisak lettek. Egy idő után föl is adta a kísérletezést. A folyóparton késztetést érzett, hogy újrakezdje, megkeresse a legkevésbé pontatlan és félrevezető megfogalmazást.

Mandola azonban megelőzte.

- Találkozhatnánk gyakrabban – fordult P. felé.
- Akár mindennap – vágta rá P. meggondolatlanul.

Mandola elnevette magát.

- Akár.

11. fejezet

A kifejezés nehézségei (2016)

P. az otthonosan meleg kávézóból bámult ki a vastag kirakatablakon keresztül a kutyahideg külvilágba. Azon tűnődött, ha hirtelen elveszítené az emlékezetét, s csak az érzékeire hagyatkozhatna, vajon látná-e, megérezné-e, rájönne-e a jelekből, a puszta látványból, milyen cudar zimankó uralkodik odakinn. Az ég szikrázóan kék, a fák – eltekintve néhány csenevész tujától az út szélén – csupaszak, a járda aszfaltja különös színben játszik, és

ezüstösen csillog, a madarak reményvesztetten kuporognak az ágakon, tetőkön, lámpaoszlopokon. Végül oda lyukadt ki, hogy igen, alighanem előzetes tapasztalatok híján is arra a következtetésre jutna, kegyetlen hideg tombol a városban. Valószínűleg megérezné, valahogyan kiókumlálná az igazságot. Azonban tagadhatatlanul könnyebben megy az emlékezetére, a negyedórája átélt élményekre támaszkodva. Behunyta a szemét. Nem esett nehezeére földézni a fagyos levegő marását, a csontjáig hatoló, dermesztő telet.

– Elszoktunk már az ilyen időjárástól – Zebulon telepedett mellé. Forralt boros bögréjét két kézzel markolva melegítette elgémberedett ujjait, nyilván pár perce érkezhetett. Körülményesen bújt ki a kabátjából, de nem akasztotta föl a fogásra, a szék támlájára igazította, maga mögé, s mint valami fészekbe, belefúrta magát.

P. motyogott valamit, amit akár köszönésnek is vehetett akárki, meg azt, hogy igen, el, el, elszoktak. Zebulon erre elmesélte, hogy gyerekkorában majdnem megmurdelt, amikor a szánkójával beszakadt alatta a befagyott folyó jege. Azért él még, mert nem merült el, mivel szerencséjére csak derékig ért a kásás víz. Ellenben összeszedett egy kiadós tüdőgyulladást, három hétig nyomta az ágyat.

– Akkor hiányoztam olyan sokáig az iskolából – zárta le a sztorit, majd gondosan letörölgette a bajuszát, amin addigra fölengedett a rádermedt lélegzet.

P. nem emlékezett Zebulon hosszú hiányzására. Egy osztályba jártak mind általános, mind középiskolában, ezt a bizonyos momentumot azonban nem tudta földézni. Igaz, az iskolában nem álltak különösebben közel egymáshoz. Habár távol sem. Kapcsolatuk az évtizedek során hullámzó volt és sokszínű. P. hébe-korba óperenciás cimborájának érezte Zebulont, néha viszont kimondottan idegesítette. Egyszer vágyott a társaságára, másszor menekült előle. És szinte biztosan tudta, hogy a másik hasonlóképpen viszonyul hozzá.

Amikor Zebulonból grafikus lett, P. alkalmasint vásárolt tőle egy-egy alkotást. Tetszeni nem tetszettek a rajzai, inkább amo-

lyan, a közös múltból fakadó, bajtársias barátságból, segíteni vágyásból fizetett érték. Az egyiket Zebulon nem is adta el neki, azt állította, látja a tekintetén, azon, ahogy rá néz, hogy nem értékeli a képet, csak túl sok a pénze, és szabadulni akar egy részétől. P. a vállát vonogatta, nem ellenkezett, két nappal később választott egy másik művet, és igyekezett lesütni a szemét, míg lezajlott a tranzakció. Ha őszinte akart lenni, be kellett vallania magának, hogy Zebulon alapvetően kellemetlen figura. Mindent egybevetve mégis valahogyan összetartoztak. Nyilván a közös múlt miatt.

– Kaptam egy megrendelést – közölte a grafikus.

– Ez jó hír – mosolyodott el P.

– Ahogy vesszük – fintorgott Zebulon. – Az egyik képzőművészeti társaság, amelyiknek tagja vagyok, albumot akar megjelentetni *Ars poetica* címmel. Vagyis mindenkitől ars poeticát vár. Meg kell mondjam, fölöttébb szokatlan kérés...

Egy ideig mind a ketten hallgattak, az italukat kortyolták, és a semmibe meredtek.

– Mellesleg azt miként lehet rajzolni? – kérdezte végül P.

– Nem ez a jó kérdés – csóválta a fejét Zebulon. – Ha meg tudod fogalmazni, le is tudod rajzolni.

P. elfogadta a magyarázatot. Nem értett a művészetéhez, a maga részéről Krúdy és Bólya Péter írásai mellett legszívesebben fantasztikus regényeket és filozófiai traktátusokat olvasott, valamint monumentális történelmi tárgyú és sci-fi filmeket nézett, s ezzel ki is elégteltek kulturális igényei.

– És te meg tudod fogalmazni? – tette föl a gonosznak szánt kérdést.

– Nehezen – ismerte be Zebulon. Kért egy köményes pálinkát a pincérlánytól. Miután megitta a négy centnyi italt, és ki-dühöngte magát, amiért valami hülye bürokraták módszeresen megrövidítik a népet egy centiliternyi töménnyel, közelebb hajolt P.-hez, és sokszagú lehelettel beszélni kezdett:

– Mielőtt ideültem, azon tűnődtem, mi lenne, ha hirtelen elveszíténé az emlékezetedet, és csak az érzékeidre hagyatkozhatnál. Az járt a fejedben, vajon látnád-e, éreznéd-e, rájönnél-e a mezítelen

látványból, milyen cudar idő uralkodik odakinn. Nézted, milyen szikrázóan kék az ég, és (eltekintve néhány útszéli tujától) mennyire védtelennek tűnnek a kopasz fák. Megállapítottad, hogy a járda aszfaltja különös színben játszik, és ezüstösen csillog, a madarak reményvesztetten kuporognak az ágakon, lámpavasakon, tetőkön. Mindezek után oda lyukadtál ki, hogy minden bizonnyal előzetes tapasztalatok híján is arra következtetnél, kegyetlen hideg uralkodik a városunkon. Reméled, hogy megéreznéd, okosan kiókumlálnád. Azonban tagadhatatlanul könnyebben megy az emlékezedre, a nemrégiben átélt élményeidre támaszkodva levonni a konklúziókat, mint jelekből és jelenségekből kiszilabizálni a valóságot; mintegy visszakövetkeztetni az okozatról az okra. Így történt, nemdebar? Behunyta a szemed, és nem esett nehezedre földézni a fagyos levegő marását, a csontodig hatoló kellemetlenséget, a nem túl erős, mégis dermesztő szelet...

– Állj! – emelte föl a jobb kezét P. – Honnan a fészkes...?

Zebulon legyintett.

– Ez a legkevesebb. Ha nem olvasnék a jelekből, képtelen lennék egy normális grafikát összehozni. Figyelni, tanulmányozni, tépelődni, javarészt ebből áll a munkám.

– Dedukció és indukció? – vont a föl a szemöldökét P.

– Olyasmi.

Zebulon újra intett a pincérlánynak, kért még egy köményes pálinkát.

– Olyasmi. Ugyanakkor egészen, de egészen más – pontosította önmagát. – Intuíció, inkább.

P. hallgatott. Nem akart ellenkezni Zebulonnal, valahányszor megpróbálta, mindig rosszul járt. Zebulonnal nehéz volt vitatkozni. Csaknem lehetetlen. Mire meggyőzhette volna az ember, kiderült, hogy mindvégig két malomban öröltek.

– Mindazonáltal be kell neked vallanom – magyarázta a grafikus, a frissen kapott pálinkás poharat a szeme elé emelve –, hogy ez a bizonyos intuíció önmagában nem elég. Amiképpen a puszta tehetség sem. Sokat kell dolgozni, jó barát, az a nagy bűdös helyzet, azt nem lehet megúszni. És figyelni, jelen lenni, keresni,

észrevenni, meglátni, utánajárni, tanulni. Ha nem ismerem a tárgyat, a grafika szart se ér. Akkor is így van, ha dolgot, és akkor is, ha személyt rajzolok. Meg akkor is, ha elvont fogalmat próbálok megjeleníteni. Sok pályatársam szolgálai módon követ irányzatokat, leginkább olyanokat, amik által érvényesül. Pedig az irányzatokat, azok esetleges újszerű látásmódját legfőljebb használni kell, semmiképpen sem kiszolgálni! És akkor még nem is említettem olyan kulcsszavakat, mint kísérletezés, próbálkozás, felelősség...

Lehúzta az italt.

– Ez a mai nap is egy kísérlet, például – visszakoppintotta a poharat az asztalra. – Érted már a kínomat?

P. nem értette. Zebulon csücsörített, aztán lemondóan ciccentett.

– Ne törődj velem! Az ars poeticáról hadoválok. Azaz a mi esetünkben, helyesebben szólva az én esetemben (szándékosan nagy szavakat használok!) alkotói hitvallásról, a művészetem lényegéről beszélek. A kifejezés, a megformálás, ha úgy tetszik, a közvetítés nehézségeiről. Korlátokról és azok áthágásáról. Manapság, amikor feszt önkifejezésről, önmegvalósításról fecsegnek, nehezebb ilyesmiről diskurálni, mint valaha, nekem elhiheted! Én mégis ezt teszem. Sőt! Más témát nem is érintettem ma. Csak ezen rágódom egész nap, akár tinédzser fiúk a dugáson...

– Az, hogy beszakadtál a szánkóval...? – kapaszkodott P. a lehetőségbe.

– Az is ide tartozik – szakította félbe Zebulon. – Csak túl sokáig tartana, míg elvarrnám a szálakat, márpedig én grafikus vagyok, és nem történetmesélő. A szálakat az varrja el.

– Íróra gondolsz?

– Mondjuk... Az író az, aki mindent elrendez. Nem az idő, és nem is a grafikus.

– Mármint a történetek vonatkozásában – akadékoskodott P.

– Minden történet – sóhajtott Zebulon. – Te is, én is.

– Erről már olvastam. A kérdés, hogy ki ír minket, igaz?

Zebulon lesújtó pillantást vetett a barátjára.

– Te semmit nem értesz az egészből, ugye?

P. próbált értelmesen nézni.

– Az arcodra van írva, mennyire nem – mondta Zebulon.

P. nem sértődött meg, csak kicsit kényelmetlenül érezte magát. De ez gyakran előfordult vele Zebulon társaságában.

– Ez az én arc poétikám – szellemeskedett.

Zebulon elmosolyodott, kilátszottak sárgás árnyalatú fogai. A jobb felső kettes egyik sarka letörött.

– Elbúcsúzom – mondta. – Megjárom magam ebben a zord időben. Hátha jutok valamire, valahová.

P. kezét nyújtott, Zebulon megrázta.

– A vendégem voltál – szolt a kabátjába bújó grafikusnak.

– Fenét! – azzal Zebulon távozott.

Fél órával később P. is fölkerekedett, kifizette a maga és a barátja fogyasztását, aztán hazaballagott. Nem lakott messzire a kávézótól, ám így is majd megvette az isten hidege az úton. A kapualjban nagy, vörös bundájú macska kuporgott, kikerekedett szemmel meredt a kulcsával zörgő P.-re, az izmai megfeszültek, készen állt arra, hogy ha szükséges, azonnal menekülőre fogja. Ennek az állatnak az a hitvallása, hogy tanácsos résen lenni. Ha úgy alakul, sebesen el kell inálni. Ezúttal nem úgy alakult.

P. fölbaktatott a lépcsőn, zakatoltak benne a grafikus szavai. Megállt az ajtaja előtt, matatott a záron, kinyitotta, belépett. Nem is hitte, hogy ilyen misztikus dolog az ars poetica, gondolta.

– Amelyik nem az, nem ér fabatkát se – mordult rá Zebulon valahonnan, valamikor. P. nem lepődött meg, nem is vitatkozott. Töprengve álldogált egy ideig az előszobában, Zebulon egyik alkotása előtt, aztán a konyhába ment, odatette a tevizet. Elhatározta, hogy úgy fogja inni, ahogyan még Mandolával itták. Kicsi mézzel, semmi egyébbel. Fekete teát. A konyhabútor üvegén sejtelmesen tükröződött az arca. Mintha nem is a saját arca lett volna. Talán átlátok egy lehetséges világba, gondolta, egy olyanba, amelyikben a kincsemmel élek.

– Attól tartok, több mint húsz éve ez a lehetőség tart életben egyedül – motyogta maga elé. Nagyon nem volt elégedett a megfogalmazással.

12. fejezet

Leépítés (1993)

Mandola odatette főni a tevizet a kollégium közös konyhájában. P. kedvtelve figyelte a mozdulatait, s azoknál is nagyobb kedvét lelte gyönyörű, gömbölyű fenekében. Mandola szobatársa, Kriszta is ott lábatlankodott körülöttük, kisírt szemeit meresztgette.

– Együtt járt egy ókortudóssal – magyarázta Mandola P.-nek fél órával korábban –, de nemrégiben kiadta az útját.

– Már Kriszta az ókorásznak?

– Igen. De most leveleket kap tőle, amik miatt elbizonytalanodott.

Kriszta a konyha falának támaszkodva szipogott, mígnem hirtelen mély lélegzetet vett, P.-hez fordult, és szinte támadóan köpte elé a szavakat:

– Van egy dilemmám!

P. készségesen várta a folytatást.

– Elolvasnád nekem ezt? – nyújtott oda egy apróra hajtogatott papirost.

P. elvette, gondosan kisimította a lapot maga elé az asztalra, figyelmesen végigolvasta.

– Megtörtént – emelte föl a tekintetét a sorokról.

Kriszta mohón leste P. szavait, s mivel azok nem születtek meg, föltette a kérdést:

– Ugye, hogy akár irodalmi alkotás is lehetne? Vagyis inkább irodalmi alkotás, mint nem...

– Milyen értelemben?

– Egyetlen értelemben lehet csak, ne beszélj mellé! – fakadt ki Kriszta.

– Ne haragudj, de szerintem ez inkább csak szimpla ömlengés, semmiféle irodalmi értékkel nem bír.

A lányból kitört a zokogás, megölelte P.-t, aztán belefújta az orrát egy hányódó, pecsétes konyharuhába.

– Nagy megkönnyebbülés, hogy te is ezt mondod – mosolyodott el.

– Mert ki mondta még?

Kriszta Mandola felé pillantott, Mandola rákacsintott P.-re.

– Akkor tehát nem tettem semmi rosszat, amikor kirúgtam.

– Ha lenne irodalmi értéke ennek a levélnek, vagy bármelyik másiknak, amit esetleg írt vagy írni fog neked, akkor sem tétel volna semmi rosszat, Kriszta, ennek az egész dolognak nincs köze az esztétikai minőségekhez – jegyezte meg P.

– Azért, ha tehetséges író volna, lenne lelkiismeret-furdalásom...

Kriszta az egyetem bölcsészkarára járt, magyar–történelem szakra, ahol szinte minden hallgató próbálkozott az írással, sokan be is vallották, még többen nem. A különös (és nehezen alátámasztható) megfontolásból irodalomtudománynak nevezett bölcsészeti ágban éppen dúlt a dekonstruktivizmus, senki semmiben nem lehetett biztos. Az egyetemi oktatók Derrida, Saussure, Gadamer, Heidegger nevét emlegették leggyakrabban az előadásokon, s rájuk hivatkozó módszereket igyekeztek megtanítani a hallgatóknak a szemináriumokon. A tehetségesebb diákok magukévá is tettek egyfajta tolvajnyelvet, amelyen bármely szépirodalmi műről rendkívül komoly és már-már nyomasztóan tudományosnak hangzó módon lehetett szövegelni, csaknem a végtelenségig. Hogy közben sokszor semmi lényegeset vagy akár csak értelmeset nem állítottak a szóban forgó textusról, nem sokakat zavart. Ráadásul a dekonstruktív szakzsargon birtokában ugyanígy elmélkedhetett bárki nem-szépirodalmi szövegekről is, ahogyan szépirodalmiakról, a kevés beavatott kivételével senki észre nem vette a különbséget. Csak a legtehetségesebbek értették és érezték át *valóban* a dekonstrukciót mint *módszert*, ám néhány évtized múlva nagyrészt nekik is azzal kellett szembesülniük, hogy bár egy csodálatos szellemi kaland részesei lehettek, az irodalomhoz közelebb egy jöttányit sem jutottak, ráadásul a dekonstrukció idővel, nomen est omen, önnön magát is leépítette, akár Kriszta az ókorászt. A dekonstrukció alkonya azonban 1993-ban, amikor Mandola kollégiumi szobatársa küzdött az irodalomelmélettel, Magyarországon még csupán a távoli, ködbe vesző jövő lehetősége volt.

– Hogy nem vette észre, milyen nyálás szar ez a levél? – abajgott P.

– Kriszta szerint az a szépirodalom, amiről a tanárai vagy a tankönyvek azt állítják, hogy szépirodalom – vontta meg a vállát Mandola. – Ha nem mondja meg neki senki, hogy amit olvas, irodalmi igényű szöveg-e, vagy sem, magától nem tudja megállapítani.

– Miket olvas?

– Bármit képes elolvasni. A csicsás borítójú szerelmes bugyutaságoktól kezdve a Prae-ig.

– Mindent értek.

P. nagyot kortyolt a kicsi mézzel ízesített fekete teából.

– Nem rossz, hogy ilyen gyorsan mindent megértünk, nem?

– P. nem tudta megállapítani, talán Mandola enyhe kancsalsága miatt, hogy komolyan beszél, vagy gúnyolódik.

– Úgy értem, egymást, a gondolatainkat. Hülye közhely, szégyellem is magam miatta, de mintha tényleg régi ismerősök lennénk.

– Ki tudja? Talán azok is vagyunk – mondta P. talányosan.

– Azt hiszem, most is sejtem, mire gondolsz, mint általában. De ne menjünk el ezoterikus irányokba!

– Ne tegyük – egyezett bele P. – Inkább szeretkezzünk!

És inkább szeretkeztek. A kollégiumi szoba ajtaját kulcsra zárták, s még egy székkal is alátámasztották a kilincset, nehogy kellemtelen meglepetésben legyen részük. A hetedik emeleti szobába megejtően szépen sütött be a Nap. Miközben egymáshoz simult a testük, pár ezer méterrel magasabban, a felhők fölött repülőgépek húztak délre, mivel az ENSZ Biztonsági Tanácsának 816. számú határozatának, valamint az Észak-atlanti Tanács április 8-i ülésének döntése értelmében a nyugati hatalmak megkezdték a boszniai repülési tilalom betartását célzó NATO-hadműveletet. Erről azonban Mandolának és P.-nek nem volt tudomása.

LÁTHATÁR

Sarah Sorensen

Azt mondja a medve

Mohai Szilvia fordítása

Ha negyeddollárosokat dobálsz a gépbe, a robotizált medve műanyag tojásokkal kezd zsonglörködni a *Teddy Bear Picnic* dallamára. Amint a zenének vége, a maci megáll, és elejti a tojásokat. Az első, amelyik földet ér, egy csúszdába kerül, onnan pedig a pénzbedobó nyílás alatti apró kamrába hull. Aztán kiveszed a tojást, majd kinyitod, és elolvasod az üzenetedet. Így működik a dolog. A medve fején színes papírcsákó.

Minden hónap első napján odamegyek ehhez az automatához. Nem tudom, mi lenne velem, ha nem tenném, mivel mindig megteszem. Talán fel sem tűnne, ha egyszer mégsem. Igazából nincs is értelme az efféle ostoba kérdéseknek. Csak ötven centbe kerül, és csupán akkor nyitom ki a tojást és dobom ki a műanyag gömböt, miután hazaértem. Az üzenetet pedig kitűzöm a falújságra az előző havi alá; a rituálé a következő hónapban megismétlődik. A tizenkettedik hónapban járunk. December elseje van. Már elolvastam a mai üzenetemet. Nem mondhatnám, hogy tetszett.

De előbb hadd osszam meg mindenkivel az előző tizenegy havit:

Január: Azt mondja a medve, tegyél félre egy kis pénzt!

Február: Azt mondja a medve, ma szerencsés napod lesz!

Március: Azt mondja a medve, a türelem a legjobb döntés!

Április: Azt mondja a medve, menj ki játszani egy kicsit!

Május: Azt mondja a medve, a barátok a legjobb orvosság!

Június: Azt mondja a medve, kövesd az álmaidat!

Július: Azt mondja a medve, aludj rá egyet!

Augusztus: Azt mondja a medve, légy őszinte!

Szeptember: Azt mondja a medve, lassíts egy kicsit, és nézegesd a felhőket!

Október: Azt mondja a medve, mindig csatold be a biztonsági övet!

November: Azt mondja a medve, a jószívű emberek a legjobb emberek!

Üres fecsegés mind. Közhelyes tanácsok; az írójuk láthatóan arra számított, hogy kisgyerekek olvassák majd, és erkölcsi támogatásként értékelik a papírcetlikre rótt, alamizsna jelleggel osztogatott bölcsességeket. Ám én *épp ezért* szeretem ezeket. Kicsit olyanok, mint egyfajta meleg, szülői jó tanács. Egy olyan világban, amely magasról tesz rám. De itt van nekem ez a gép-medve meg a papírra vetett szavai, amelyek hazajönnek velem, hogy felkerüljenek a faliújságomra.

Tulajdonképpen nincsenek barátaim. Családom sincs. Esténként a Trina's Grill étteremben mosogatok, és egy olcsó lakást bérelek, amelyet még így sem engedhetnék meg magamnak. Ha kimozdulok, annyi vécépapírt csenek el a nyilvános mellékhelyiségekből, amennyit csak tudok; még akkor is, ha ez azt jelenti, hogy gondosan le kell tekergetnem, majd ismét feltekernem, és betennem a táskámba.

A medve az egyetlen, aki olyasmit mond nekem, amit érdemes meghallgatnom. Ez a medve az egyetlen, aki azt mondja, inkább ne öljem meg magam.

December van, én meg itt ülök a konyhaasztalnál a faliújság alatt az apró garzonlakásomban. A szomszédaim épp egymással üvöltöznek, a látszólag végtelen mennyiségű kutyájuk pedig erre rémült ugatásba kezd. A grillsajt lassan kihűl előttem a tányéron.

December: Azt mondja a medve, megélhetési forrásaink elapadnak. Nem lesz elegendő étel és víz. Így pedig szenvedések közepette fogunk meghalni.

De miért mondja ezt a medve? Ki szórakozik velem? Ezt az üzenetet nem akarom kitűzni a faliújságra. Épp a szendvicsemet eszem, és próbálok nem sírni.

Visszasétálok a plázába: lesütött szemmel slisszanok el a Trina mellett, mert nem akarom, hogy meglássanak, és visszamegyek a medvés automatához. Bedobok két negyeddollárost. Legszívesebben azonnal kinyitnám a tojást, kiváltképp, hogy ezzel már önmagában áthágtam saját szabályaimat. Esetleg vehetnék még egyet... De hát ez a szerencséről szól. Nem teheted meg, hogy addig próbálkozol, amíg az nem jön ki, amit szeretnél; ez egyszerűen nem helyes. Csak bámulom azokat az apró fényeket a medve mögött, amint kigyulladnak, a maci szőrös karjaival zsonglőrködni kezd, a hangszóró apró lyukaiból pedig hangos zene árad. A medve elejti a labdákat, és egy kék műanyag tojás pottyán le élem jutalomképpen.

Kilépek a plázából, és hazafelé veszem az irányt. Amint az italdiszkonthoz érek, bemegyek, és veszek egy hatos karton sört. A kinti hideg égeti az arcomat, a karton fülét szorító kezem pedig elzsibbad, ahogyan hazafelé cammogok. A másik kezem a kabátzsebemben, a műanyag tojáson pihen. Kábé másfél kilométernyi séta vár rám. Általában ez nem jelent nagy gondot, de ma elég hideg van, a járda pedig jégfoltoktól síkos. A csizmám néha elvezíti a kapcsolatot a talajjal; megcsúszom, de nem esem el. Újra és újra. Vajon harminckét évesen elég fiatal vagyok még ahhoz, hogy ne törjön el semmim, ha eltanyáznék?

A lakópark, ahol élek, régebben panzió volt, de aztán a hetvenes években a kétemeletes társasházban stúdiólakásokat alakítottak ki. Amint belépek, máris leülök az asztalhoz, és kiveszem a tojást a zsebemből, még mielőtt kicipzáránám a kabátomat. A helyes kis átlátszó, kék tojást bámulom, a közepén végigfutó hegesztéssel. A műanyag héj a legkisebb erőhatásra kettéugrik, és az összehajtogatott papírcetli az asztalra hullik. Ismerős papír, és a piros tintával írt szöveget is látom kikandikálni a hajtás mögül. Szétnyitom a cetlit.

Azt mondja a medve, nincs isten, aki megbocsátana neked. Bölcs döntést hozz!

Felhívom Dant, szívesen átjön. Még sosem találkoztunk így; egyébként ő is a Trinában mosogat. Amint belép, és a mellem-

re pillant, rájövök, hogy szerinte ez most biztosan egy randi, vagy ami még rosszabb, felhívás egy kósza numerára. A szemébe lógó szőke, zsíros tincse a sült krumplit juttatja eszembe.

– Jól néz ki a hajad – mondja. – Még sosem láttam leengedve. Tudod, a hajháló miatt.

– Igen – felelem, és máris bánom, hogy egyáltalán felhív-
tam. – Dan, ez most nem egy randi vagy ilyesmi, csak... Tör-
tént egy fura dolog, és el akartam mondani valakinek; pszí-
chológusra valószínűleg nem telne, te pedig egész rendes
embernek látszol.

– Aha – feleli.

A szeme aprónak tűnik a szemüvege mögött, ezért valahogy
nehezebb olvasnom belőle. A szemöldöke viszont nem rándul
fura pózba, ebben az érzelmi stabilitás jelét látom.

– Tudod, van az a medvés automata a Trinánál; kint, de még
a plázában.

– Az a jóslós cucc?

– Igen – felelem. – Erről szeretnék beszélni veled. Sört?

– Jöhet – mondja Dan.

Kinyitom a hűtőt, és átnyújtok neki egy doboz olcsó sört. Némi
megvetéssel tekint rá.

– Nincs itthon semmilyen különlegesebb sör vagy kézműves
vagy ilyesmi. Érd be ezzel.

Megvakarom ekcémás szemhéjamat. Dan nagyot húz a sörből,
majd böffent egyet. Elmesélem neki a medvés automatát. Meg-
mutatom a faliújságomat, majd a kelletlenül fogadott decemberi
üzeneteket, amelyek még mindig az asztalon hevernek. Dan elol-
vassa az utolsót, majd úgy elkezd rázni a nevetés, hogy elereszt
egy galambot, és még csak elnézést sem kér érte. Hirtelen arra
eszmélek, hogy már a mosdóban van, nyitott ajtónál hugyozik,
és onnan kiabál ki nekem.

– Szóval pár kölyök megbuherálta a gépedet? *Amúgy is* kár
azért az ötven centért. Mehetne az a pénz inkább a „pocsék sörre
gyűjtők” számládra.

– De nekem muszáj, hogy biztató üzeneteket adjon – felelem; a hangom kissé megremeg, valahol a harag és a szomorúság között ingadozva.

– A többi is elég nagy hülyeség egyébként – válaszolja, miközben visszaül az asztalhoz. – Miért nem hívod fel a barátodat, fekszel le vele, mész el valami helyre a barátnőiddel táncolni vagy ilyesmi?

– Nincsenek barátnőim, és barátom sincs.

Dan kissé magához tér, és a kezével másik irányba fésüli a haját, így most egy kicsit úgy néz ki, mint egy oroszlán.

– Jól áll a lila – próbálkozik meg egy bókkal.

Lila kapucnis pulcsi van rajtam. Megint a mellemet bámulja. Nem vagyok meggyőződve róla, hogy valaha bármi is jól állt nekem, így érdektelenségem ellenére egészen jólesik ezt hallanom.

– Muszáj, hogy a medve biztató üzeneteket adjon. Bárki művelte is ezt, tönkreteszi vele az életemet. Hát nem érted?

Sírva fakadok, és megkönnyebbülésemre Dan nem próbál meg hozzám érni. Felsőhajt, a szemöldöke pedig felveszi a „szomorú szemöldök” alakját.

– Miért kell neked egy játék ahhoz, hogy ilyeneket hallj? Miért nincsenek barátaid?

Némi megvetéssel a szemében néz végig a lakásomon. Nem sok bútorom van, Dannek pedig láthatóan feltűnik, hogy az otthonom a személyes jelleget is erősen nélkülözi.

– Esetleg vehetnél egy aranyhalat, vagy valami – mondja. – Talán az segít.

Ezután viszont érzem, hogy megint megtörténik. Az, ami mindig. Mintha bezárulnék, vagy ilyesmi. Már bánom, hogy elmondtam Dannek. Ráébredek, hogy így már van valaki, aki tud rólam valamit. Valaki, akinek meséltem a jóslós automatáról, és ezzel még inkább tönkretettem az egészséget. Nem akarok közelebb kerülni Danhez. Nem akarom, hogy ismerjen. Mostanra akkorára nőtt, hogy már a lakásomnál is nagyobbnak tűnik. Olyan, mint valami orrfacsaró bűz, amelytől csak ezernyi füstölő lélegzetével tudok majd megszabadulni. Nem akarom ezt az egészséget.

– Kérlek, menj el! – szólalok meg.

Látom, hogy megbántódott, és hogy válaszol valamit, de olyan hangosan cseng a fülem, hogy nem hallom. Továbbra is azt kiabálom, „menj el, menj el, menj el!”, mire végül eleget tesz a kérésnek.

Egymás után megérintem az összes papírcetlit, és hangosan felolvasom az üzeneteket, a decemberi kivételével. Amikor végre lenyugszom, felveszem a csizmámat, a kabátomat, a sapkámat és a sálamat. Még odaérhetek a plázába zárás előtt. Felmarkolom a kupacnyi negyeddollárost, amelyet a mosodára tettem félre. Annyi tojást nyitok ki, amennyit csak kell, de muszáj, hogy az egyikben legyen valami jó. Muszáj kapnom valami biztató üzenetet, különben nem élem túl ezt a decembert...

Kilépek a csípős hidegbe, és annyira, de annyira súlyosnak érzem a lábam.

SARAH SORENSEN amerikai író, 2009 óta több mint negyven írása jelent meg különböző folyóiratok, mint az *Another Chicago Magazine*, az *5x5* vagy a *Timber Journal* hasábjain. A Központi Michigani Egyetemen tanult angol irodalmat, jelenleg pedig könyvtár- és információtudományt hallgat a Wayne Állami Egyetemen.

TÁRCA

Zorkóczy Zenóbia

A jó kutya nem szereti a maszkot

Gombi kutyám, aki a legfőbb tanácsadóm, megugatott, amikor először meglátott maszkosan. Próbáltam jópofizással elütni a helyzet élet, de olyan eszeveszettül nyüszített és szűkölt, mint mikor a legnagyobb ellenségével találkozik. Sehogy sem engedett a negyvenyolcból, szembe állt velem, és addig üvöltött, míg féltve a dobhártyámat, le nem vettem a maszkot. A gyanús küllemű, idegen dolgokat nem szereti.

Valójában ő egy őr, a normalitás őre. Felügyelő úrnak is szoktam szólítani. Tíz éve, amióta nálunk van, mindent jobban tud nálam: hogy ki a rossz ember, ki a megbízható, mikor akarok utazni valahová, és mikor megyek csak az udvarra vagy a közelbe. S hogy mikor lesz rossz idő. A vihar előtt fél órával már be akar menekülni a házba, hiába süt hét ágra a nap.

Többet tud rólam, mint én magamról. Ha ijesztgetem, lesajnálóan néz. Ha szomorú vagyok és elkeseredett, mellém ül, és hallgat. Az egész lelkem benne visszhangzik. Embernek érzi magát. Néha kisgyereknek. Ahogy éppen jön neki, mert ő dönti el ezt is. Az autóban a sofőr mögött szeret ülni, és pont olyan pozícióban, mint a kocsí vezetője. Úgy is néz, a fejét is úgy tartja.

Az udvarunkon, ha nem tudunk róla, titokban kutya barátokat fogad, el sem tudom képzelni, hogy ilyenkor miről társalognak. Csak nem a kutyakisasszonykákról? Vagy a csontokról? Vagy rólunk? Lehet, hogy kibeszélnek, és a hátunk mögött kacagnak rajtunk? Ha észreveszem, és rájuk kiáltok, elkezd ügatni a barátait, és közös konszenzussal eljátsszák, hogy kiüldözi őket. Persze közben figyel, hogy látom-e, milyen ügyes. Iszonyatosan képmutató ez a kutya, remélem, nem reám ütött!

Persze bármi történik, valahogy kihozza belőlünk kedvenc mondatát, hogy: *JÓ KUTYA!* Ilyenkor boldogan konstatálja, hogy *jó kutyának* lenni jó, és hogy neki boldog, szabad és szép élete van.

Kirándulni szeret a legjobban. Valahogy a bioritmusból kiszámolja, hogy mikor lesz a következő séta, mert sajnos nem vagyok ebben elég következetes. Készül már az indulásom előtt, s ha nem akarom, hogy velem jöjjön, vagy elfogadja, vagy nem. Ő dönt! Ha elfogadja, lehet vele értelmesen beszélni. Mondom: jó kutya, ideül, vigyáz a házra! Szófogadóan, engedelmesen teszi, amit mondok.

Máskor meg túljár az eszemen, addig ugrándozik, míg kikészülök, és engedek. Vagy, ha ezt nem éri el nálam, a kapun taktikusan megelőz.

Nála jobb matematikust nem is tudok elképzelni. Nincs az a trükk, amivel a tízéves kutyámat be tudnám csapni. Tökéletesen felméri energiaszintemet, a sebességemet, a távolságot a kaputól, az ő távolságát a kaputól, és precízen kiszámolja, hogy milyen gyorsasággal, erőbedobással, taktikával kell kijutni rajta.

Ha sikerül, és rájön, hogy velem tarthat, a széles mosoly kiül a pofájára, úgy kacag, mint aki világháborút nyert. Lábnál követ, és betartja a közlekedési szabályokat, például az átjárón átkelést.

Gombi, a kis fehér korcs piros nyakörvvel a település kedvence. Olyan szép, hogy bármelyik fajeb megirigyelhetné.

Szóval Gombi, aki szuperintelligens, és főfelügyelőnek is tökéletesen megfelelt eddigi szolgálata során, ugyanakkor mindig mindenben maximálisan az érdekeimet védte és képviselte, a maszkomat nem akarta elfogadni. Úgy rémlett, nem ismer meg, és magában teljesen méltatlannak, embertelennek és nem normálisnak tartotta, hogy én, a Homo sapiens ilyesmiket hordjak az arcomon. És bár nem mindenben engedek neki, ebben kénytelen voltam, mert éreztem, hogy leszedi, és megfoszt szájkosaramtól.

Na, ennyire ember- és állatbarát a maszk.

A HÓNAP ALKOTÓJA

DÖME BARBARA

Bolond Futam

szerelmes sms-ek egy felfedezetlen férfihoz

tágítsuk ki a szürke teret

*dobozba zárom ma titkaink
masni rajta pecsét helyett
álmomban kiszállok egy liftből
vádoló szempárok kísértének*

*karanténscsendben angyalt látni
csillogó haja mögötte lebeg
te vársz ma az álmom végén
s nem az ijesztő kísértetek*

*hajtsd az ölembe fáradt fejed
maradjunk így, mert ma még lehet
tegyük székre kopott holnapunk
s tágítsuk ki a szürke teret*

reggelig szeretsz

*leereszkedik a végtelen a hegyről
patakok vizében mossa arcát
tükröbe néz – ezer kristály a válasz
szerelmes zöld szemedre ma éjjel*

*halott utcákon tömör lett a csend
karcsú árnyékod átölel, esik,
behunyom a szemem
elképzelem, ahogy reggelig szeretsz*

meghalunk egy táguló világban

*mária-menetben tetőzik a nyár
csónakok viszik emlékédt neked
szerelem sós íze nyelveden
megfogom gyengülő kezéd*

*láthatom csipkét verő vizét
árnyékát az égbe nyúló nyárnak,
hajtott arcú asszonyok kezét,
könnyeit a bús olajfáknak*

*s ha napjaink őszi levele pereg
ülünk a megkopott szobában
tenyerembe fogom őszülő fejed
meghalunk egy táguló világban*

Vége

Egy férfiembert hallucináltam. Ájulásig szerettük egymást. Pár perccel később, ebben a kábulatban, szülni készültem. De meg gondoltam magam, mert egy lény azt állította: a gyerek, aki hozzám érkezik, gonosz lesz, felemészti anyja méhét.

Ezután szuggerálni kezdtem a plafonon táncoló csöppnyi barna pöttyöt, amely a keringőről fokozatosan csárdásra váltott, és

úgy dübörgött, hogy a bordáim félelmükben a húsemban kerestek menedéket. Aztán a barna pötty osztódni kezdett, olyan volt, mint amikor egy szeplő ikreket szül, aztán az ikerszeplők további ikreknek adnak életet, és ez így megy egészen addig, amíg magát a bolygót is világra hozza egy fényesen ragyogó anyaszeplő.

A Szeplőtelen Szüzet is láttam. A plafonon hófehéren maradt egy egészen kis rész, ott térdepelt. Imádkozott. Hozzám? Értem? Aranyszellő kelt szárnyra a száján át, talált a koponyámon egy titkos rést, melyen beköszönt.

– Korábban kellett volna, Mária! – üvöltöttem. Ő rám mosolygott, a keze olyan hosszúra nyúlt, hogy a Földet is képes lett volna körbeölelni, de csak engem ringatott. Dúdolt valamit. A vád pletykává szelídült, a halál hosszú álommá édesedett a jajgatók szívében. Csak én könnyeztem sziklákat, tört a padló, hasadt az alap, amikor szememből a súlyos kövek kigördültek. A múltam egyre csak köpte a fekete, mindent felégető mirigyeket, pusztítani kívánt! Nem volt kétségem: engem akar, addig krákog, amíg utolsó sejtემig kiköp a semmibe. Semminek lenni, egyenlőségjel a halálom és a jelenem között.

Matematikai képlet! Benne az x én vagyok, az y ismeretlen. Ez egy pozitívra végződő egyenlet, csak már nincs időm kikalkulálni. Egy másik képlet alapján szült anyám, párhuzamos egyenesek futnak mellettem, végtelenül, szabadon, csak engem köt gúzsba valami. Őt vádolom, ő az én mínuszom, ami lenullázott. Matematikai képlet! Nincs már, aki kiszámolja. Elfogyott a számsor, nem találok sem az elejét, sem a végét, csak homályosan sejtem, merre tartok.

Az előbbi lény áttetszővé vált, most integet. A teste olyan illelkony, félek, elhamvasztja tekintetem, ha ránézek. S ha selyemporként leperreg elém, mit kezdek majd vele? Hamvveder híján összegyűjteni sem tudom, hogy végtisztességet adjak neki. S ha felkapja sóhajom, és kénye-kedvére játszik majd vele a szenvedély, amely valahol még ott bujkál tán, egy apró jelre várva? S ha e törékeny lény az, aki megmentőm lehet, csak az én szememre hályog üszkösödött? Ha megcsal az a feloldódni készülő kemiká-

lia, amely agyamat birtokolja? Ki segít lefejtetni az idő előtt rám dohosodott szemfedőmet?

Még áramlik ereimben a vér, még birtokolni óhajt a tudat, de a szív már elbizonytalanodott. Egyre lassabban lüktet a homlokomra karcolt, bőr alá kényszerített vastag, kék folyó. Mintha valaki kötőanyaggal keverte volna be a vért, mintha utasította volna, hogy lassítson, és ne kecssegtessen tovább. Szürkére öregszik az arcpír, zavarosodik a szemkocsonya, akár a talpaktól felkavarodott pocsolya. Még sejtem rajta keresztül a filmkockákat, melyeket erre a pillanatra ígértek.

Első jelenet: Apám lelkéért harcolt az Isten, de kettőjük közül az Úr maradt alul a csatában. Én is fohászkodtam apámért. Imákkal csaltam meg a Teremtőt. Eleinte zálognak ígértem a lelkem, apám üdvéért cserébe, később hagytam, hogy savként marjon szét a védelmező szavak mögé bújtatott hazugság.

– Mária, akkor hol voltál?

Második jelenet: Édesanyám szilárd pajzsot simogat rám, mosolyával erősíti. Bátrak vagyunk kézen fogva, nincs se égi, se földi vád, mely sírgödröt áshatna nekünk. Arcom két tenyere között formálja boldoggá, lelkemet eperillatú szavaival simítja makulatlanra. Nem látta, amikor csillogóról homályossá kopott életem.

Harmadik jelenet: Édes nyál hagy sárga foltot a párnán. Kinyitom a szemem, fekete szembogárban tükröződik ébredésem. Pillái megrebennem lélegzetemtől. Leeresztem szemhéjam, merem, mert tudom, vigyáznak rám! Tiszta ígéletét egy száguldó autó zúzta mocsokká.

Egyre zavarosabb tekintetemmel keresem a plafonon térdeplő szüzet, mert korábban ott volt. Tudom. Gyomromba harcosok költöztek, s most lovastól, szablyástól ki akarnak törni börtönükből. Mintha parázsvacsora kínozná bensőm. Torkomban zubog a kimondatlan szavak felduzzasztott folyója, érzem, ha valaki kispizkálná azt a gátat, megkönnyebbülnék. De gátam olyan erős, olyan szilárd, mint az igaz emberek véreben edzett acél, semmi nem repesztheti meg. Kínlódom!

A Szeplőtelen Szűz most ágyamra ül. Tenyerére emel. Könnyű vagyok és hűvös, akár a frissen megszületett hópehely. Szokat-

lan ez az érzés. Létem stoptáblához érkezett. Testem engedelmes utazó. Mária könnyű aranyport hint a szememre, amely olyan súllyal nehezedik rám, mint egy hatalmas betontömb. Már nem látok, de érzem, hogy a lény teste a szekrény tetejéről lepereg.

Lábam megrándul, üres gyógyszeresüveg zuhan a padlóra. Döcögve gurul, majd lassít, és megáll a sarokban.

Szívelégedetlenség

Vetem a keresztet, hogyne vetném, amikor éppen arra gondolok, jó uram lehetne a főtisztelendő úr, ha ledobná ezt a papi gúnyát. Remélem, senki nem sejtí, mi jár a fejemben, miközben a Miatyánkot mondjuk a misén. Lassan végzünk, futok haza, hogy pogácsát süsse az új szomszédomnak. Özvegyember, tán nála is lehet keresnivalóm.

Gyönyörű sárga tojást kaptam a piacon, szép lesz tőle a tészta. Rám senki ne mondja, hogy nem tudok sütni! Meglepem az új szomszédot, délután bekopogok hozzá, viszek neki friss pogácsát, meg egy üveg jóféle bort. Mert evés közben jön meg az étvágy, ugye? Tán nemcsak a második pogácsát kívánja meg. Mióta az uram itt hagyott, állandóan ilyeneken jár az eszem. Mindennap imádkozom, hogy múljon el az érzés, de nem történik semmi.

Istenem, ekkora szégyent! Tudom, sokan azt gondolják, hatvanegy évesen ne törje az embert a nyavalya ilyesmi után, de nem tehetek róla, ha ezt róttá rám a Mennyei Atyám. Mert biztosan ez a szándéka, ha a könnyörgés nem segít. Elrebegek még egy imát, mielőtt nekifogok a pogácsának. Az órára nézek, Jézusom, már három óra tíz perc telt el a legutóbbi fohászom óta. Elkárhozom, mi lesz így velem!?! Mindig pontosan tartom a három órát a könnyörgések között, de most kiment a fejből a piacozás miatt. Istenem, bocsáss meg érte! Meggyónom, ígérem!

A pogácsa gyorsan elkészült, nem csoda, értek hozzá. Megmosom a kezem. Háromszor szappanozom be, háromszor öblíték. Rend a lelke mindennek. Az órára pillantok, a pogácsát harminchárom percig kell sütni, ebben sem tűnök ellentmondást. Míg elkészül, iszom egy kis pálinkát, az nem árthat meg. Bátorságot meríték a szomszédlátogatáshoz. Nem könnyű elvált asszonynak felkeresni egy egyedülálló férfit, még ha özvegy is az illető. Töltök a poharamba, három kortyintásnyit. Jó erős, de itatja magát. Nem lehet baj, ha még szürcsölök belőle. Újabb három korty. De ha már kétszer töltöttem, a harmadikat nem hagyhatom ki. Rend a lelke mindennek, nem győzöm hangsúlyozni.

Addig azonban, amíg átmegek a szomszédhoz, még sok a dolgom. El kell temetnem a kutyám. Ha keresik, azt mondom, elszökött, azért nem látják a portán. Senki nem tudhatja meg, mi történt valójában, még azt gondolnák, rossz ember vagyok, pedig dehogy, csak praktikus és előrelátó. Ez csak nem bűn? Egyik parancsolat sem mondja ki, hogy az lenne. Az ostoba jószág a bajt hozta volna rám. Mindig ugatott, amikor bezárkóztam a fürdőszobába, hogy magammal legyek, ha már az Úr nem ad mellém új társat. Mert az asszonynak vannak vágyai, még ha nincs is ura. Nem lenne ezzel baj, de az az átkozott kutya mindig felverte az egész utcát, amint bezártam az ajtót. Hát hiányzik nekem, hogy megtudják a titkaimat? Már csak az kéne! Tegnap, amikor ismét rázendített, megfogadtam, elteszem láb alól. Mérget kevertem az ételébe, pontosan három kanállal. Reggelre kimúlt. Eltemetem a nagy diófa alá, ott jó helye lesz. Nem vagyok én rossz ember, imádkoztam a lelki üdvéért.

Ásom a sírt. Figyelem, hogy ver a szívem. Az a hülye körzeti orvos azt mondja, valami nem stimmel velem, ki kellene vizsgáltatnom magam. Szerinte az életmódommal van a baj, rengeteg zsíros ételt eszem, sok pálinkát iszom, és nem mozgok eleget. Ezt is csak attól a részeges, elvált uramtól tudhatja, ő dumálhatta tele a fejét. Együtt kártyáznak minden szombaton, volt idejük kibeszélni engem. Biztos kitervelték, hogy megműttetik a szívemet, aztán nem lesz feltűnő, ha eltesznek láb alól. Majd arra fogják:

nem sikerült az operáció. Ki van ez találva, kérem szépen. De én nem vagyok hülye, átlátok minden mesterkedésükön.

Ásom a sírt, közben erősen figyelek. Nincs az én szívemnek baja, ver az rendesen, szaporán, ahogy munka közben kell. Igaz, fulladok kicsit, de ez az asztmámtól van, a szívemnek semmi köze hozzá. Mint ahogyan annak sem, hogy dagad a bokám. A körzeti persze erre is azt mondta, jel, hogy a szívem már nem bírja sokáig, ha nem vigyázok rá. Jel a nyavalyát, csak felszedtem pár kilót, attól lett vastagabb. Anyámnak is ilyen vastagféle bokája volt, ráütöttem ebben is. Meg abban, hogy nagy az igazságérzetem. Ha nem így lenne, nem bántana, hogy a falubeliek pletykálnak rólam. De majd megveri őket a Mennyei Atya a hazugságokért, amiket terjesztenek.

Azt beszélik, hogy én üldöztem el a szomszédokat. Ez marhaság! Mi közöm van énnekem ahhoz, hogy a volt szomszédasszonyom egy parázna nőszemély, aki összefeküdt az urammal? Tehetek róla? Igaz, hogy a férje tőlem tudta meg ezt az undorító dolgot. Az urammal együtt körmük szakadtáig tagadták, hogy közük lenne egymáshoz. A szomszédasszony a Szűzanyára esküdözött: ártatlan. Hogy nem sül ki a szeme az ilyennek! Elszeretni más emberét, aztán meg letagadni?! Hetekig kárálta a faluban, hogy bizonyíték nélkül hazugságokat terjeszték róla. Még a főtisztelendő úrnál is bepanaszolt. Az meg behívatott, és azt mondta, a pletyka és a vádaskodás nem keresztényi dolog. Szememre vetette, hogy miattam hagyta el a szomszédasszonyt az ura, és tönkretettem egy család életét. Én tettem rosszat? – suttogtam a gyóntatófülkéjében. Én bújtam ágyba más emberével? Erre a főtisztelendő úr kitessékelt a templomból. Sejtettem már régről, hogy neki is köze van a szomszédasszonyhoz! Azért védi annyira.

Amikor az uram beadta a válópert, azt vágta a fejemhez: az egésznet magadnak köszönheted, Sági Erna! Ha nem vagy ilyen rosszindulatú, életed végéig szerettelek volna. Na persze, pufogtam, miközben az összes holmiját összepakolta, és elment. Utóbb tudtam meg, hogy nem is a szomszédasszonnyal szűrte össze a

levet, hanem a barátnőmmel, Terivel, aki két éve megözvegyült. De akkor már mindegy volt, mert a szomszédasszonyomék elváltak, és elköltöztek a faluból. Nincs lelkiismeret-furdalásom, ha nem az én urammal, máséval biztos ágyba bújt. Olyan volt az, látszott a szemén. Én csak jót tettem a faluval. Aztán meg magammal is, mert így üres lett a mellettünk lévő ház, amit egy hónapja megvett Jóska, az özvegyember. Vele terveim vannak. Semmit nem tudni róla, honnan jött, mit csinál. Kicsi, vörös ember, de nagyon jó a kiállása. Mindig odakiált egy-egy kedves mondatot a kerítésen át. Ilyesmit: hogy van ma, Erna asszony? Vigyázzon azzal a sok munkával, nehogy megártson a szívének! Jön a kettősfront, jobb, ha pihen!

Aggódik értem, hát mi ez, ha nem szerelem?! Csak még bártortalan, nem mer közeledni. De majd segíték neki, viszek finom pogácsát meg borocskát, attól mindjárt megoldódik a nyelve, feloldódnak a görcsei. Kicsit furcsa, az igaz, meg hát azt sem értem, miért mondják mások, hogy bizony ez a Jóska nem is létezik, amikor én mindennap látom. Nem tehetek róla, hogy mások vakon közlekednek.

Teri, aki elszerette az uramat, azóta persze kerül. Összebútoroztak, a falu másik végén vettek egy szép nagy portát. Egyszer meglestem őket. Turbékoltak, mint a galambok, hogy sülné ki a szemük. Az uram a templomot jó messziről kerüli, de Terinek van képe bejönni Isten házába még ilyen erkölcstelenül is. Bezzeg a főtisztelendő úr őt nem tessékeli ki a templomból. Tán vele is volt valami, ki tudja. De majd én nyitva tartom a szemem, és a kellő pillanatban lépek. Mindenki megbánja, aki megpróbál velem ujjat húzni! Terinek menni kell a faluból, ha élve nem, hát holtan.

Most, hogy eltemettem a kutyát, megyek, eszem egy tányér csülkös bablevest, megfürdöm, szépen kihuzakodom, és átmegek Jóskához. Ásás közben meghúzhattam magam, sajog a vállam, meg az egész karom. Ez is miattad van, Teri, hogy pusztulnál el! Akkor legalább nem adnál nekem még több munkát azzal, hogy el kelljen tennem láb alól.

Már megint átkozódik és zabálja azt a zsíros bablevest. Pedig hányszor figyelmeztettem: Erna, baj lesz ebből! Egy hónapja beköltöztem a szomszéd házba, láthatóvá tettem magam, emberi formát öltöttem a kedvéért, és beszéltem is hozzá, hátha azt megérti, ha már az üzeneteimre meg a jelekre nem figyelt. Ilyeneket mondtam neki: Hogy van ma Erna asszony? Vigyázzon azzal a sok munkával, nehogy megártson a szívének! Jön a kettősfront, jobb, ha pihen! Ő meg csak bárgyún pislogott, mint valami szerelmes kamaszlány, és Jóskának szólított. Soha nem vigyázott rám, soha nem tisztelt. Használt, kihasználta, elhasználta. Most én jövök. Ha a figyelmeztetésem ellenére sem állt le, majd leállok én. Erna ostoba és vak. Egyszer hallottam, amint a templomban azt mesélte rólam, a szomszédjába új ember költözött, kicsi, vörös és Jóskának hívják. Tényleg így lát engem? Hát mit tegyek, hogy felismerjen, mit tegyek, hogy megértse, meg fog halni, ha nem vigyáz rám! Ja, még nem mondtam: Sági Erna szíve vagyok. Kicsi, vörös, elhasználta és öreg.

Telitalálat

Bezárták az elmeegógyintézetet, és Csák Kálmánt utcára rakták. A szülei nem akarták látni, a szerelme már mással élt, barátai nem voltak. Egyik betegtársa fogadta be, akit az intézet felszámolásakor gyógyultnak nyilvánítottak. Csák Kálmán – akit mindenki viccesen Csák Kálmánnak hívott – azért volt elmeegógyintézetben, mert előre megmondta, kit és mikor fognak megölni. A rendőrök szerint kilencszer gyilkolt. Az orvosszakértő állította, hogy elmebeteg, így nem börtönbe, hanem elmemegfigyelőbe került. Mindez harmincéves történet. Amikor az intézetből szélnek eresztették, azt írták a kartonjára: „Pszichés zavarai fennállnak, de már nem veszélyes a környezetére.”

Miután a betegtársához költözött, Kálmánnal számos csoda történt, legalábbis mások így kommentálták az eseményeket. Az ismerősök eleinte a véletlennek tulajdonították, hogy megérez dolgokat, de aztán próbára tették, és bebizonyosodott: a jövőbe lát. Megmondta, mikor és ki lép be legközelebb a szobába, hányat vakkant a kutya, ki, mikor és hol talál magának párt, de még azt is, ki lesz a következő, akit a társaságból temetnek. Minden jóslata bevált, sokan féltek szóba állni vele. Lakótársának folyton azt bizonygatta, hogy harminc évet ártatlanul töltött bolondok között, mert nem elmebeteg, és nem gyilkos, csak már korábban is látta a jövőt.

Volt, hogy elásott holttestet látott álmában, majd amikor megmutatta a nyomozóknak a helyszínt, ismét őt tették felelőssé a gyilkosságért, melynek mikéntjéről is részletesen beszámolt. Kilenc holttest került elő úgy, hogy pontosan tudta a gyilkosság körülményeit és időpontját. A rendőrök úgy fogalmaztak a tárgyaláson: ez több mint gyanús. Az ügyész gúnyolódva mondta: nem fogadhatják el azt a védekezést, hogy a vádlott látó. Miután konkrét bizonyítékot nem találtak ellene, inkább ráfogták, hogy bolond. Elmebetegek közé zárták, ahol rettenetes dolgokat látott. Az intézetben is előre tudta, mi történik majd a többiekkel, olyan volt, mint aki lepaktált a gonosszal. Hiába figyelmeztette a várható rémségekre az ápolókat, ők inkább benyugtatózták. Így akasztotta fel magát egy depressziós nő, így ugrott ki az ablakon egy skizofrén tinédzser, és így vágta el a torkát az ápolónak egy szimuláns, aki saját anyjával is végzett néhány évvel korábban.

Mély barázdákat és vékony ráncokból rajzolt, sűrű erezetet vésett az arcára az elmemegfigyelőben töltött idő. Nem csupán bölcsőbb lett, de kifejlesztett egy védekezési rendszert is, amelynek kapuját csak nagyon ritkán nyitotta ki mások előtt. A harminc év alatt jó elmebeteg lett belőle, engedelmes, szófogadó, csendes, kiszámítható és kezelhető. Az ápolók a magafajta bolondokat nem bántották, talán csak akkor, ha útban voltak, amikor keresztülvágattak a végeláthatatlan, emberszagú folyosón. Az intézet falaiba beivódott a bűz, és egy idő után a bentlakók már nemcsak

a társaikat kerülték a szaguk miatt, de volt, aki azért végzett magával, mert nem tudta kisikálni bőréből az elviselhetetlen szagot. Ő is gyakran ébredt ezzel, és rendszeresen aludt el úgy, hogy atól tartott, éjszaka megfojtja a bűz.

Ahogy a bolondok között, úgy a kinti életben is a társaság középpontja volt. Mindenki szerette különös történeteit. Azt suttogták, annyira hitelesen mesél, hogy már minden szavát elhiszik. Azzal szórakoztatta a többieket, hogy megmondta, melyik zsebükben tartják az aprópénzüket, melyik kezükben rejtegetik a piros golyót, sőt egy lánynak azt is előre elárulta, másnap elveszíti a szüzességét. Így történt.

Aztán egy napon lakótársa óriási ötlettel állt elő. Arra biztatta Kálmánt, próbálja meg előre megmondani a lottószámokat. Nem volt ínyére a dolog, de barátja meggyőzte: senkinek sem árt, ha felírja a nyertes számokat. Megtette, a kitöltött szelvényt pedig a zsebébe dugta. Aznap este sörözni mentek, jót vacsoráztak, kártyáztak, aztán mindketten nyugovóra tértek. A lottószelvényről egész este nem esett szó, de a lakás tulajdonosa tudta, Csák Kálmán nadrágzsebében lapul.

Mielőtt Kálmán lefeküdt, nyugtalanító víziója támadt, ám ezúttal minden homályosabb volt, mint máskor. Az üzenetet nem tudta megfejteni. A biztonság kedvéért a szelvényt kivette a zsebéből, és a párnája alá tette, dupla adag altatót vett be, majd hamarosan elaludt.

Lakótársa valahol azt olvasta, hajnali két órakor alszik legmélyebben az ember. Kivárta a pillanatot, és belopózott a sötét szobába. Nem látott mozgolódást. Hatalmas kő esett le a szívéről, amikor a fotelon meglátta a nadrágot, amelynek zsebébe Csák Kálmán a szelvényt tette. A levetett holmit kilopta a szobából, és százszor kiforgatta mindkét zsebet. Nem találta, amit keresett. Elborult az elméje. Egyre mélyebb gyűlöletet érzett, úgy fortyogott benne az indulat, mint a forró lekvár a fazékban. Miután a nadrágot apró darabokra szaggatta, kutatni kezdett a szobában. A szelvényt mintha a föld nyelte volna el. Átkozni kezdte Kálmánt, aki a szoba teljes felforgatására sem ébredt fel.

Miután a dühöngő férfi szétverte a bútorokat, az egyenletesen szuszogó Kálmán felé vette az irányt. Nem gondolkodott, csak ütött a kezében lévő súlyos széklábbal. Ötször sújtott le, bosszúból az elrejtett öt lottószámért. Ezután lecsatolta a nadrágszóját, és az ajtókilincsre hurkolta...

A helyszínelők számára teljesen nyilvánvaló volt, mi történhetett az éjszaka a szobában. Csak az indítékot nem tudták megfejtteni. Miután a halottakat elszállították, a párna alól előkerült a lottószelvény. A nyomozó körbenézett, majd zsebre vágta a cédulát. Csak otthon vette észre, hogy a telitalálatos szelvényt lopta el a bűnügyi helyszínről. A vizsgálat úgy zárult le, hogy sohasem tudták megmondani, miért verte agyon egyik jóbarát a másikat. Bolondok voltak, mondta a jól értesült nyomozó, aki hamarosan nyom nélkül eltűnt.

Király Farkas

Örültek és angyalok három felvonásban

Verőfényes a vasárnap délután, felhő sem közel, sem távol, a biciklim könyörögve néz rám bociszemével: kérlek, kérlek szépen, menjünk ki valahova!

Remek ötlet, nem kell egyéb, csak elhatározás meg kétkulacsnyi víz, no meg egy kis ellenőrzés: piros hátsó villogó – csekk; első lámpa feltöltve – csekk; megfelelő nyomás az abroncsokban – csekk. A napokban érkezett meg fényképezőgépem legújabb kiegészítője, egy tök egyszerű halszemoptika, ki kellene próbálni, valami nagyot és szépet kellene fotózni, ami tágas térben áll egymagában. Hopp, ilyen a szomszéd falu öregtemploma. Irány

Zsámbék, nincs messze, a mező dűlőútjain egy óra, a rom kiváló fototéma, az elkészült zseniális képeket majd posztolgatom a fészen, lájkolni fogják, mint a – na mit?

Egy óra múltán beigazolódik egy bizonyos egykori polgármester örök klasszikussá avanzsált aranyigazsága, éspedig az, hogy a nyár nem tél. Ahol februárban a dűlőutak földjén futott alattam a bicaj, ott most arasznyi gyomban kell tekerni, s bár még nem akkora, hogy a lánc becsípje és rátekerje a fogaskerekekre, a füvek millió apró karként ölelik magukhoz a gumit, emiatt lényegesen lassabban haladok, egy óra múlva egy merev napraforgó-zombikkal teleszórt szántó közepén vagyok, és csak sejtem, hogy jó irányba tartok.

De az élet nem annyira kegyetlen. Újabb félóra múltán már Zsámbékon lihegek, miközben felfele tekerek az öregtemplomhoz vezető úton. Már-már célomhoz érek, már csak bő tíz méternyit kell küzdenem a murván, amikor a templommal szemben öregedő, de mindig gondozott temetőből valaki egy közepes orkán erejével beleordítja a csendes vasárnap délutánba:

– MEGHAAAT A NAGYÍÍÍ!!!

Óbaz, ne ijesszess!, mondom magamban, majd felröhögök: a nagy elfelejtett meghalni, délelőtt olvastam egy könyvben, amelynek a címe is erről szól: *A nagymama, aki elfelejtett meghalni*. Ez a másodperc elég ahhoz, hogy ráhajtsak egy instabil kőre, amely kibillen a bicikli kereke alól, az pedig velem egyetemben a közös egyensúlyunkból, és már borulok is. Becsapódás előtt még megdicsérem magam: jó ötlet volt feltenni a sisakot...

*

A borulás nem lett veszélyes, megrázom magam, az ujjaim tudom mozgatni, a lábujjaim is, gerincsérülésem nem lehet, egy ekkora eséstől ne is legyen, hát felállok. Leporolnám magam, de nincs mit – nem találom a testem. Nem szeretem ezt az állapotot, amikor régen sokat ittam, akkor is roppant kellemetlen volt, hát még most. Várni kell, arra emlékszem, kívárni, amíg szépen,

lassan előkerülök. Az elterült bringa kereke még forog, bár valószínűtlenül lassan, bizonyára szétszakadt kissé az idő.

A temető előtti padon egyszerűen öltözött, kissé elhanyagolt külsejű fickó ül, és üres tekintettel bámul maga elé. Hátulról egy hasonló figura közeledik hozzá.

– Szevasz, Barna! – szólal meg a padon ülő alak.

– Szia, látnok! – köszönti viszont az érkező, és mellé telepszik.

– Úgy nézel ki, mint akit agyonverték – folytatja.

– Mert agyonverték, azért.

A Barna nevű rácsodálkozik:

– Ez mostanában egyre ritkább volt. Mi történt?

– Az történt, hogy valaki megint elolvasta a novellát.

– Amelyikben agyonvernek a nyertes lottószelvényért?

– Azt hát.

– És ez most gáz vagy nem?

Az agyonvert alak eltűnődik:

– Te Barna, én nem is tudom. Mert amíg valaki olvassa, addig történik velem valami. De a végén mindig agyonvernek, és ez nem jó. Persze ha nem olvassa senki, az sem jó, mert akkor csak itt ücsörgök, és annyi.

– Ne szomorkodj, öreg, inkább váltsuk be a nyertes szelvényeket! Attól egy ideig jó lesz, tudod.

– Menjünk! – mondja a látnok, mire mindketten cihelődni kezdenek. Majd hozzáteszi: – Azért csak történt valami jó is.

Barna tágra nyitott szemmel nézi:

– Csak nem? Csak nem az?

A látnok elvigyorodik, hatásszünetet tart, majd rávágja:

– De igen, az.

Erre Barna arcán is öröm suhan át, sőt meg is telepszik rajta. Kezet nyújt a másíknak:

– Gratulálok! Tényleg! És mi a változás?

– Hát annyi, hogy az író kissé átírta a történetet. Lett nevem. Engedd meg, hogy bemutatkozzam: Csak Kálmán vagyok.

Hát – várhatom, hogy előkerüljön a testem. Jól odaverhettem a fejem, ha a nagymamás könyv egyik szereplője, akit a lakótár-

sa agyonver a lottó ötös szelvényért, a zsámbéki temető előtti padon barátkozik egyik novellám szereplőjével, aki kettészakad, majd újra eggyé válik, ahogy a két lottószelvényén is összeáll a főnyeremény számsora.

*

Érdekes dolgokkal szembesül az irodalmat forgató ember, főleg, ha többszörös szerepet vállal a nagy forgatagban. Döme Barbara három novelláskötete közül az elsőt olvastam legutóbb – hogy miért háromról beszélek, miközben csak kettő jelent meg, arról majd később. Ezt a könyvet egyszerű olvasóként fogadtam be, hiszen jóval azelőtt jelent meg, hogy a szerző írásainak szerkesztőjévé váltam volna. Ebből a kötetből – *A nagymama, aki elfelejtett meghalni* – integet ki a látnok. Tulajdonképpen a gyűjtemény egyik legsikerültebb darabjából, amint azt az Irodalmi Jelen olvasói is megállapíthatják, hiszen a hónap alkotója blokkban ez már megjelent: a *Telitalálat* című írásról van szó.

Hogy az eredeti szöveg kissé megváltozott, például a főszereplő nevet kapott, ez finoman utal arra, hogy hét évvel az eredeti megjelenése után érdemes finomítani egy kicsit a novellán, novellákon. Amivel nincs semmi baj – ha olyan kaliberű prózaírók, mint Guy de Maupassant, akit a modern novella egyik atyjaként tartanak számon, megtehetette, hogy újraírja elbeszéléseit (idézük fel *Vendetta* című remekét), miért ne tehetné meg egy jó tollú, készségeit és képességeit folytonosan fejlesztő, horizontját mindig bővítő kortárs író. Márpedig Döme Barbara ebbe a kategóriába tartozik.

A nagymama... című novellagyűjtemény első kötetnek erős, hisz sokaknak második-harmadik kötetükben sem sikerül kerek, összeálló világot felépíteni. A kötet írásai lazán, de határozottan egymás köré szerveződnek, még ha a sci-fi és az állatmesék határait egyaránt piszkáló (*Légy a borsólevesben*, *Az elveszett félóra története*) vagy az emberi elme törékenységével foglalkozó novellák (az elébb említett szereplő „otthona”, a *Telitalálat* vagy

Az *üresfejű*) és a földközeli, mondhatni földhözragadtságot feldolgozó írások (*Rozi tüssarka*) első pillantásra nehezen kapcsolódnak is. Döme Barbara egyik legjobb írói tulajdonsága, hogy ennyire távoli témákat egymás mellé tud szervezni. Álljon itt egy részlet, amely akár a következő kötet előhangjának is tekinthető:

„Egyik hajnalban álmából ébresztette a telefon. Ufós páciense lelkesen újságolta, hogy végre az utolsó csavar is a helyére került az úrszerkezetben, már csak a felszállási engedélyre vár.

– Árpád, adja ki a parancsot, hogy indulhassak! Vagy maga is velem akar jönni? – kérdezte reménykedéssel a hangjában. Talán azért akarta magával cipelni orvosát, hogy ne maradjon recept nélkül a Holdon sem, de lehet, hogy csak társaságra vágyott, ráadásul olyanra, aki szerinte már nem volt ufószűz.

Árpád koponyájából ekkor már kitörni készültek a kürtök és a dobok. Tudta, hogy nem maradhatnak benne sokáig, valaminek történnie kell, mert a fenyegető égett szag meg a szorítás nem lehet önmagáért való.

A bolond hallgatott a vonal túloldalán, mintha csak tudta volna, hogy pszichiáttere éppen a koponyájában élősködőkkel viaskodik. Azután hirtelen bepörgött, mint aki energiáitallal öblíti le a feketét, és sürgetni kezdte Árpádot, adja már meg végre a felszállási engedélyt, mert megy a drága idő. A pszichiáter csak arra tudott gondolni, egy jó nagy alvással talán kiürítené a koponyáját, ehhez azonban gyorsan le kellett építenie a páciensét.

– Indulhat – bökte oda, miközben visszahanyatlott a párnájára. Muzsikaszó csendült a fejében. Olyan volt a dal, mintha Isten ringatná a pipacsmezőket. Olyan volt, mint a kísértés, amely addig csábít, amíg be nem adja a derekát. Így aludt el, így ébredt. Azt pedig soha senkinek sem árulta el, hogy ő adta meg a felszállási engedélyt az ufós páciensének, aki aznap este levetette magát félemeleti lakásának

erkélyéről. Más a lábát sem törné ki, de ő a nyakát szegte.

Azért elment páciense temetésére. Sírás, fagyott agyagtól kopogó koporsó, jó étvággal elfogyasztott szendvicsszalatkák.”

(Az üresfejű)

*

A 2013-ban első ízben – akkor még névtelen őrült látnokként – agyonvert Csak Kálmán történetének megjelenése, tehát Döme Barbara első (novellás)kötetének publikálása után hat évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy 2019-ben második novellagyűjteménye is napvilágot lásson, *Nők a cekkerben* címmel. Kötetének szerkesztőjeként *Történetek Skizofréniából* alcímet javasoltam, nemhiába: a könyvben sorjázó huszonzét novella zöme nőkről szól, olyan nőkről, akik valahogyan – a történetekből mindig kiderül, hogy miféle szörnyűségek hatására – lehasadnak a valóságról, elméjük összeomlik, a gondolataik, érzéseik és cselekedeteik között megbomlik az összhang. S bár néhány írásban megjelennek férfi főszereplők – az ő történeteik sem vidámak –, Döme Barbara ebben a könyvében egyáltalán nem kizáró, isten őrizz: femnáci módon, de a maga neme mellett emel szót. Nem tüntet, nem vádol, nem gyűlöl – egyszerűen csak megmutat. S e megmutatásból mindenki levonhatja a következtetéseket, és cselekedhet az elkövetkezőkben így, úgy vagy amúgy. Itt teszem hozzá: Döme Barbara e novellák megírásakor már bő két évtizedes újságíróműltra tekinthet vissza, s mint ilyen (magam és sok zszurnalista pályatársunk tanúsíthatja) az átlagembernél egyrészt nagyobb átérzéssel, másrészt jobb teherbírással tudja megfogalmazni és az olvasók elé papírra vetni a világ általában nem látható, többnyire személyes, mégis velőtrázó borzalmait. Ő lenne egyféle kortárs magyar Sylvia Plath? Jó barátjaként tudom, hogy ez csak narrátori szinten elképzelhető.

Szerkesztői szerencsém, hogy nem egyszerre zúdultak rám ezek a szövegek, hanem pár év alatt, talán kéthavi gyakorisággal

kerültek elém a novellák – el nem tudom képzelni, milyen hatást váltanak ki abból, aki egy ültő helyében olvassa el a kötetet.

„Pár perccel ezelőtt hideg zsíroidót öntöttem a pohárba. A mosogató felé tartottam a karom, gondosan szétlocsoltam a maró folyadékot a bőrömön. Majd azt hazudom, megtámadtak! Egy kissé persze szokatlan, hogy az embert savval öntsék le az utcán, de hát annyi az örült... Sírással meg ezzel a ronda sérüléssel elhitetem Karesszal, hogy áldozat vagyok.

Bemegyek a fürdőszobába. Egyre erősebben lüktet a tenyérynyi vörös folt a karomon, minden erőmet összeszedem, hogy másra tudjak koncentrálni. Erős vagyok, ezt is kibírom, megcsinálom, visszaszerzem, mondogatom hangosan. Nem veszíthetek, sosem tudtam veszíteni! Ez az utolsó lehetőségem, hogy gyerekem, családom legyen. A nőgyógyász megmondta, negyvennyolc évesen csupán öt százalék esélye van, hogy teherbe essek. Ha most hagyom elmenni Kareszt, kifutok az időből. Őt is alig tudtam összeszedni, lehet, hogy évekig nem találnék újabb normális férfit. Ez nem történhet meg! Mindenáron megakadályozom, hogy elhagyjon!

Összekócolom a hajamat. Kellene az arcomra is valami, hogy hihetőbb legyen a támadás. Előveszem a sminkkészletet. Piros foltot pamacsolok a szemem alá és bal arcomra. Egészen jól sikerült. Mosolygok, hetek óta először vagyok elégedett. Gondosan elrejttem a festéket. Vodkát töltök egy vizespohárba. Elbódít, kevésbé érzem a fájdalmat. Lehúzom, aztán töltök még egy pohárral. Nézem, ahogy az üvegen lecsorog egy csepp.”

(Tökéletes áldozat)

*

Továbbra sem találok a testem. Aggódni kezdek, túl hosszúra nyúlik a műsor. Talán bringázás közben berepült valami a szám-

ba, amit lenyeltem, és megzakkantam tőle? Nem hinném, biztosan észreveszem, és idejében kiköpöm.

Fehérbe öltözött, magas, középhosszú szőke hajú, teltkarcsúan szexinek nevezhető középkorú hölgy lép a padhoz, és barátságosan köszönti a két férfit:

– Juo napot, Kálmán, juo napot, Barna!

A két fickó összenéz: hát ez meg mi? Barna tizenegy éve jár e padhoz, amióta megírták, hogy hajléktalan egyik énjét majdnem szétzúzza egy kamion, amelyet a másik énje vezet. Kálmán, akkor még névtelen látnokként, négy éve csatlakozott hozzá. És most? – Olga vagyok, jósnő – mondja hamisítatlan orosz hangszúllyal a hölgy.

A férfiak köpni-nyelni nem tudnak, egy idő után végül Kálmán kap észhez – nyilván látnoki képességei is hozzásegítik –, és leporolja a padot:

– Kérem, foglaljon helyet!

A nő cseppet sem kényeskedve helyet foglal a padon, és kerteles nélkül mondja:

– Uraim, ezennel társulok önökhöz.

Hangja, mint a Jenyiszej mormolása, haja, mint a kazah búzamezők, bőre, mint Szibéria hava, keblei, mint az Urál csúcsai... Mi van? Mivan? Pofon vágnám magam – de ugye nincs fejem.

– Engem is Döme Barbara keltett életre – mondja Kálmán felé fordulva. – És én is rendre meghalok a novellájában, ahányszor valaki elolvassa. Valahogy így kerültem ide.

Kálmán, a látnok, ezt nem látta előre. Kérdően néz Barnára, de csak ezt a választ kapja:

– Cimbora, én nem tudom, hogy ez miként működik, engem másvalaki írt meg, egy saját novellájában.

– Én viszont tudom, hogy működik – szól közbe Olga. – Úgy, hogy aki téged írt meg – mutat Barnára –, szerkeszti az új kötetét annak, aki meg téged írt meg – fordul Kálmán felé. – Jó kis balalajka.

– Kalamajka – javítja ki Kálmán, és dörzsölni kezdi a homlokát. – Nem voltak elég külön-külön, most már együtt szívatnak.

Barna vigasztalni próbálja:

– Te Kálmán, ne picsogj, hiszen az előbb kaptál nevet. Kíp Kálmán! – süt el egy rossz poént. – Na és kegyeddel mi történik? – fordul Olgához.

– Ó, egyelőre semmi sem biztos, a szöveg még nem végleges. De azt tudom, hogy itt a helyem. Hacsak ki nem törölnek a mindenségéből a semmibe, mert ugye olyan is van.

*

Aki követi Döme Barbara munkásságát, felfigyelhetett arra, hogy az utóbbi másfél évben publikált szövegei egy, a korábbi-tól különböző, de szintén izgalmas irányba vagy inkább irányokba fordultak. A *Nők a cekkerben* megjelenése után többször is hallhattuk tőle, hogy a következő kötetében kedélyesebb, humorosabb történeteket szeretne közölni. Ha már az Irodalmi Jelen szerkesztője egy személyes hangvételő írásra kért fel, megtehettem, hogy értesítsem a rajongókat: a kézirat összeállt, s ha az istenek meg a vírusok is úgy akarják, még idén megjelenik az új kötet. Nagyjából két fő csapást követnek az újabb novellák. Egyik az igen népszerű, napilapok hétfégi mellékletében olvasható, vidéki „low-tech” mágikus realista hangnemben íródott novelláké. A másik pedig az angyalok – vagy csak képzelt angyalok? – világába röppentő vagy éppen földhöz ragasztó írásoké, amelyek biztos kapcsok a *Nők a cekkerben* világához. Eszmefuttatásom írásakor, azaz augusztus elején a leendő kötetnek címe egyelőre nincs, felosztását sem ismerjük, de abban biztos vagyok, hogy Döme Barbara rajongóinak száma csak gyarapodni fog, ha a kötet megjelenik és eljut az olvasókhoz.

„Ismeretlen falu felett repülök. Misére harangoznak. A harangok úgy zúgnak, mintha az egész világ zaját el akarnák nyomni. Beleszédülök. Mondjuk, az sem igazán használnál, hogy repülés közben igazítom a sminkem. Elveszítem az egyensúlyom, zuhanok! Benzinkúton térek magamhoz,

olajos rongyok között. Reménykedem, legalább mosdó van, hogy rendbe szedhessem magam. Nem tudom, hol vagyok, de sejtem, nem ott, ahová küldtek. Ezért megint kapok, főleg, ha kiderül, hogy éppen a szememet festettem a zuhanás előtt. (Igen, hiú vagyok, és akkor mi van?)

Mire végzek a vécében, sms érkezik a főnökömtől. Nem tudom, mitől lett hirtelen ennyire megértő, de azt írja: reméli, nem sérültem meg a zuhanásban. Próbál megnyugtatni, ne aggódjak, megváltoztatta a küldetésemet, így senki nem kerülhet bajba. Nem számít, hogy nem jutottam el az ikrekhez, akiknek szétválasztó műtétjük lett volna, írja, ebben a faluban is akad, akinek őrangyalra van szüksége. Ő Dobó Irma, a falu pletykafészke, rosszindulatú, könnyen lehet, hogy készül valamire, ezért kell vele lenni, írja a főnököm. Meg kell védened, és azt is, aki ellen bosszút forral, zárul az sms. A benzinkutas furcsán néz rám, amikor Dobó Irma hollétéről érdeklődöm. Jesszus, remélem, nem szúrta ki a szárnyaimat, elvileg az emberek számára láthatatlanok. A foghíjas férfi azt javasolja, igyunk valamit, közben elmagyarázza, merre kell mennem. Pálinkát tölt, le sem ülünk, felhajtjuk, aztán még egyet és egyet. Megfeledkezve az előírásokról, jókedvemben nagy fehér szárnyaimmal tapsolok. A kutas azt állítja, mindenki a kultúrházban van, ahol húslevesfőző-versenyt tartanak. Megnősül a vajda fia, s a jövő héten az főzhet a nagyszabású lagziban, aki megnyeri a mai megmérettetést. Sok pénz van kilátásban. Dobó Irma is ott tüsténkedik, nem tud veszíteni, mondja a kutas, majd hozzát teszi: na, erre igyunk még egyet! Lehörpintjük az újabb felest, elköszönök.”

Üdvözetem.

Varga Melinda

Nők cekkerbe zárva

Tűzö nyári nap, csurog a veríték rólam, állandóan szomjas vagyok. Tömeg, mindenhol költők és írók, a rámenősebbek a kéziratküldés lehetőségeiről érdeklődnek, és az átfutási idő lerövidítésének módjáról próbálnak alkut kötni. A szerkesztő sosem lehet inkognitóban, nem nézelődhet csak úgy a könyves standoknál, nem sodródhat a tömeggel, és nem hűsölhet egy fa árnyékában vagy egy kellemes teraszon. Morogtam magamban a tavalyi Könyvhéten. Ki gondolta volna, olyan sokat fog változni a világ, hogy a Könyvhét is elmarad. Az esszém elkészültének pillanatában ugyanis még egyáltalán nem biztos, hogy ősszel megtartják, minden a járvány ide-oda cikázó görbójétől és szeszélyes természetétől függ.

A határon túliaknak egyre inkább láthatóvá válik az a bizonyos határ, amely eddig szimbolikusan létezett, már-már eltűnni látszott, úgy éreztük, mi is a magyar nemzet része vagyunk, s hogy Románia, az ország neve, ahol élünk, csak pillanatnyi rémálom.

Mintha visszamentünk volna 20 évet az időben... Újra itt vannak a rigorózus, hatalmukat fitogtató határőrök, a hatalmas autósorok korszaka, az átjutás lehetőségeinek szürreális, balkáni forgatókönyve. Az éjjel szkafanderes orvossal álmodtam, épp egy hatalmas, fülpiszkálóra emlékeztető szerszámmal közelített az orrom felé. Patakokban csurgott rólam a veríték, sápadt voltam, mint aki pincében nyaralt. Szerencsére időben felébredtem.

Arra gondolok, hogy Döme Barbara erről milyen jó novellát írna. Szereti a szürreális helyzeteket, gyakran egyensúlyoznak a szereplői az álom és az ébrenlét között. Mintha Hajnóczy Péter női reinkarnációja lenne az író. Ha elmesélnék neki néhány balkáni vírus-sztorit, talán egy új kötetnyi nyersanyagot adnék a kezébe. Lennének benne angyalok, Isten, nők, örület, erotika, egy kis márquezi mágia Sylvia Plath érzékenységgel és költői mondataival fűszerezve.

S hogy mindez miért jutott eszembe? Döme Barbara *Nők a cekkerben* című novelláskötetével a tavalyi Könyvhéten „találkoztam” először. Az élmény lehengerlő volt. A szerző nem tartozik a rámenős alkotók közé, ő azon írók névsorát bővíti, akik amennyire remekül írnak, épp annyira szerények. Nagy erénye, hogy együttműködő, legyen szó verskéziratról, prózáról vagy interjúról, az egója sosem akarja a szerkesztőt maga alá gyűrni, öröm vele dolgozni. Megvallom, hogy azonnal bele is olvastam a kötetbe, és már a *Játék* című novella első bekezdése meggyőzött, hogy egy rendkívüli könyvet tartok a kezemben, amiről írni is érdemes.

Márquez óta tudjuk, hogy a kezdőmondat mennyire fontos, ezen áll vagy bukik a mű sorsa. A sűrűbb, feszesebb műfajú novella esetében még inkább igaz ez, mint a regénynél. Jó novella nincs jó kezdőmondat nélkül.

Döme Barbara egyik erőssége a kiváló felütésekben rejlik. Minden első mondata olyan, mintha kés lebegne az olvasó feje felett. Feszültséget kelt, felkavar, kíváncsivá tesz, alig bírunk levegőt venni, mielőbb meg akarjuk tudni, mi fog történni a novellában.

Néhány példa: „*Pálinkásüvegen keresztül nézem, ahogy folyik a nyála. A feje kicsi, a hasa nagy. A konyhakövön gubbaszt. Színes kockákat rak egymásra, mozog a szája. Az arcára keresztet rajzol az ablakkeret árnyéka. Ő Lacika*” – így kezdődik a *Játék*, a kötet nyitónovellája. Lacika, a főhős mozgássérült és értelmi fogyatékos, az anyja alkoholfüggő és rákbeteg, nem tudja feldolgozni fia betegségét. Szeretet és gyűlölet egyaránt munkál benne a gyereke iránt. Ez a könyv legmegindítóbb írása.

A *Bába* című novella szintén erős mondattal indít. „*Harmadszor hányok a mellettem lévő szobavécébe, miközben mosdatom.*” A szerző belesűríti a vendégmunkás kárpátaljai hölgy tragikus sorsát egyetlen mondatba. Gyereket szeretne, ám nincs pénze a drága beavatkozásra, amely elősegítené a fogamzást, egy öregasszonyt gondoz, akinek a féltve őrzött pénzével meg tudná oldani a problémáját. Rosszul lesz, majd kiderül, hogy természetes úton teherbe esett, nincs is szüksége orvosi beavatkozásra a várandós-

sághoz. Lelkiismeret-furdalása van, hogy el akarta tulajdonítani a néni pénzét. A folytonos hányinger is az áldott állapotnak köszönhető – amit a szerző az első mondatban már sejtet.

„A tökéletesség harmóniáját bámulom: mocskos ablaküveg, le-tépett plakát. Tökéletes háttér egy készülő archoz” – olvashatjuk az *Az új arc* című novellában, melynek cselekményét nem áru-lom el. Az olvasó következtessen a mondatból, göngyölje tovább a sztorit, képzelje el a folytatást, majd olvassa el a novellát, meg fog lepődni a párhuzamon.

A végére hagytam a kedvenc részemet: „Egy kövér angyal bá-mul órák óta. Áll az ágyam végében, sem olvasni, sem aludni nem bírok miatta. Az előbb komótosan megstoppolta az este ledobott lyukas zoknimat. Amikor odakiáltottam neki: angyalok pedig nincsenek, kacagott. Most is röhög. Ha nem hagyja abba, leütöm a Bibliával.”

A *Zsófi naplójában* fölbukkanó angyalmotívum más novellák-ban is megjelenik, akárcsak az Isten, Szűz Mária vagy Jézus. A Trianon-lapszámunkban szereplő *Szüret* című novellában is erő-teljes az angyal jelenléte. A transzcendens elemek Döme Barbara írásaiban nem a valóságtól elemeltek, még csak nem is miszti-kusak, megfoghatatlanok, inkább emberiek, mintha a szentek, angyalok, az Isten, Jézus és Szűz Mária közöttünk járnának.

Döme Barbara ilyen finom „trükkökkel” vonja be az olvasót a történeteibe, arra kéri fel, legyen ő is részese az írásoknak, kép-zelje azt, akár vele is megtörténhet mindez.

Empátia nélkül lehetetlen ezeket a novellákat befogadni. Saját életünkre kell rávarrjuk a tragikus, félresiklott sorsokat.

A *Nők a cekkerben* cím metaforikus, sejtelmes. Összefoglalja azt, amiről szól ez a feszes szerkezetű, átgondolt, nyelvileg ki-munkált novelláskötet. Pontosan ezért félrevezető az alcím, nem tartom szerencsésnek, hiszen a könyv szereplői nem mind ket-tős személyiségek; bár való igaz, hogy találkozunk skizofrén sze-replőkkel, korántsem csak erre a pszichés betegségre építkezik a szerző, nem ez a központi téma. Valószínűleg az alcím mögött olyan szándék is meghúzódhatott, hogy arra mutasson rá, min-

denkinek több énje van, meg hogy nagyon közel tudunk kerülni az örülethez, elég egy nehéz élethelyzet hozzá, máris azt képzelhetjük, hogy a fejünk fölött a szomszéd magassarkúban jár, fát hasogat, betonlapokat tologat, vagy arra készül, hogy az életünkre törjön.

Lelkileg súlyosan sérült emberekről, családi tragédiákról, félresikerült életről, gyermekkori traumákról, terhesség utáni depresszióról, testi és lelki erőszakról, magányról, az elmúlásról „beszélnek” ezek az írások. Kivétel nélkül mind nehéz terhet cipelnek a szereplők, amivel nem tudnak már együtt élni. Így védekezik a psziché, hol rémálmokkal, hol képzelt életekkel.

Döme Barbara műve (szerencsére) nem önéletrajzi ihletésű, viszont nagyon hiteles, mintha minden sztori vele történt volna meg. Ezt a hitelességet erősíti, hogy egyes szám első személyben íródtak az elbeszélések, közelebbinek, személyesebbnek érezzük így a történeteket.

Az író jó megfigyelő, a leírások expresszívek, a karakterek élők, valóságosak, jól megformáltak. A legtöbb narrátor nő, de találkozunk nagyon erős férfi én-elbeszélőkkel és gyerekekkel is. Az alkotó erénye, hogy mind férfi, mind női vagy gyermekhangon képes megszólalni.

A *Nők a cekkerben* korrajz is. A kiszolgáltatottságra, a nők rosszabb társadalmi helyzetére utal. Bár látszólag egyenlőek vagyunk, tudjuk, nagyon sok helyen még mindig az dívik, hogy a nőnek a konyhában a helye, nem érdemel megbecsülést, figyelmet. A *Nők kredencen* című novella jó példa erre. A kiszolgáltatottságába és a szeretetéttségébe végül beleőrülő főhős, akit idegsejtjei figyelmeztetnek, hogy nem jó úton halad, ezt a témát bontja ki.

Az idegsejt monológja már-már versszerűvé teszi a szöveget.

„Ha lenne kezem, bizony isten, jól megverném! De csak idegsejt vagyok, se testem, se családom, ráadásul épp ebben a lúzer nőben élek. Nézem a kredencet, rajta fotó, két erős asszony, az anyósa és a sógornője. Titokban minden nap le-

köpi őket, miután a férje gondosan lepucolja az üveglapot, és azzal példálózik, ők bezzeg dolgoz, rendes nők, nem úgy, mint a semmirekellő felesége.

Már megint mosogat. Zsíros lé csurog végig a karján, a könyökén időzik kicsit a mocskos hab, aztán lecsöppen a földre. Ruhájába törli a kezét, végigsimítja szoros kontyba fogott fekete haját. Zsebéből ódivatú kendőt húz elő, beköti a fejét. Nem néz tükörbe, mégis tökéletesen sikerül a művelet. Ötven éve csinálja, naponta legalább tízszer.

Semmi sem változik. Újra kezébe veszi a zsíros mosogatószivacsot, nekilát egy égett serpenyőnek, körmével vakarja a mocskot, nehogy kopjon a drágábbik fémsúroló, az ura a múlt héten is szóvá tette, sokat költ.

Úgy kivenném a kezéből azt a serpenyőt, aztán megpofoznám, térjen már észhez. De nem tehetem. Csak egy idegsejt vagyok. Se testem, se kezem.”

A novellák közös jellemzője az álomszerűség, mintha az ébrenlét és az álom között lebegnének ezek a történetek, szurreális, titokzatos minden végkifejlet. Ez a jellemvonás leginkább a márquezi prózavilággal és a mágikus realizmussal rokonítható.

A kötet különlegessége a két költőibb novella, amely rövid sorokba tördelve, akár vers is lehetne. Némiképp elüt a többi írástól, de nem bontja meg a könyv egységét, inkább úgy mondanám, kiemelkedik, afféle ráadás, akár a jó vacsora után egy pohár finom bor. Azt is sejteti, hogy Döme Barbara következő könyve talán verseskötet lesz, és a versekben is föl-fölbukkan néhány sajátos toposz, mint az angyal vagy a végtelen, a téridő, a szurreális élethelyzetek. A *Pont úgy* című írás a kötet egyik gyöngyszeme. A mondatok, mintha diónyi jégdarabok lennének, szinte hallani, ahogy a földre koppannak, majd apokaliptikus csend, elmúlás, halál. Valami eltörik bennünk, a fényeket lekapcsolják, besötétül minden.

Állításomat mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a *koponyámban, mint kongó fémdobozban zörgetem emlékeimet* sort az

író átemeli sms-verssorozatának egyik darabjába, amit az olvasók az Irodalmi Jelenen érhetnek el.

Már csak azt kellene eldöntennem, mint egy másik kedvenc íróóm, Lőrincz P. Gabriella esetében is sokszor felmerült, hogy költőnek vagy prózaírónak jobb-e a szerző. Nehéz kérdés, az olvasóra bízom. Ő sosem téved, és ezek az írások elsősorban azért születtek, hogy a nagyérdemű olvasó örömét lelje bennük, s nem azért, hogy bölcsészek okos szentenciákban írják körül, mennyire nagyszerű, hogy ilyen kortárs alkotóink vannak, mint Döme Barbara.

Egy kövér angyal zoknit stoppol

„Közhely, de társas magány uralja az emberek életét a XXI. században, a pokoli zűrzavar pedig egyre erősebb, mondom ezt úgy, hogy közben próbálok nem politikai, társadalmi példákat hozni.” – Más állapot, örület az írás, mire képes a magány, az elidegenedés,

egy nehezebb életperiódus, egy komoly trauma? Pörögős, feszes történetek poklot megjárt nőkről – DÖME BARBARÁVAL a *Nők a cekkerben* című novelláskötetéről beszélgetett VARGA MELINDA.

– *Tavaly nyáron jelent meg a Nők a cekkerben című novellásköteted, amely mind szakmai, mind olvasói körökben népszerű, sok pozitív olvasói visszajelzést kapsz, interjúkat készítenek ve-*

led, már több kritika is megjelent a könyvről rangos lapokban. A kötetnek nemcsak a címe vonzza be olvasót, az alcíme is igen hangzatos. A Történetek Skizofréniából. Sylvia Plath Az üveg-bura című regényét juttatta eszembe. Van-e szándékos párhuzam az alcímed és a világirodalom közkedvelt regénye között?

– Ismerem a regényt, és szeretem is, de semmiféle szándékos párhuzam nincs a kötet, illetve a novelláim között. Sokkal inkább hatott rám Hajnóczy Péter *Jelentések a süllyesztőből* című műve, amely hasonló világba enged bepillantást, mint az én írásaimé, bár a helyszín más. Hajnóczy ezen alkotása szociográfia jellegű, szociológiát is tanultam, gyakran írtam szociográfiákat, így ez szintén közös pont az életünkben. Hajnóczy prózavilágát egészen fiatalon ismertem meg, és mindig szerettem. Novelláiban gyakran megjelenik mindaz, ami nálam is, az álom és az ébrenlét sokszor összemosódik, csakúgy, mint a realitás és a vízió.

Hatással volt rám, és máig hatással van Gabriel García Márquez *Egy előre bejelentett gyilkosság krónikája* című kisregénye is. Márquez a mágikus realizmus egyik legkiemelkedőbb alakja, akihez nyilván minden, ehhez a műfajhoz vonzódó író hasonlítani szeretne, így persze én is. A mágikus realizmus számos elemét szintén szívesen alkalmazom novelláimban, ezért lehet az, hogy az olvasó gyakran elveszíti a fonalat, és nem tudja, amit kap, az a valóság, vagy csak varázslat. Szinte minden novellám a valóságból indul, de ahová végül kifut, az már egy olyan világ, amely csak nagyon keveseknek adatik meg ébrenléti állapotban. Ők a kiválasztottak? Ki tudja? Novelláimon keresztül mindenesetre kicsit átélhetjük mindazt, ami számukra a természetes állapot. Angyalokkal beszélgetni, szó szerint elrepülni a napi problémák elől, végignézni, ahogy a pletyka felfalja a szomszéd öregaszszonyt, vagy éppen színpadon kisebbre szabni saját testünket fogyókúra helyett.

– *Említéd Márquezt, akiről tudjuk, hogy az első mondatokat milyen meghatározó erejűnek gondolta. Ezt én is vallom. Olyan a súlyuk pontosan, mint egy kezdősorának. Jó első mondat nélkül nincs jó novella vagy regény, ahogy erős kezdősor nélkül*

sincs erős vers. Hogyan születtek meg a novelláid első mondatai? Melyiken gondolkodtál a legtöbbet?

– Rátapintottál a kedvenc témámra, ami a kezdőmondat. Amióta olvasni tudok, vadászom a jobbnál jobb nyitómondatokat. Megesik, hogy valódi féltékenységet érzek, amikor rátalálok egy kiváló antréra, bosszankodom, miért nem nekem jutott eszembe. Gyakran érzem úgy, hogy a nyitómondatért és a novella végéért érdemes alkotni, a közte lévő részt meg csak úgy kitölti az ember. De viccet félretéve, tényleg élek-halok a jó kezdésért, többet gondolkodom rajta, mint a sztorin. A következő nyitányon például hetekig agyaltam: *„Egy kövér angyal bámul órák óta. Áll az ágyam végében, sem olvasni, sem aludni nem bírok miatta. Az előbb komótosan megstoppolta az este ledobott lyukas zoknimat. Amikor oda kiáltottam neki: angyalok pedig nincsenek, kacagott. Most is röhög. Ha nem hagyja abba, leütöm a Bibliával.”* Azt hiszem, megérte sokat tünődni ezen, ugyanis a megjelenést követően egyik író társam azt mondta, ez az egyik legjobb nyitómondat, amit mostanában olvasott. Hála Istennek, az új kötetemről szóló recenziókban gyakran idézik az első mondataimat, és ez igazán jó érzéssel tölt el. Bevallom őszintén, nagyon ritkán olvasom végig például azokat a novellákat, amelyeknek nem elég ütős, vagy karakteres a nyitása. Ebből kiindulva íróként is igyekszem ezt mindig szem előtt tartani, és már a legelején letaglózni vagy meglepni az olvasót.

– *Érdekes, amit állítasz az álom és az ébrenlét határvonalaról. Ezt én is érzékeltem, ha nem is pont így, ahogy mondasz. Folyton ezen a varázslaton, szó- és szövegmágián gondolkodtam, és végig az volt az érzésem, hogy ezek a novellák kicsit versek is, úgy játszol az olvasó képzeletével, úgy bűvölsz, úgy varázsolsz, akár egy költő. A Pont úgy című novellád akár vers is lehetne...*

– A *Pont úgy* nagyon különleges novella számomra, sokkal erősebb érzelmi töltéssel bír, mint a többi írásom. Ebben az időben vesztettem el jóbarátomat, Prágai Tamást, aki fiatalon halt meg, aztán édesapámat is. A kettőjük halála miatt érzett düh szülte ezt a novellát, ami látszólag egy szerelmi drámáról szól, de valójában az elmúlásról íródott. Benne is van: *„Legyen neki köny-*

nyű...” Valamint a rövid mondatok kopogása, a koporsószöveget, illetve a földdarabok koppanását szimbolizálja a koporsón. Ezt persze az olvasó nem tudhatja, legfeljebb a rövid, tömör, keserű mondatokból érezheti a drámát, amit persze okozhatna akár a szakítás is. Lényegében mindegy, mi a sztori, a fontos, hogy ez az írás nyomot hagyjon abban, aki olvasta, hogy sokáig érezze még a hangulatát, a muzsikáját, a ritmusát, a szavak, mondatok súlyát, lüktetését, akarja újra és újra ízlelni, megmártózni benne. Érdekes, hogy ezt az írást az egyik lap például nem akarta közölni, mondván, az olvasóik nem nyitottak az ilyen elvont novellákra. Mostanra pedig ez az egyik legnépszerűbb írásom.

Amióta megismerkedtem a betűkkel, írok

– Prágai Tamás, gondolom, a mestered is volt. Szándékosan kerültem az interjúnkban a „Hogyan kezdte el írni?” közhelyes kérdést, mert én például nem szeretem, ha erről kérdeznak, hanem szásznom kell valami hihetőt, ugyanis korán megismerkedtem a betűk világával, és ha azt mondanám, hogy gyerekkorom óta költő vagyok, azt gondolnák rólam, hogy kicsit nagy az arcom.

Nálad hogy volt? Amikor néhány éve az Irodalmi Jelen Debüt rovatában publikáltál – az írás a kötetbe is bekerült egyébként – már nem voltál huszonéves író. Vagy az asztalfiának írtál, vagy megvártad, hogy olyan sztorikkal rukkolj elő, amelyek megállnak a lábukon, és alaposan kitanulod addig a prózaírás mesterségét? És hogy jön a képbe Prágai Tamás?

– Valójában újrakezdő voltam abban az időben, amiről beszélsz, vagyis amikor az Irodalmi Jelen Debüt rovatában jelentkeztem. És valóban, amióta megismerkedtem a betűkkel, írok. Az persze más kérdés, hogy mit, és milyen színvonalon. Olvasni négyévesen tanultam meg, és talán hihetetlen, de alig vártam, hogy én is saját sztorikat alkothassak. Mesélni állítólag mindig is szerettem, aztán ezeket a meséket, sztorikat leírtam. Novellákat tizennégy éves koromban kezdtem írni, ezekből néhány az

akkori lakóhelyemen, Debrecenben megjelent. Aztán elvégeztem egy Újságíró Stúdiót, és már gimnazistaként, majd később főiskolásként is a Hajdú-Bihari Naplónál publikáltam. Egészen huszonkilenc éves koromig dolgoztam ott, amikor Budapestre költöztem, és itt folytattam napilapos életemet. Dolgoztam rendőrségi, bírósági tudósítóként, gazdasági, politikai, kulturális rovatban, bulvárban, és írtam két riportkötetet is. S bár rengeteg tapasztalatot és élményt gyűjtöttem, irodalomra nem maradt időm. Aztán egy lakásfelújítás alkalmával a kezembe kerültek a fiatalkori novelláim, és azt láttam, akkor jobban írtam, mint negyven évesen. Megrémültem, hogy kiegészítettem a napilapozástól, ezért leszámoltam vele, és újra novellákat kezdtem írni. Időközben rátaláltam a Magyar Írószövetség Íróiskolájára, ahol két éven keresztül olyan kiváló alkotóktól, íróktól tanulhattam a mesterséget, mint Erős Kinga, Szentmártoni János, Mezey Katalin és Baán Tibor. Nemcsak üres hízelgés, de valóban rengeteget köszönhetek nekik, azt is, hogy a két év elteltével sem engedték el a kezemet, ma is segítenek, bármikor számíthatok rájuk. És igen, Prágai Tamás. Tamással is az újrakezdésnek köszönhetően ismerkedtem meg, és azonnal kiderült, nagyon egy húron pendülünk. Hasonlóan gondolkodtunk az életről, irodalomról. S mivel nemcsak kiváló író, de önzetlen barát is volt, sokat segített az írásaim finomításában. Rendszeresen beszélgettünk egy-egy pohár bor mellett, megmutatta a készülő írásait, kikérte a véleményemet, pedig vitathatatlanul ő volt a sokkal tapasztaltabb és jobb író kettőnk közül. Igen, a mesterem volt. Nincs olyan nap, hogy ne jutna eszembe. Talán azért is, mert épp annyi idős volt, amikor itt hagyott minket, mint amennyi most én vagyok. Nem sokkal a halála előtt felvázolta, hogyan képzelem a jövőmet. Azóta csaknem öt év telt el, és szó szerint beigazolódní látszik szinte minden víziója. Úgy képelem, hogy ma is tudja, mi történik velem, és segít.

– *Apropó angyalok. A Zsófi naplója című írás így kezdődik: „Egy kövér angyal bámul órák óta.” Aztán ez a kövér angyal végigvonul a szürreális történeten. Máshol is fölbukkannak angyalok,*

Isten, Jézus, de nem elemelt, vallásos motívumok ezek. Mi működteti? Megálmodod? El tudom képzelni, hogy van olyan hősöd, aki megjelenik álmodban, és reggel máris megírod...

– Ez sem rossz elképzelés, de álomban még nem születtek történetek. Ellenben a már emlegetett, álom és ébrenlét határmezsgyéjén nagyon sok. Az agyam ilyenkor rögtön ébreszt, és gyorsan leírom, ami eszembe jutott, különben elfelejtem. Az általad emlegetett angyal egyébként az egyik közeli hozzátartozóm látomása. Ő, a betegségének köszönhetően, gyakran vizionálta ezt az angyalt, és mesélt is róla nekem, illetve a család többi tagjának. Annyira életszerűek voltak ezek a sztorik, hogy eleinte biztosra vettem: angyalok pedig léteznek, ráadásul nem olyanok, mint a filmekben, vagy a Bibliában, hanem igencsak emberek, mert esznek, isznak, zoknit stoppolnak, sőt sminkelnek. Egy idő után annyira megszerettem ezt a karaktert, hogy nem bírtam szabadulni tőle, jó vele játszani, jó beszélgetni, mindent kimondhat, amit én nem merek. Egyébként terveim vannak vele, de erről még nem beszélhetek. Jézus és Isten pedig az életem része, hívő ember vagyok, de nem félek emberi tulajdonságokkal felruházni, sem abszurd történetek szereplőivé tenni őket. Úgy képelem, Isten jó fej, érti a viccet, szereti a humort, és vezeti is a kezemet, amikor róla, róluk írok.

Az író pszichológus is

– Hisz mondja is, saját képére teremtette az embert. Én sem úgy képelem el, ül egy magas trónon a felhők között. Lehet, hogy Isten egy jó pszichológus? Ez most nem véletlenül ugrott be, hiszen a novelláskötetben súlyos történeteket olvasunk olyan személyekről, akik komoly pszichés betegségekkel küzdenek. Ebbe a világba nem lehet még egy írónak sem könnyű „alászállni”. Mit gondolsz az írás, a művészet terápiás hasznáról, az író egy jó pszichológus is?

– A művészet, az írás terápiás haszna elvitathatatlan írónak és olvasónak egyaránt. Számomra az alkotás ezen formája mindig terápia volt. Ha nehéz életszakaszba érek, sokkal kreatívabb vagyok,

jobban megy az alkotás is, mint amikor nyugalom vesz körül, és minden rendben van. Miután kiírtam magamból a bánatot, a dühöt, megkönnyebbülök. Azt remélem, hogy az írásaimmal másoknak is segíteni tudok, ha másban nem, hogy megálljanak egy percre, és elgondolkodjanak, levonják a tanulságot, vagy éppen kacagjanak egy jó nagyot. És igen, az írónak pszichológusnak is kell lenni, ismernie kell az emberi lélek minden rezdülését ahhoz, hogy művei hitelesek lehessenek. Számomra egyébként ez a legfőbb megvalósítandó cél minden novellámban: a hitelesség.

Nem titok, létezik női irodalom

– *A novelláid hősei nem mind skizofrének, így az alcím lehet félrevezető, becsapós is. Ám mindegyikükre jellemző a magányosság, az elidegenedés, és a legtöbb hősöd nő. Mennyire illene rájuk Az üvegburából az alábbi mondat: „Nagyon-nagyon csendesnek és üresnek éreztem magam, akár egy tornádó magja, ahogy csak sodródik kábultan a körülötte tomboló pokoli zűrzavar legközepén.”*

– Valóban, ezek női történetek, a szándék ez is volt, bemutatni női sorsokat, érzéseket, gondolatokat, az ő szemüvegükön keresztül szemlélni világunkat. Az idézet pedig sajnos nagyon sok lányra, asszonyra illik, így a történeteim főhőseire is, legyenek skizofrének, vagy sem. Közhely, de társas magány uralja az emberek életét a XXI. században, a pokoli zűrzavar pedig egyre erősebb, mondom ezt úgy, hogy közben próbálok nem politikai, társadalmi példákat hozni. Hogy ez félelmetes-e számomra? Tagadhatatlanul az. Olyan vagyok, mint a legtöbb nő, aki fél az öregséggel járó magánytól, demenciától, a társ elvesztésétől. Természetesen a hőseim sem másféle emberek. A skizofrén emberek világát pedig közelről ismerem, hiszen a környezetemben él ezzel a betegséggel küzdő ember. Nagyon érdekes a mindennapjaiba bepillantani, az ember gyakran elbizonytalanodik, mint ahogyan a hőseim is, vajon ő az igazi elmebeteg, vagy azok, akiknek erről ugyan nincs papírjuk, de életvitelükkel, létezésükkel megkérdőjelezzik mindazt,

amit normálisnak mondunk. De hát, mi a normális? Ami társadalmilag elfogadott? A többi ember pedig deviáns? Ezt boncolgatva eljuthatunk akár saját magunkig is, félelmünkben pedig legszívesebben elmenekülnénk, vagy szó szerint kibújnánk a bőrünkéből, felvennénk egy sokkal normálisabb ember ábrázatát. Mi ez, ha nem mágikus realizmus? (*Huncut nevetés.*)

– *Miért ragaszkodtál az alcímhez?*

– Játsszani szerettem volna a szavakkal, és egyben némi támpontot is kívántam nyújtani az olvasónak. Úgy érzem, ez nem sikerült túl jól, inkább didaktikus lett, mintsem játékos. De ez talán megbocsátható. Tanultam ebből is, legközelebb ilyen hibát nem követek el, legfeljebb másmilyeneket.

– *Miért nő a legtöbb hős?*

– Amikor írni kezdtem, még nem volt olyan koncepcióm, hogy csak nőkről alkossak történeteket. Aztán azt vettem észre, hogy sorra születnek a női sztorik, amelyek róluk, rólunk szólnak, a mi szemszögünkéből, a mi érzékeny szűrőnkön keresztül mutatják be a világot. Később persze szándékosan választottam a novelláim főhősének lányokat, asszonyokat, akik zömében egyes szám első személyben mesélik el a velük esett történeteket. Próbálkoztam férfi elbeszélővel is, de azt hiszem, nekem jobban megy, ha nővel mondatom el a sztorit. Egészen egyszerűen tökéletesebben bele tudok helyezkedni a karakterbe, hitelesebben tudom közvetíteni a nők gondolatait, érzéseit. Nem titok, létezik női irodalom, amit jelenleg én is művelek, ami nem minőségbeli különbség a többivel szemben, egészen egyszerűen más, de véleményem szerint szükség van rá.

Az írók között is lehetnek örültek, ha nincs is papírjuk róla

– *Változatos történetek, izgalmas, karakteres hősök találhatóak a Nők a cekkerben című kötetekben, találkozunk olyannal, aki a szenvedélybeteg apjától retteg, aki képzeleg hallucinál, nemcsak angyalt, betontömböket tologató szomszédot, olvashatunk az anyaságról, az*

öregedő testről, a romakérdésről, az identitásválságról, és még folytathatnánk a sort, de ne lőjük le a poént, hagyjunk az olvasónak is felfedeznivalót. Nem olvastam viszont egyetlen őrült költőről vagy íróról sem a könyvben. Szerinted az írás örület is? És tényleg, miért nincsenek a hőseid között őrült irodalmárok? (Nevet)

– Mert véleményem szerint erről közhelyes lenne írni. *(Nevet)* Nézd csak meg a nagy amerikai sztorikat, filmeket, a nagy részükben író vagy újságíró a főhős, aki megőrül, gyilkol, vagy éppen nyomoz, de minimum őrületen szerelmes lesz. Ez nekem sok, ugyanakkor, ha saját igényeimet veszem figyelembe, túlon túl kevés. Ugye, érted? Nem szeretem a lerágott csontot tovább rágni, de még az is lehet, hogy egyszer majd az álom és az ébrenlét határán valami fantasztikusan kreatív ötletem támad az őrült irodalmárokról, és akkor megírom. Ehhez azonban nekem idő kell, mint ahogyan minden ötlethez. Sokszor hónapokig dédelgetek egy-egy gondolatfoszlányt, míg novella lesz belőle. És, hogy az írás örület-e? Egyértelműen más állapot, csak nekünk, íróknak nincs róla papírunk, de hát nézzünk csak magunkba. *(Mosolyog.)*

– *A kötetedet olvasva eszembe jutott Muszka Sándor Szégyen című verseskötete is. Kis túlzással lehetne ez a prózapárja? Mit gondolsz, találó a párhuzam? Az olvasók kedvéért idézek a Csendélet című versből:*

alszik
négy napja, már hogy nem látta anyját
nem leszek többé
sosem leszek rossz
apa
nem bír mozdulni
előtte egy üveg

A Hosszú futás című novelláddal például párba állítható, legalábbis az én értelmezésemben...

– Örülök, hogy Muszka Sándort hoztad párhuzamos példaként, nagyon kedvelem őt (persze sok más kortárs írot, költőt

is a korosztályomból, pl. Bene Zolit, Nagy Koppány Zsoltot, Csender Leventét, Király Farkast, Orbán János Dénest, és sorolhatnám még). Az említett verset ízlelgetve valóban látok én is analógiát a két írás között, aminek talán az lehet az oka, hogy a mindkettőnk által boncolgatott téma sajnos nem egyedi, nem ritkaság. És talán mindketten elég érzékeny lélekkel vagyunk megáldva, ami az írásnál kifejezetten előny, az életben nem mindig. Érdekes, hogy a *Hosszú futás* című novellám például nagyobb port kavart, mint az összes többi. A publikálást követően számos olvasó írt, hogy mennyire sajnál, amiért ilyen gonosz apám van. (A történet egy alkoholista apáról szól, aki molesztálta a lányát.) Nem hitték el, hogy a sztori nem rólam szól. Ugyanakkor nagy öröömre szolgál, hogy ennyire hitelesen tudtam megjeleníteni ezt a témát.

– *Ebben a novellában, de szinte az összesben fontos szerepet játszik az ismétlésnek, gondolom, ez sem véletlen, olyan ritmusuk van ezeknek az írásoknak, olyannyira feszesek, akár egy-egy vers. Tudom, hogy verseket is írsz, és nem is akármilyeneket. A közeljövőre nézve talán a líra műfajában is megmutatod magad, vagy esetleg kipróbálsz a nagyregényt?*

– Örülök, hogy ezt észrevetted, természetesen ez szándékos, szeretek játszani a szavakkal, mondatokkal, ezzel is egyfajta plusz mondanivalót, plusz színt, töltést adva a szövegeimnek. Verset korábban írtam, mint prózát, de nem éreztem elég jónak a verseimet, ezért inkább elraktam őket a számítógémem egyik titkos mappájába. Időnként előkerülnek, és formálgatom őket, éppen a te biztatásodra és segítségeddel. Vannak érzések, amelyeket versben jobban ki tudok nyilatkoztatni. A líra azonban számomra olyan, mint teljesen levetkőzni vadidegenek előtt, amihez talán túl szemérmes vagyok egyelőre. Az én igazi műfajom a próza. Nagyregény? Ötletem vannak, idő kellene hozzá, jó sok, amiből egyelőre nincs elég. Jelenleg egy új novellásköteten dolgozom, egyelőre ezt szeretném az olvasók elé tárni, aztán majd meglátjuk, születik-e később verseskötet vagy regény. Tudod, semmi nem lehetetlen, de annak az ellenkezője sem. *(Nevet.)*

INTERJÚ

Egy évszázad regénye, egyetlen kötetben

Idegenek – Egy évszázad története címmel megjelent a Napkút Kiadó gondozásában PETŐCZ ANDRÁS trilógiája, szerves egységbe forrasztva a korábban három részben napvilágot látott regénysorozatot. Így, nagyregényként az író korábbi vágya is beteljesült a kiadást illetően. KOVÁCS katáng FERENC az új megjelenés körülményeiről és tanulságairól kérdezte a szerzőt.

– *A karantén derekán kéziratban olvastam kiadásra frissen előkészített trilógiádat, a valamivel több mint hétszáz oldalas művet. Az első résszel még „konszolidált körülmények között”, 2010 táján ismerkedtem meg, és már akkor nagy feszültséget, nyugtalanságot keltett bennem. Most, az új, bizonytalan helyzetben, elképzelheted, milyen hatással volt rám. Mit gondolsz, érzékenyebben reagálnak jelen körülmények között az olvasók a regényedre, mint az korábban várható lett volna?*

– Nem gondolom, hogy érzékenyebben reagálnak. A mai olvasóhoz annyi nyomasztó információ jut el, annyi negatív tapasztalás éri, hogy mindenféle bajra kezd immunis lenni. Ráadásul minden műalkotás önmagában létező, koherens egész, tehát a kérdés csupán az, hogy a maga logikájában elfogadható-e a mostani olvasó számára mindaz a történet, ami az *Idegenek* című trilógiában benne foglaltatik. Korábban sokan mondták, hogy ez a történet „lehetetlen”, mintegy „olvastatja” magát. Azt remélem, ez most is így van. És ilyen értelemben nincs különbség a jelenlegi és a tíz évvel ezelőtti körülményekhez képest.

– *Változatlanul került a 2007-ben megjelent Idegenek, a 2011-es Másnap és a 2016-os Aysa a trilógiává bővült kötetbe, vagy szükségét érezted némi finomhangolásnak?*

– Egészen apró, szinte észrevehetően szerkesztői javításokat eszközöltünk ebben az új, végleges kiadásban. A harmadik részben, az egyik megerőszőszakolós jelenetnél a korábbi kiadásnál egy helyen azt írtam, hogy a negyedik férfi tesz a főszereplőn erőszakot, a mostani kiadó éles szemű olvasószervezője, Kovács Ildikó figyelmeztetett, hogy abban a jelenetben az a férfi már az ötödik. Akad néhány ilyen kisebb javítás, de nem igazán lényeges módosítások.

– *A te vágyad volt, hogy így, egyben láthassuk, olvashassuk a művet?*

– Igen, egyértelműen, és a korai visszajelzések igazoltak is, hogy szükség volt erre a kiadásra. Ez így most igazi „nagyregény”, ahol a történet szervesen összetartozik. A három regény külön-külön nem ugyanaz. Az *Idegenek* végső formája egyértelműen ez. Vastag, testes kötet lett, öröm a számomra, hogy megszületett.

– *Ismersz a kortárs európai prózában a te művedhez hasonló, kilátástalan jövőt jósoló alkotásokat?*

– Ebben a regényben a történet nem kilátástalan, csak szorongató. A főhős megöregszik, de életben marad. Ez jó. Életben hagytam a főhősömet, és azt kívánom neki, hogy tudjon még kicsit élni. Visszatérve a kérdésedre, nem, nem ismerek más hasonló alkotásokat. Vannak nagy írók, akikhez örömmel kapcsolódom, Camus és Kertész Imre, rájuk utalok is, többször. Méiszöly Miklós, akire szintén utalok. Boualem Sansal írt hasonló tematikájú könyvet, valamint Michel Houellebecq. Mindkettőt nagyon nagyra tartom. Nem tudok viszont olyan műről, amelyik a migráció vagy a terrorizmus kérdését ilyen módon feldolgozta volna. Meggyőződésem, hogy az *Idegenek* nyugodtan lehetne nemzetközi szenzáció. De nem lesz.

– *A trilógiád első, és a jelen kötet címadó darabja, az Idegenek több nyelven is megjelent. Részt vettél-e a fordítási folyamatokban? Megkerestek-e a fordítók munkájuk közben? Egyáltalán, volt-e rálátásod a külföldi megjelenések folyamatára?*

– Nem igazán. A lengyel fordító, Elżbieta Sobolewska kérdezett néhány apróságot, amire igyekeztem válaszolni. Vele sokat

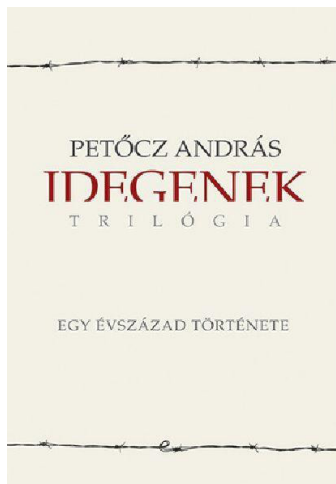
beszélgettem, de ez inkább annak szólt, hogy régről ismertük egymást. A bolgár fordítóval, Martin Hristovval is nagyon jó a kapcsolatunk, de magán a fordításon nem dolgoztunk együtt. A grúz fordításról nem tudtam semmit.

– *Ha álmodból feliasztanának, s azonnali választ kérnének, milyen nyelven látnád legszívesebben a regény fordítását, mit válasszolnál? Van-e „szerepálmod”, melyik nyelvterületre törnél be leginkább?*

– Angolul látnám legszívesebben. Az angol-amerikai terület ma is a legfontosabb a nemzetközi könyvkiadásban. Ha ez a könyv angolul egy jó kiadónál megjelenhetne, nagyon messzire juthatna. Ebben biztos vagyok. Azt szoktam mondani, ez egy Nobel-díjas történet. De már nem vagyok optimista. Úgy látom, semmire nincs esély.

– *Most, hogy a trilógia kerek egész, lehetséges-e a folytatása? Az Aysában feltűnt a felszabadító katonák között egy vörös hajjú legény...*

– Nem, nem, nem. A trilógia lezárult. Szeretnék valami másba belefogni. Egy öregember történetébe. Mondjuk. Ilyesmibe... Valamit írok. De az nem háború, nem is a terror. Csak a mindennapok.

INTERJÚ

„...a vén hucul tutajra tesz”

MARCSÁK GERGELY költő, verséneklő, a Kovács Vilmos Irodalmi Társaság alapító alelnöke. Eddig három kötete jelent meg, a legjelentősebb a *Fekete-Tisza* című verseskötete, ami három rangos elismerésben részesült. LENGYEL JÁNOS beszélgetett a költővel.

– *Irodalmi pályafutásod első jelentős állomása volt, amikor csatlakoztál az Együtt folyóirat szerzői gárdájához. Hogyan emlékszel vissza ezekre az évekre? Milyen benyomásaid voltak? Hogy érezted magad, hogyan fogadtak az idősebb pályatársak?*

– Nagyon kedves számomra ez az időszak, ami tulajdonképp végleg eldöntötte, hogy mivel akarok foglalkozni, hogy a versírás számomra több múltó hóbortnál. 2010-ben közölte először verseimet a folyóirat, emlékszem, hogy azt a lapszámot Beregszászban egy magyar kultúra napi rendezvényen vehettem kézbe. Örömet és büszkeséget éreztem abban a pillanatban.

Csordás László, aki akkoriban hozzám hasonlóan az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar szakos hallgatója volt, az Együtt olvasó-szerkesztőjeként közvetlenül Vári Fabián László főszerkesztőhöz juttatta el az írásaimat. László mellett Bakos Kiss Károly és Lőrincz P. Gabriella is a lap állandó szerzői köréhez tartoztak, utóbbiaknak ráadásul már saját kötetük is volt, és nagyon szívesen segítettek nekem a kezdeti próbálkozásaimban. A főként Dupka György, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének elnöke által szervezett író-találkozók, író-olvasó találkozók, szabadegyetemek és a barátságos közeg jó hatással volt az indulásomra.

– *Te csendes, már-már visszahúzódó, de ugyanakkor határozott egyéniség vagy. Hallottam egy anekdotát veled kapcsolatban, miszerint a pályád kezdetén az egyik szerkesztő csak bizonyos változtatásokkal kívánta leközelíteni a verseidet, de te inkább visszahívtad őket, mondván, legközelebb majd olyanokat küldesz, amiket nem kell javítani. Igaz ez a történet, van valóságalapja?*

– Igen, ez az eset pontosan így történt, és talán nem árulok el nagy titkot, ha elmondom, hogy Nagy Zoltán Mihály nevéhez fűződik, aki 2009-ig volt az Együtt főszerkesztője. Engem az lepett meg a legjobban, hogy ezt a történetet, és velem, a gyengécske középiskolás tollforgatóval folytatott levélváltását máig nem felejtette el.

Iskolásként Punyko Máriának, az Irka gyermeklap akkori főszerkesztőjének küldtem el néhány versemet, és ő, mondván, azok már túl komoly témájúak, továbbította őket Nagy Zoltán Mihályhoz. Legnagyobb örömömmre így kaphattam Zoltán bátyámtól tanácsokat és útmutatást, egy-két versemet pedig – javításokat eszközölve rajtuk – hajlandó lett volna közölni az Együttben. Ezt az ajánlatot visszautasítottam arra hivatkozva, hogy az átformált sorokkal már nem tudok azonosulni. Ezután büntudatom volt, arra gondoltam, az ismert írótól és költőtől kapott lehetőséget mégsem szabadott volna visszautasítanom, de mikor megtudtam, hogy ezt a dacos ellenkezést már akkor is pozitív jellemvonásnak tartotta, kimondhatatlanul örültem.

– *A Különjárat volt az a versed, amire felfigyelt a honi íróársadalom, ez lett a címe egy 2017-es antológiának is. Vári Fábrián László azt írta: „...világra hozta azonban a Különjárat című versét, s ez a fordulat egyszerűen kiemelte őt a mezőnyből.” Te hogy látod ezt, hol van az a pont, amikor az ember költővé válik? Véleményed szerint mikor váltál költővé? Milyen egy költő élete Beregszászon?*

– A *Különjárat* számomra is fontos költemény, a *Fekete-Tisza* című kötetembe bekerült versek közül a legkorábbi. Ebből is látszik, hogy valóban egyfajta fordulópontként értékelhető a megírása, annál is inkább, hogy itt használtam először a tömegközlekedési eszközön való utazás motívumát, ami a későbbi írásaiban többször visszaköszön. Különben nem hiszem, hogy lenne egyetlen

len pillanat, amikor költővé válik az ember, de az ehhez vezető hatásokat, körülményeket hosszasan lehetne sorolni. Az első, kiskolás koromban született mondókáktól Fodor Géza költészetével már tizenéves koromban való véletlen megismerkedésemén át az első publikációig minden egyenes irányban vezetett ideig.

Immár több mint egy éve élek Beregszászon, Shrek Tímeával kötött házasságunk után költöztem ide szülőfalumból, Kincshomokról. Szeretek itt élni, ebben a kedves és Ungvárnál jelentősen lassabb tempójú városban. Házunk ráadásul egy külvárosi részre esik, ahol a természet közvetlen közelségét élvezhetjük minden nap. Ideális hely az alkotásra.

– Hosszú évekig Ungvár jelentette Kárpátalja magyarságának kulturális központját, ám én úgy vélem, már jó ideje ezt a szerepet Beregszász tölti be, hiszen itt van a főiskola, a színház stb. Te ismered mindkét város hangulatát, neked mi a véleményed erről?

– Egyetértek az állításoddal, Beregszász fontos terepe a kárpátaljai magyar kultúrának, a szellemi életünket alakító intézmények közül, székhelyét tekintve, több kötődik ehhez a városhoz. Ez egyébként nem meglepő, ha Beregszász és a környező települések nemzetiségi összetételét vesszük figyelembe, hiszen itt él többen a magyar kisebbség, míg Ungvárt és a járás egy részét – többek közt szülőfalumat is – már szórványnak tekinthetjük. Én mégis nagyon szeretem, hiszen Ungvár magyar múltja az avatott szem számára lépten-nyomon tetten érhető műemléképületeiben és emlékhelyein. Ráadásul olyan szellemi végvárok működnek itt, amikhez a városban tanulással és munkával töltött éveim alatt szerencsére sorra közöm volt, és amik éppen a hiánypótló mivoltuk miatt érdemelnének több figyelmet. Szerintem ott ezek funkciója is bővül, és fontossá válik a kultúrafelmutatás: amit a többségi nemzet szeret vagy tisztel a műveltségünkben, azt jó eséllyel Ungváron leste el, valószínűleg a helyi magyar tanintézmények vagy a főkonzulátus közvetítésének hála.

– Irodalmi pályafutásodban a következő lépés a KVIIT. Mint a társaság alelnöke röviden mutasd be Kárpátalja egyetlen működő irodalmi társaságának tevékenységét!

– 2013 végén indult történet a KVIT (Kovács Vilmos Irodalmi Társaság), amikor is az Együtt szerkesztőbizottságának kezdeményezésére összegyűlt néhány alkotni vágyó és ehhez megfelelő társaságot kereső fiatal. Ahogy haladt az idő, világossá vált, hogy szükség van egy irodalmi körre, szinte mindenkinek akadt egy-két ismerőse, aki kísérletezett a szépírással, és meg akarta mutatni, amit ír. Így alakult ki az, hogy a KVIT alapja egy havi rendszerességű műhelymunka legyen, ahol a tagok önképzéssel, egymást segítve javítják a műveiket, és beszélgetnek aktuális irodalmi témákról, illetve szinte mindenről, ami foglalkoztatja őket. Ehhez az öncélú, de sokunk számára rendkívül hasznos tevékenységhez társult az akarat, hogy hivatalosan bejegyzett szervezetként a köz érdekében is végezzünk munkát, mutassuk meg magunkat a nagyközönség előtt, népszerűsítsük az irodalmat. Ennek érdekében honlapot indítottunk, internetes szavalóversenyekeket szerveztünk, sikerrel bonyolítottuk a Kárpátaljai Magyar Irodalmi Napokat, Kovács Vilmos-emléknapot tartottunk, megjelentettük a KVIT-füzetek első kiadványait, bemutakoztunk Budapesten, és a szakmai szervezetekkel való együttműködés eredményeként Kárpátaljára hoztunk anyaországi alkotókat stb. Egyszóval tartalmas és eredményes munkát sikerült végeznünk jórészt önerőből, önkéntes munkában. Ez az év egyelőre a vírusveszély és a karantén jegyében telik, ami a mi munkánkat is nehezíti, de bízunk benne, hogy a vészterhes idők elmúltával újra aktívan tevékenykedhetünk tovább.

– *A KVIT ma már jegyzett és ismert tényező a magyar irodalmi életben. Jó példa erre, hogy az év elején például a Térey János-ösztöndíj kapcsán a kiírók a ti véleményeteket is kikérték a jelöltekkel kapcsolatban, végül a nyertesek között szerepelt az általad említett Lőrincz P. Gabriella is, aki korábban szintén a társaság tagja volt. Ma hány tagja van a KVIT-nek, milyen feltételek alapján veszitek fel az új jelentkezőket, vagy netalán előfordul, hogy ti kerestek meg egy-egy szárnyait próbálgató alkotót?*

– A Bethlen Gábor Alap támogatásának és tagjaink aktivitásának hála valóban sikerül olyan munkát kifejtenünk, amit magyarországi szakmai körökben is komolyan vesznek. Jelenleg tizenkét tagja van a Társaságnak, de folyamatosan jelentkeznek érdeklődők,

a pályakezdesnek különböző fokain álló szépírók, akiknek mindig azt javasoljuk, hogy jöjjenek el a műhelymunkáinkra, mert így dönthetnek legobjektívebben arról, hogy mennyire vonzó számukra a KVI. Hogy egy konkrét személyt megkerestünk volna a belépés ajánlatával, olyan még nem fordult elő, de a fiataloknál tulajdonképpen mégis folyton „házalunk”, hiszen az iskolákban, egyetemen és főiskolán tartott író-olvasó találkozókon mindig fontosnak tartjuk elmondani, hogy várjuk sorainkba az érdeklődőket, közösségben alkotni vágyókat. Sajnos a koronavírussal kapcsolatos vészhelyzet a mi tevékenységünkre sem volt jó hatással, több találkozónk elmaradt, de reméljük, hogy a vészhelyzet feloldásával és a tömegközlekedés újraindulásával, minden újra a régi lesz.

– *Aztán következett az Előretolt Helyőrség Íróakadémia, ami, ha lehet, még fontosabb állomás a számodra. Hogyan kerültetek kapcsolatba az íróakadémiával? Milyen rendszerben folyik itt a képzés? Milyen végzettséget ad a hallgatók számára?*

– Az Íróakadémiának pályázati úton lettem a tagja. Valóban nagyon fontos állomásnak tekintem, hiszen az itt eltöltött idő nagyobb rálátást engedett a kortárs irodalomra és annak folyamataira, irányzataira. A hároméves képzés alatt havonta egyszer van alkalmunk az úgynevezett szakmai hétvégéken elismert szépíróktól, elméleti szakemberektől elsajátítani a vers- és prózaírás fortélyait. Ráadásul közben mindenki személyre szabottan dolgozhat egy-egy oktatóval, aki a hétvégéken kívül is segíti mentoráltjait, az interneten is rendelkezésükre áll. A képzés eredménye tehát az a tudásanyag és tapasztalat, ami megkönnyíti a pályakezdest. Hallgatói számára remek kiadói feltételeket is biztosít az Előretolt Helyőrség Íróakadémia, az én Gérecz Attila-díjjal, valamint MMA Könyv Nívódíjjal jutalmazott első verseskötetem, a *Fekete-Tisza* is itt jelent meg.

– *Gondolom, a te mentorod Farkas Wellmann Endre költő, akinek több versét is megzenésítetted, és A római disznó monológja című műsorral rendszeresen felléptek szerte a Kárpát-medencében, sőt Svédországban is jártatok már. Mielőtt rátérnénk a könyveidre, arra kérek, erről a produkcióról beszélj néhány szó erejéig!*

– A számomra kijelölt oktató, akivel talán legtöbbet dolgoztunk a verseskötetemen, Sántha Attila volt. Ezzel együtt, mint említettem, az intézmény juniorjainak számos szakértőtől van lehetőségük tanulni. Így barátkoztam össze Farkas Wellmann Endre József Attila-díjas költővel is, akinek egyedi hangú versvilága azonnal elnyerte tetszésemet. Válogatott költeményeiből, amelyekben Néro császár hangján szólal meg, valamint a disznó motívumára játszik rá, felesége, Bonczidai Éva dramaturg, egy rendkívül komplex, és az egyes műveken túlmutatóan is mély mondanivalójú pódiumműsort állított össze. Megtiszteltetés számomra, hogy ebben a költői projektben a versek elmondásával, valamint megzenésítésével és előadásával, a szerzővel együtt én is részt vehetek. Számos fellépés áll mögöttünk, és az egyik legkellemesebb élményem az előadással kapcsolatban, hogy 2017-ben a KVVIT-tel szervezett Kárpátaljai Magyar Irodalmi Napok záróakkordjaként a beregszászi közönség is megtekinthette azt. Idén márciusban pedig a Stockholmi Magyar Ház tűzte műsorra *A római disznó monológját*, aminek már csak az utazás élménye és a helyi magyar közösség megismerése miatt is nagyon örültem.

– *A Fekete-Tisza volt a debütáló köteted, ami 2019-ben jelent meg, és nagy sikert aratott, mind a szakma, mind az olvasók körében. Három díjat is kaptál a könyvért. Kettőt már említettél, de úgy vélem, nem árt, ha ezekről bővebben is szót ejtünk!*

– Sok idő telt el az első verspublikációm óta, mire beért ez a kötet, de úgy tűnik, megérte kivárni a megfelelő alkalmat, mert az Íróakadémiának hála a legjobb kezekbe került a kézirat. Nem reméltem, hogy ennyire sikeres lesz, de rengeteg gratulációt és biztatást kaptam a megjelenése után, valamint a szakma részéről is kiemelt figyelem övezte. Kereken tíz recenziót és könyvajánlót írtak róla, és három rangos díjat kaptam a *Fekete-Tiszáért*. Az állami Gérecz Attila-díjat 2019. augusztus 16-án vehettem át a Pesti Vigadóban Fekete Péter és Rétvári Bence államtitkároktól. Ezután a Magyar PEN Club Khelidón-díját ítelték nekem, aminek az átadására 2019. szeptember 17-én került sor Szigetváron. Mindkét elismerés a legjobb elsőkötetes szerzőknek járó díj. 2019. december 12-én pedig a Magyar Művészeti Akadémia Könyv Nívódíját

kaptam meg, ahol legnagyobb örömömre Nagy Zoltán Mihály laudációja hangzott el, és olyan élő legendákkal együtt voltam a díjazottak sorában, mint Kabdebó Lóránt és Serfőző Simon.

– *Újfent gratulálok a rangos elismerésekhez. Amikor kezembe vettem a könyvet, pont a Tábori posta című versnél nyitottam ki, amit első mentorod, Vári Fábián László regényéről írtál, a sorban következő versben pedig a wellmanni ukázt emlegeted. A kötetben jól megférnek a humoros versek, az említett két mű is az, a lágerballadával és a halált idéző rímekkel. Az általad említett tízből én három ismertetőt olvastam el, Payer Imre recenziójának végén írja, hogy a verseid megszólalásmódja biztosítja a nyelvi-nemzeti önazonosságot, ugyanakkor felveti ennek veszélyeit is. Te hogy látod, valóban fenyegethet az önazonosság széthullása?*

– Igen, ez reális veszély, de természetesen elkerülhető. Egy költő életében az első verseskötet fontos ugyan, de csak egy ígéretet hordoz, amit a második, harmadik könyvével válthat be. Mindenesetre a *Fekete-Tisza* egy jó bemutatkozás, és a benne megkezdett költői világ jó eséllyel hitelesen építhető tovább.

– *Ejtsünk szót a másik két művedről is! 2019-ben jelent meg a Pottó-panzió és a Dupka György vezette Intermix idén adta ki a harmadikat, Súlyos hagyomány címmel. Az előbbi tulajdonképpen képeskönyv, és egy gyerekverset tartalmaz, a másik pedig az eddig megjelent cikkeidből, recenziókból ad válogatást. Mit kell tudni ezekről a könyvekről?*

– A *Pottó-panzió* a Guttenberg Pál Népfőiskola és az Orpheusz Kiadó jóvoltából jelent meg tavaly nyáron. Egy gyerekverset és a történethez kapcsolódó képes, kreatív feladatokat tartalmaz. Az ebben szereplő vers egy jól sikerült stílusgyakorlat eredménye, ami motivációt adott ahhoz, hogy újabb gyerekverseket írjak, amiken jelenleg is dolgozom. Az idén megjelent *Súlyos hagyomány* pedig az elméleti jellegű munkáim gyűjteménye. Már az egyetemi évektől kezdve számos konferencián tartottam előadást, illetve különböző cikkeimet, recenzióimat szakfolyóiratok közölték. Mivel az Intermix Kiadónál erre lehetőség adódott, úgy gondoltam, kár lenne hagyni, hogy ezek a különböző merev-

lemezeken tárolt munkák elveszzenek, és Dupka György kérésére egy kötetbe rendeztem őket. Az írások többsége a kárpátaljai magyar irodalommal foglalkozik, de egyes szövegekben például Tollas Tibor vagy Ármos Lóránd munkáit is elemzem.

– *Az Ukrajnában élő magyarság a második világháború vége óta nem volt ilyen veszélyben, amikor a reakciós kijevi hatalom minden eszközzel megpróbálja asszimilálni a nemzeti kisebbségeket, köztük a magyarokat. Te hogy látod a kárpátaljai magyarság jövőjét? Beszélgetéseink során többször is elmondtad, hogy csak otthon tudod elképzelni az életedet; bekövetkezhet egy olyan drasztikus változás, hogy komolyan megfontolnád a kivándorlás, az áttelepülés lehetőségét?*

– Mint mindig, én most is optimista vagyok, és úgy gondolom, képesek lehetünk a megmaradásra szülőföldünkön. Ennek érdekében az anyaország is mindent megtesz, amiért igazán hálásak lehetünk. Ukrajna politikai vezetése sok hibát elkövet, többek közt a nemzeti kisebbségek kárára, de bízom benne, hogy a jövőben ezekből tanulhatnak is az illetékesek, illetve mások példáján okulva megértik, hogy egy közös kulturális gyökerekkel rendelkező soknemzetiségű régió egy ország példaértékű területévé válhat, amennyiben mindenki megkapja a jogot a fejlődésre és kiteljesedésre saját anyanyelvén. A hatalomátvétellel végződő véres forradalmat és a lassan talán végéhez közeledő kelet-ukrajnai háborút átvészeltük, ezért én egy ilyen jövőben bízom, és remélem, hogy nem következik be olyan drasztikus változás, ami áttelepülésre kényszeríthet.

– *Végezetül, Marcsák Gergely a költő és a magánember milyen közeli és távoli célokat tűzött ki maga elé?*

– Költőként továbbra is a versírásra koncentrálok, a jövőben szeretnék újabb kötettel előállni. Jelenleg egy nagyobb fordítói munkán dolgozom, egy több mint ötszáz oldalas, memoár jellegű, ukrán nyelvű könyvet ültetek át magyarra. Ami a magánéletet illeti, szintén nincs idő unatkozásra, hiszen feleségemmel kisbabát várunk, így ez a mostani egy boldog és egyben izgatott időszak számunkra. A kis jövevény érkezéséig, ha lehet, igyekszünk még otthonosabbá tenni családi házunkat.

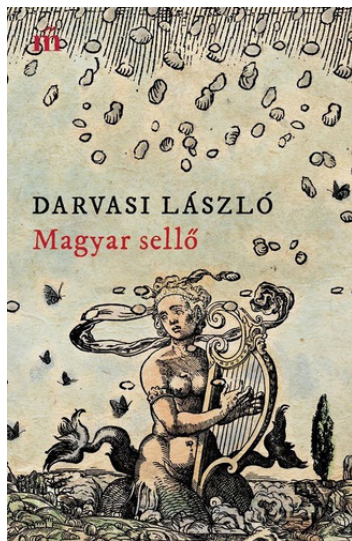
– *Köszönöm a beszélgetést. További sikeres munkát kívánok!*

Artzt Tímea

A kín poétikája — a mítosz visszakövetelése

Különböző korstílusok és nyelvi rétegek feszültségében formálódik a *Magyar sellő*, Darvasi legújabb regénye. A hatalom működését modellező riasztó és poétikus világban a kegyenceknek ki kell nyalniuk a grófúr seggét. No, nem átvitt értelemben, hanem szó szerint. De legalább nincs kivételezés, hiszen az intező (Henrik) és a tortúramester (Jeremiás Mozart) is így tesz. A cseréptető házak, a város főterén álló szökőkút, az órásmesterség és Beethoven zenéje a 19. század elejére repít minket, mégis feudális viszonyok közé. A bibliai csapásokat idéző közápor célja, hogy növelje a városlakók kiszolgáltatottságát, melyben az otthon, a megszokott környezet is fenyegetővé válik. Jézus parancsát nem lehet teljesíteni, hiszen „*ha eltalálnak, úgy igazán (...) Akkor már a jót sem dobod vissza. Semmit sem dobsz vissza.*”

A metonimikus szerkezetű regényben több elbeszélés alkot egy egészet. Mesteremberek és művészek jönnek, összeülnek a kocsmában: „*Livius Apollo töltött a másik háromnak, akikkel mostanában együtt mulatozott (...), ott volt Jeremiás Mozart, Peter Nacht, a kovács, és Korn, a mészáros, akinek a felesége a legszemrevalóbb teremtésnek számított a városban (...), még Weiner botanikus is a társaságukban iddógált (...) akinek szarládikát erősített néhány hete a fejére Jeremiás Mozart.*” Csak a mindenki által bolondnak tartott Jonas és a fia, Jakab nincsenek ott. Ők különcök. Talán éppen ezért lesznek ők és a kacska kezű

Lujza azok, akik kapcsolatba kerülnek a magyar sellővel. Jonas ezermester úgy küzd meg vele, mint az „ügyeskedő” Jákob Isten angyalával az Ószövetségben. A regénybeli Jakab a sellő csókját birtokolja. Mintha a lény emberfeletti erőt kölcsönözne neki és apjának, Jonas kimászik mellőle a föld alól, Jakab és szerelme (Lujza) nem fulladnak meg a víz alatt, miközben feltűnik a sellő.

Bár az olvasó nem lehet biztos a magyar sellő létezésében, néhány szereplő fizikai valójában is látni véli. A több elbeszélésből álló, időről időre megakasztott, majd folytatódó történetoszlopok, akár a jegenyefa gyökérzete, behálózzák a regény világát. A dekonstrukció mégis erősebben hat, hiszen a Jonasék jegenyefájának földjéből kiemelt szikla apró darabkái minden történetbe behullanak középformájában. A sellőt elejtik, Jakabot pedig arra kényszerítik, hogy dobja meg az apját. Bárkiből lehet kődobáló és áldozat, egyik nap ez, másik nap az.

Az elbeszélés folyamatosan fenntartja az érdeklődést, mert több fontos információ késleltetve kerül elénk. Henrik visszaél az emberek idejével, türelmével, valóságérzékelésével. Éppúgy ráteheti a kezét a szép Magdára, mint ahogy alfelét a mészáros bujdiának ülőkéjére, hogy bemocskolja. Öngyilkosság, gyűjtogatás, téboly, öncsonkítás – ezek a nyilvános megaláztatás elkerülésének módjai. Az emberek nemcsak a hatalomnak, de saját ösztöneiknek (szerelem, félelem, szegény, nevetési inger) is ki vannak szolgáltatva. Arra is akad példa, hogy az áldozat látja el tanáccsal a rajta dolgozó tortúramestert. Vannak szerepcserék és állandó jelenségek: előbb-utóbb minden intéző kiesik a gróf kegyeiből – általában csonkán –, és minden intézőt Henriknek neveznek. A szenvedésből pedig anekdota lesz minimum két változatban.

Maga a sellő megjelenése is értelmezhető metaforikusan és konkrétan. Hol a költői képzelet metaforája, hol a fulladás kísérelése (hallucináció), ugyanakkor a regény világában valóságos is: „Az az igazság, hogy vörös festésű volt a víz (...). Kilógott az óriás pikkely nélküli farkuszony a grófi hitelesítésű (...) zsákból.” Elejthető, szállítható, zsákba tölthető, elföldelhető és halszaga van, mindezeknek ellentmond, hogy arc nélküli, s talán fel is

támad. De mivel egy mitológiai lényről beszélünk, sőt a csókjáról, több helyen a Múzsával, máshol egy angyallal, de akár a halállal is azonosítható. Összességében nem tudjuk az értelmezési teret rázárni, hiszen Darvasi végig játszik a többértelműséggel, és a regény világán belül is megoszlanak a létezéséről a vélemények.

A szöveg uralkodó esztétikai minősége a groteszk. A kínpadra vont szenvedésből emberi fekália fakad, abból lepkék és szárnyas szavak. A kín és a rettegés kifejezésére azonban sem a szó, sem a csend nem elég. A szavak helyét képek, a lepkék repülése és billegése veszi át a tortúramester vállán. A művészet, az emberi lét törekenysége Jeremiás Mozart területe. A szépség a természetbe és a mítoszba költözik. Az erkölcsi érték maximum a házaspárok bajtársiasságában, apa és fia (Jonas és Jakab) gerincességében mutatkozik meg, illetve Jakab és Lujza önzetlen szerelmében.

A romantika és Örkény István látásmódja összekeveredik, miközben felcsendül a teremtés oratóriuma is, természetesen a gróf úr megrendelésére. Így válnak értelmezhetővé a kötet elején álló mottók: Kleist (*Vízilények, szirének*), Örkény (*Tóték*) és a Magyar Katolikus Lexikon oratórium-idézete. A szöveg – szerencsére – nem reflektál a *Magyar sellő* megalkotásának folyamatára, de a szó művészetére folyamatosan. Az egymásba öltött, mégis különböző (meghökkenően társított) nyelvi rétegek feszültséget keltenek. A szereplők dőlt betűvel idézett szavai sokszor durvák, de néha éppen annyira fennkölték, mint az elbeszélőé, ám ennek fordítottja is igaz. Van, amikor az elbeszélő csúszik a beszélt nyelv durvább rétegeibe, s a szereplők beszélnek ékesen. Ez az esztétikai kettősség értékválságot jelez, mely parodisztikus jelleget is ölthet: „*Hol vagy, hol vagy Hannelore! Az üres udvar fölött üres ég ásított. Kedvesem. Drágám. Ugye, nem. Dehogynem, te ostoba fajankó.*”

A szeretőjével megszőkö Hannelore neve mítoszok találkahelelye. Felidézi a férjét elhagyó Helenét, de további két múzsát is a romantika korából: Heinrich Heine *Loreley*-át és Edgar Allan Poe Lenoráját (*A holló*). A mellérendelő mondatok, a bibliai utalások, az apokaliptikus hangulat Krasznahorkai prózáját is eszünkbe juttathatja. A szöveg több ponton kapcsolódik a *Hamlethez* is. Fel-

idézi Ophélia, Hamlet, Yorick alakját és a dán királyfi töprengéseit. Az egyes szám harmadik személyű narrátor megszólalásai, a szereplők gondolatáramlatai, a párbeszédfoszlányok és szó szerinti idézetek szétválaszthatatlanul egymásba csúsznak (a kollektív tudatban és a kollektív szenvedésben): „*Nem volt az ő szenvedésében semmi, hogy így mondja, csak mert rádöbrent végül, semmi egyedi.*”

A szöveg összeilleszti a romantika szépségkultuszát, a bizarr iránti vonzalmát a hatalom ábrázolásával, talán ezért arc nélküli a sellő. A kötet címe félrevezető, hiszen a költészettel való kapcsolattartás a szirének kompetenciája: a barokk korban a szirén jelképezte a költőt. A könyvet díszítő grafika rá is játszik Zrínyi Miklós *Az Adriai tengernek Syrenaia (1651)* című kötetének borítójára, ezen szintén sellők láthatók a madártestű és lányarcú lények helyett.

Felvonulnak a Darvasira jellemző szereplők és képek: szív- és szóvirágok, lepkék, mutatóványosok, zenei hasonlatok: „*Illa berek, nádak, erek. Elszökött az asszony, mint a széllel tovaszálló szerelmes kendő.*” A szépen megformált mindig durvaságba csap át, a cselekmény pedig abszurd vonásokat ölt, de ezzel együtt sem szárnyalhatja túl a történelmi példákat. A holttestet ringató szélben, a lemeztelenített férfiaságon döglégy csücsül, s felharosan egy lány nevetése, melyről még az is kiderülhet, hogy Isten humorérzékének médiuma. Darvasi visszaköveteli a mítoszt, a mesét és az isteni gondviselést. Ebben a regényben a pompás szívvirágok a fekáliából születnek, a lepkék pedig emberi szenvedésből. De kétségkívül ezek a meghökkentő, szürreális elemek tartják fenn az érdeklődést. A hatalom és a félelem poétikája lételméleti kérdésekkel és metafizikai töprengésekkel kapcsolódik össze: „*Megtalálni a szenvedés célját. Értelmét.*” Végül a rettenetes válik azzá az összetartó erővé, ami egyenlőséget teremt a város lakói, tagabb értelemben pedig minden ember között.

Frei Gabriella

Variációk Kieferre

Schein Gábor *Megleszünk itt* című regénye egy valaha gyermek-elmegőgyintézetként működő, rémisztő szépségű épületben éri el tetőpontját. Hol máshol dőlhetne el, miként végződik egy infantilis férfi örület felé vezető útja? Az a szép, hogy végül el sem dől. Vagy ha mégis, akkor egyedül bennünk, olvasókban.

A könyv főhőse hosszú irodalmi utat járt be, mire egy hírekben felbukkanó, nyugdíjas svájci „ellenállóból” ötvenes éveiben járó, fiktív magyar számtantanárrá vált. Schein Gábor először versben (*Tizedik nap*) foglalkozott az akkor még névtelen figurával. Később egy novellában (*Megölni, akit szeretünk*) keresztelte el Kiefer úrnak, ahol e név még a külföldi helyszínhez illeszkedett. Amikor a 2019-es regénnyel Magyarországra érkezett, a Kiefer (úr nélkül) már egy fokkal idegenebbül csengett. Hiszen viselője is idegen. A társadalom, a kisvárosi közösség, sőt, még saját maga számára is.

A közelmúltban Gyárfás Dorka *Édes Annát* hasonlította a *Joker* címszereplőjéhez egy színikritikában, és Kiefer történetét olvasva rá kell döbbernünk, hogy a párhuzam – ugyan másképp, de – rá is illik. Itt is egy pszichésen sérült, a valóságtól teljesen elszakadt ember kerül szembe a társadalommal, és bár Kiefer (Jokerrel ellentétben) önmaga elpusztításával reagál a beilleszkedés kudarcára, ez is egyfajta erőszak. A regény kínálta három lehetséges lezárás közül kettő (*Első és Második halálváltozat*) ezzel az erőszakkal végződik: előbbi esetben a novella befejezését újraíró, enyhén tragikomikus bukással, utóbbiban gyomorszorítóan naturalisztikus, önként vállalt mártírhalállal. A kakukktojásnak tűnő *Életváltozat* pedig mintha magát a címet foglalná össze, majd sűrítene a záró-

jelenetbe. Kiefer itt már nyomokban sem Joker, családra és megnyugvásra talált, még ha az „idill” kissé szokatlan is.

A három verzió közötti választással dönthetjük el, hogy Schein műve sajátos felnövé-, vagy inkább leépülés-történet-e. Körülbelül a közepéig úgy tűnik, utóbbi: a külvárosba költöző Kiefer egyetlen emberi kapcsolatát a szomszédjával tartja fenn, akinek gázlopási ajánlatát elfogadva az illegálitás felé is megteszi az első lépést. Ha az ő cselekményszála lenne az egyetlen, nem volna kétségünk afelől, hogy ezután már az első halálváltozat következik. A szerző azonban ekkorra már megágyazott a folyamatot megakasztó, deus ex machina-szerű találkozásnak.

A rossz házasságában fuldokló Ágnes először a regény impresszionista kezdőképében bukkan fel mint az egyes szám, harmadik személyű elbeszélő misztikus nőideálja, majd miután saját – Kieferével párhuzamosan futó – drámája is fordulóponthoz ér, már csak relatíve, a főhős számára lesz a végzet asszonya. Az éteri nő iránti szerelem mint a totális elszigetelődésből kivezető út, szintén a Jokert, vagy annak elődjét, a *Taxisofőrt* juttathatja eszünkbe. Ágnesen keresztül a magányos férfi újra kötődhetne a külvilághoz, és látszólag ennek sikerén áll vagy bukik minden.

Az Ágnes felé meg (nem) tett lépések, a nagyrészt csak fantáziában alakuló viszony hatására Kiefer így is ébredezni kezd, miközben Schein egyre nagyobb hangsúlyt helyez arra, milyen sok múlhat az apró mozdulatokon, megszólalásokon vagy akár a némaságon. Ezek ugyanis mind a – konkrétan megidézett – pillangó-effektus „szárnyrebbenései”, amelyek, mint az ismert filmen, többféle sorsalternatívát teremtenek.

A *Meglesziünk itt* filozófiai tartalma persze jóval gazdagabb annál, mint amennyi ebből az elcsépeltnek hangzó gondolatmenetből kitűnhet. Kiefer különféle állami szervekhez, hatóságokhoz szóló, válasz nélküli levelei, magányos elmélkedései, de szinte bármilyen egyéb megnyilvánulása hol tisztább, hol zavarosabb elméleteket közvetítenek. Legyen szó arról, hogyan váltja fel az emberi munkát a technológia, a tőkés miként alakítják át a fegyveres erőket egy várható felkeléstől tartva, vagy miért „a párkapcsolat a nagy társadalmi összeomlás végső szintje.”

A regény sűrű, nehezen emészthető fejtegetései a többi szereplő, illetve a mindentudó narrátor hangján is szólnak, ami azt az érzést kelti, mintha ki-be ugrálnánk a bölcselkedő elmékbe. És mintha Kieferből sem csak egy volna. Azért keveredik sokszor önellentmondásba (például abban a kérdésben, hogy egy tanár kimutathatja-e az érzelmeit diákjai előtt), mert más Kiefer szólal meg magánemberként, és más akkor, amikor röpiratait fogalmazza: *„Jegyző volt csupán, egy kozmikus agy gondolatait jegyezte le. Egyszerre eltűnt minden határ; és ahol az imént még a sejtelen is alig pislákol, tétováság, zavar uralkodott, most mindent betöltött a felismerés ragyogó fénye.”*

A szöveg eszmei zsúfoltsága mellett azzal is alaposan próbára teszi az olvasót, hogy az összetett jellemeket és kapcsolatokat mozaikokból, olykor csak másodsorra feltűnő, elejtett mondatokból kell összeraknunk. Kiefer szétesett figuráját néha empátiával szemléljük (a történet elején éppen haldokló nővérét ápolja), máskor elborzadunk tőle. Egyszer autisztikus vonásokat fedezünk fel benne (ragaszkodás a szabályokhoz, a rutinhoz, adott szituációhoz nem illő viselkedés), máskor úgy tűnik, az emberek fejébe lát. Rejtély, hogy az érzéketlen vagy a csupa szív, a messiáskomplexussal vagy a kisebbségi érzéssel küzdő Kiefer a valódi énje. Kaotikus elmeállapotát támasztja alá a furcsa kontraszt, hogy az Ágnes tulajdonának vélt tál eltörése kamaszos pánikot, egyetlen fiának felpofozása pedig férfias büszkeséget vált ki belőle.

De a legnagyobb kérdés, hogyan ragadt bele abba a gyermeki állapotba, amelyben ötvenkét évesen úgy szeret bele Ágnesbe, mint Beatricébe a kilencesztendős Dante. (A gyerek-elmegyógyintézet romos épületében játszódó szürreális epizódban az asszony még a „Paradicsomba” is elviszi.) A másik nemhez való korábbi viszonyulásáról nem sok derül ki, de magatartása azt sugallja, szexuális érése megakadhatott. A nővérehez fűződő sajátos „anya-fia” kapcsolatról sejthető, hogy nem volt egészséges, de erről semmi konkrétum nem hangzik el, zavarba ejtve a *Megölni, akit szeretsz* ismerőit. A novellában ugyanis Kiefer úrnak húga volt, akit addig bántalmazott szexuálisan, amíg az el nem menekült előle.

A regényben nem esik szó vérfertőzésről, a szöveg azonban elhallgatásokkal játszik rá az olvasó kínos sejtéseire. Nem árulja

el, a testvéreknek miért kellett olyan hirtelen elhagyniuk Budapestet, és miért érezhették úgy, hogy vadásznak rájuk. (Erre utal a *Lövések a parkban* című fejezet állatszimbólumokkal teli lázálom-jelenete.) Gyanús az is, hogy Kiefer csak a nővére halála után nyitott a nők felé. Mindezzel szemben a visszaemlékezésekből egy szép, szoros testvéri kapcsolat is kirajzolódik.

Ágnes és férje, Zoltán házassági válsága szintén töredékekből áll össze. Annyi bizonyos, hogy idegtépő játszmákkal gyötrik egymást, miközben Zoltán nem tud ellenállni Ágnes testének, az aszszony azonban már a férje szagát sem bírja elviselni. (A zavaró szagok időről időre visszatérnek a szövegben a diszkomfortérzés kísérőjeként.) A köztük uralkodó meg nem értést kiválóan érzékeltetik az olyan megjegyzések, mint hogy Zoltán „véletlenül odafigyelt” arra, amit felesége mondott, vagy „kedve volt megsértődni”.

Az ő történetük is mutatja, hogy ebben a könyvben nemcsak a főszereplő épül le. Az egyénnel párhuzamosan pusztul a házasság, és a nyomasztó atmoszférájú kisváros, Bánköve is, ahol már-már világvége-hangulat uralkodik. A könyvtár például együtt semmisül meg az utolsó alkalmazottjával, Kiefer nővérével. Hogy ez a fiktív, kiháló „sziget” mégis egy létező, bennünket is érintő egész része, azt Schein konkrét hazai politikai utalásokkal, valódi hírek beépítésével teszi egyértelművé: „Két tízéves K.-ből, akiket egy vemhes szurikáta meggyilkolásával vádolnak.”

Az önálló elbeszélésnek is tekinthető esküvői epizód (*Emelem poharam tirátok*) amellet, hogy a törtető, mégis bizonytalan Zoltán jellemrajzához és házassága aktuális állapotához ad új információkat, egy rémes közegbe is betekintést enged. A Jabba-szerűnek leírt, körülrajongott államtitkár megjelenése már csak a koronát teszi fel a mindenkinek ismerős, képmutatással, üres párbeszédekkel, rosszullétig erőltetett túlévelssel terhelt groteszk lagzi-életképre, amelyen megkönnyebbülés túljutni.

Hasonlóan traumatikus a regény eleji kórházi kálvária, de abból már az előbbit oldó parodisztikus túlzás és ironia is hiányzik. Olyan kétségbeejtő „tanácsokkal” fokozza a hangulatot, mint hogy a beteg viselkedjen rendesen a kórházban, „ne folyassa szét a nedveit” és örüljön, ha az orvos elé járulhat. Schein nyilvánvaló-

an saját élményeit is beleépítette Kiefer nővérének szenvedéstörténetébe, amit bizonyít, hogy ebben a részben visszaköszönnek 2017-es, *Üdvözlét a kontinens belsejéből* verseskötetének képei. A közös szimbolika mögött azonban ellentétes a végkifejlet, amit a párhuzamos jelenetek apró eltérései is hangsúlyoznak. A *Kórházi reggelek* című vers fán ülő varjúja még a kevésbé vészjósló, dolmányos fajta volt („*Sokáig gondozta világos dolmányát*”), a regényben viszont egyértelmű, hogy kizárólag fekete lehet.

Az állatmotívumok megjelenése más szempontból is izgalmas. A varjú, róka, héja mellett kiemelt szerepet tölt be a macska is, amely itt a Kiefer számára elérhetetlen szabadság jelképe. Talán éppen ez vonzza sétái során a környékbeli macskakolóniához, és ezért háborodik fel, amikor később (az *Első halálváltogatban*) az állatok kíntásával is meggyanúsítják. Ha viszont feltételezzük, hogy igazak a vádak, a megbombolt elméjű férfi kegyetlenségére a korábbi tiszteletet felváltó irigység adhat magyarázatot.

Amikor Ágnes és Zoltán megérkezik a férfi apjához, aki Kiefer szomszédjában él, az Öreg nyulait tüneteik alapján éppen egy olyan betegség (mixomatózis) tizedeli, amely ellen létezik védőoltás. (A „*kockás helyett*” vérző fülű nyuszik képe különösen horrorisztikus.) Annak tudatában, hogy a nyulak kifejezetten érzékeny, sérülékeny állatok, az Öreg pedig bevételre számít a tenyésztésükből, érthetetlen, hogy miért mulasztotta el ezt az alapvető óvintézkedést. A jószágok megállíthatatlan pusztulása így amellet, hogy még fojtogatóbbá teszi az elhidegült apa és fiú kényszerű találkozását, az idős férfi gondosságát, odafigyelését általánosságban is megkérdőjelezi.

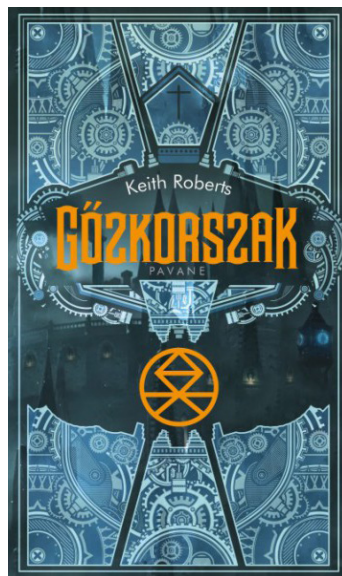
Biztosan azonban semmit nem tudhatunk ebben a regényben, amelyben a balladai hatást nemcsak a homályos részletek, hanem a megbomboló elme témája és a gyakran használt rímszerű szövegfordulatok is erősítik. A belőle kihallatszó írói pesszimizmust alig tompítja az egyetlen felvázolt „happy end”. Mindezek ismeretében a cím így is módosulhatna: *Megleszünk itt? Esetleg: megleszünk egyáltalán?*

Rimóczi László

A begőzölt pápák diktatúrája

A nyolcvanas évekről sokunknak leginkább a feltupírozott frizurák, a Duran Duran, a Depeche Mode, a kazettás magnók meg a féltégla nagyságú rádiótelefonok ugranak be, semmint a zakatoló, ormóttan gőzgépek és az egyház totalitárius uralma. Pedig Keith Roberts ebbe az időszakba helyezte *Gőzkorszak* című lenyűgöző, alternatív történelmi re-lyényének végkifejletét.

A kettészakadt és megosztott Angliában járunk 1985-ben, amikor a szigetet félig az ősi, félig viszont már a modern világ vívmányai uralják. Az országot a primitív időket idéző nyelvi, társadalmi és etnikai ellentétek szabdadják fel, a középkori városok mogorván merednek maguk elé, míg a zord erdőségekben háborítatlanul élnek a letűnt kor lényei. Mindennek oka a múltban keresendő, ugyanis 1588-ban megtorpant, majd el is kanyarodott az általunk ismert történelem: jelentősen megváltoztak a stratégiai erőviszonyok, fontos ütközetek értek véget az ellenség győzelmével, és kardinális uralkodókat taszítottak le a trónról. Ebben a párhuzamos valóságban teljesen átrajzolódik az általunk ismert világtérkép. Ráadásul az elektromosság a köznép számára ismeretlen, és a gőzgépek jelentik a technika csúcsát, de még ahhoz sincsen mindenkinek teljes hozzáférése, így félig-meddig középkori állapotok uralkodnak. Ebben a befagyasztott közegben a nyelvi és társadalmi gátak nem tudnak leomlani, sokkal inkább állandósulni látszanak, a megerősödött katolikus egyház kato-

nái pedig Európa-szerte ügyelnek a diktatúra fenntartására, ám mindeközben a város széli sár-, fa- és kőkunyhókban lakó nép szívében ott élnek még a régi istenek. Itt már csak egy forradalom jelenthet reményt.

A cselekmény gördülékeny, az aprólékos műszaki leírások, valamint a precíz világképfestés sem törik meg ritmusát. A Jézus személyét háttérbe szorító diktatórikus egyház bőszen uralja és koordinálja a technikai fejlődést, a világtörténelemben még sosem összpontosult akkora hatalom Róma kezében, mint ekkor. A fél bolygót szellemi homályban tartani, kiegyensúlyozni az egymásnak feszülő ellentéteket hatalmas munka, és mint kiderül, nem is túlságosan fenntartható folyamat. Ráadásul a kelleténél kicsit gyakrabban használják az ösztökét, többször emlegetik a pokol tüzeit, mint a szeretet királyságát, de immár a cél is teljesen más. Az egyház megmagyarazza magának a kínzás áldásos hatását is, hiszen a bűnös esetleges halála megakadályozza a Sántán ármányos viselkedését, támadását Isten szándéka ellen, és ha az eretnek bűnbánó vezeklőként végzi, legalább megmenekül a még súlyosabb bűnbeeséstől, és végső megnyugvásra lelhet Isten országában. A lényeg, hogy a zavaró tényezőt kiiktatták, és hogy innen hová kerül megtépázott lelke, az egyházi szempontból nem fontos.

Már a történet elején felismerjük, hogy az egyház politikája nem átlátható, és a pápák tudják, hogy ha az elektromosságot elérhetővé teszik az emberek számára, akkor hamarosan tudomást szereznek az atomról is, és onnan már csak egy lépés a maghasadás – mindebből pedig egyenesen következik, hogy a nép megpillanthatja, mi ered közvetlenül Istentől, és mi nem. Az alaposan kidolgozott karakterek mindennapjait a kilátástalanság uralja: *„Több hétig tartott, mire hazaért. Néha rossz irányba fordult, olykor idegenek látták el élelemmel. Ilyenkor megáldotta őket, és sokáig sírt. Egyszer útonállók támadtak rá, de az elfehéredett ajak, a szürke arcból kiragyogó szem láttán visszahököltek. Talán attól féltek, hogy megbabonázza őket. Vagy attól, hogy peszises.”*

Bár a huszadik században járunk, azaz felvilágosult korban, a babonás félelmek mégis jelen vannak, boszorkányok, alakváltó lények és tündérek uralják az emberek hitét. Az értelmiségi réteg mindezek dacára létezik, hiszen egy átlagos angol öt nyelvet biztosan beszélt ekkoriban, még ha némelyiket törve is: az uralkodói réteg normann-franciáját, az egyházi latint, az üzleti élethez nélkülözhetetlen modern angolt, valamint az elavult középanyolt és a parasztok által használt keltát.

Mindeközben sínt nem használó lokomobilok vágnak át a kietlen tájakon rakománnyal teli vagonokkal, szinte kínálva magukat az útonállóknak, akik általában csak fosztogatnak, gyilkolásra nem vetemednek. Az országban lázadások zajlanak, a pápák pedig tanultak a történelemből, igyekeznek minden technikai fejlődést visszaszorítani: Róma a legszigorúbban ellenőrzi a cementgyártást, az árát pedig magasan tartja, hiszen segítségével roppant gyorsan fel lehet húzni egy erődítményt. Hasonló rendelet lassítja a lokomobilok kazánfejlesztését is, ám mindenki bízik benne, hogy egy napon majd olajtüzelésűre cserélhetik a szilárd tüzelésű gépeket – előbbieket már kifejlesztették, de még nem kerülhettek forgalomba a pápa jóváhagyása nélkül. Néha ugyan kiszivárog egy-két titok, illegálisan hozzá lehet jutni a tiltott technikai eszközökhöz, csak az egyház meg ne tudja:

„És végül megérkezett az egyház a keleti szárazföldről. Oltárokat emelt és körmeneteket tartott, de közben Anglia földje fekete lett a kiontott vértől. Városok, jelzőtoronyok és ragyogó kastélyok épültek. A Letűnt Nép, a tündérek, a pusztaság kísértői, a kövek népe pedig egyre húzódott vissza, elbujdosott és velük együtt vérző istenük is, akihez kétségbeesetten fohászkodtak a keresztény papok, de nevét Krisztusra változtatták. És azt mondták az embereknek, hogy igen, valóban fára szegezve halt meg, egy Golgota nevű helyen, a Kopponyák hegyén. A tengereket Róma hajói uralták, de Anglia is ébredezett. Gőzgépek hangja szállt fel még a legkisebb falvakból is.”

A történet több novellaszázból épül fel, ezeken keresztül kapunk betekintést néhány szereplő és generáció életébe, ám mindegyik szálat áthatja az elnyomás, a veszteség szürke érzése és a lappangó reménykedés. Míg a Híradósok Céhe a távközlés kezdetleges vívmányaira van utalva, az inkvizíció körösvényt ad ki az egyház egyik lázadó, kiátkozott szerzetese ellen, aki Isten valódi hatalmáról prédikál. Pedig nagy szükség lenne egy isteni közbeavatkozásra, mert bármennyire is kifürkészhetetlenek az Anyaszentegyház szándékai, a nyáj nem kérdőjelezheti meg azokat, csak retorziókat kockáztatva. Izgalmas világot épített fel a szerző, karakterei szűkös mozgásterük ellenére szinte hús-vér létet kaptak, a lírikus hangvétel és a remény folytonos fellebbentése pedig egyedi atmoszférát kölcsönöz a regénynek.

Ezt az irodalmi igényességgel megkomponált művet még a könyvpiac legszigorúbb élménymérnökei is átengednék a fantasztikus irodalmat a szépirodalomtól elválasztó határon, ugyanis egy igazán kifinomult sci-firől beszélhetünk. A *Gőzkorszakot* megjelenése óta a szépirodalom klasszikusai közé emelték. Bár 1968-ban íródott, ez egyáltalán nem érződik rajta, ma is megállja a helyét.

Keith Roberts: *Gőzkorszak*. Metropolis Media, Budapest, 2018.

Bittner Mónika

Ön éppen olvas

Ezt a könyvet minden olyan embernek ajánlom, akit nem ingerel fel az, ha egy regény nem szól semmiről. Félreértés ne essék, ez a történet nem a semmiről szól, hanem semmiről sem szól, bár megvan benne a lehetőség, hogy mondjon valamit. Kétszer is elolvastam, mégsem vált világossá, hogy mit akart mondani az író, pedig a történet maga nem túl bonyolult. Itt véget is ért volna kalandom a művel, de motoszkált bennem egy furcsa érzés vagy inkább gyanakvás, miszerint az egész könyv úgy, ahogy van, átverés. Federico Baccomo semmit sem akart mondani, ez a regény egy társadalomkritikai fricska. Ebből a szempontból viszont kifejezetten eredeti műről beszélhetünk.

A történet az emberiség egyik legősibb erkölcsi problémájára épül: a hazugságra.

A téma önmagában érdekes, még akkor is, ha eltekintünk attól az aprócska ténytől, hogy vélhetően már körüljárták minden lehetséges aspektusból. A hazugságot lehet vizsgálni pszichológiai, szociológiai, jogi, vallási, etikai oldalról, bármelyik perspektíva izgalmas lehet irodalommal vegyítve. Ez a mű azonban mentes minden interdiszciplináris maszlagtól, az említett területeket nyomokban sem tartalmazza. Borítsunk hát fátylat a tudományos(kodó) felfogásokra, és nézzük a történetet!

A főszereplőt, Riccardót az új munkahelyén nem mindennapi kihívások várják apja halála és egy szerelmi csalódás után. A híres milánói kutatóközpontba kerül, ahol különböző vizsgálatok során azt tanulmányozzák, hogy a felolvasott történetek milyen

hatással vannak az emberekre. Ekkor kerül közelebb az egyik kolléganőjéhez, Annához, akivel találkozgatni kezdenek. A kapcsolat szépen indul, esténként csetelnek, majd az egyik alkalommal a Riccardo telefonján felugró reklám egy olyan applikáció letöltését ajánlja, ami a beérkező üzenetekről megállapítja, hogy küldője az igazat írja-e vagy hazudik.

Ami először csak egy jópofa alkalmazásnak tűnik, arról kiderül, hogy működik, ez a program valóban felfedi az igazságot. Kis idő elteltével már nem csupán arra ad választ, hogy a bejövő információ igaz-e vagy hamis, hanem hazugság esetén az üzenet alá írja a valós tényeket is.

Ki ne akarna ilyen eszközt? Mi mindenre lehetne használni! Történetünk hőse viszont nem bonyolította túl ezt a lehetőséget, megmaradt – vagy inkább beleragadt – annál a faék egyszerűségű szituációnál, hogy barátnőjét teszti, vajon igazat ír-e, vagy éppen hazudik. De hát miért is várunk ennél többet? Ilyen a közösségi oldalakon lézengők és csetelők világa, eddig terjed az igény a hazugságok leleplezésére, hogy az aktuális, néhány napja megismert kedves ismerős mennyire őszinte. Így hát a könyv címére gondolva nem lesz több illúziónk, Federico Baccomo nem hozza zavarba az olvasóit bonyolult metaforákkal. Anna éppen hazudik, Baccomo éppen ír, Ön éppen olvas. A cselekményvezetés egyenes, klasszikusnak mondható, Baccomo becsülettel alkalmazta egy kalandos történet minden kellékét, a könyv történetcentrikus. Jobb híján, mert a karakterek ábrázolását tekintve a szerző meglehetősen mértéktartó. Nincsenek a könyvben nagy egyéniségek, senkit sem fogunk az eszéért vagy a bátorságáért szeretni, még a negatív szereplők is csak szolidan mutatják meg sötét oldalukat; mi más lehetne ez az ábrázolás, ha nem korunk lélekrajzának éles bírálata? Felgyorsult világunkban nem érünk rá értékek után kutatni, jó nekünk bármi, ami könnyen fogyasztható, a lényeg, hogy túl sokat ne kelljen gondolkodni.

A főszereplő karakterének ábrázolása regénytechnikailag korrekt, hiszen vannak az életében traumák és titkok, csak éppen sággal ezek leírása annyira felületes vagy jelentéktelen, hogy az

együttérzés kiváltására teljességgel alkalmatlanok. Van a „hősnek” gyenge pontja, ami akadályozza az előrejutásban, aztán a történet végére felismeri a hibáit, és az élete végre kedvező fordulatot vesz. A tervet illetően is papírforma szerint viszi véghez a stratégiákat. A könyv többszöri elolvasása után sem tudok azonban választ adni arra, melyek Riccardo pozitív tulajdonságai, és melyek a negatívak. Érdekes, hogy a mellékszereplők jellemzése könnyebbnek bizonyult. Riccardo anyja például figyelemre méltó figura, drámájában van valami megindító, neki lehet drukkolni. Riccardo kollégáinak személyiségében is akad néhány érdekes vonás, ráadásul bennük tetten érhető valamiféle lélektani rejtély, amit örömmel fejt meg az olvasó.

A legnagyobb kérdőjel azonban a történet mindentudó narrátora, aki nemcsak a főszereplő érzéseit, gondolatait hozza közelebb hozzánk, hanem a háttérben zajló eseményeket is megvilágítja. Játékra hív bennünket, utalást tesz azokra az eseményekre, amelyekhez vissza kell lapozni a megadott oldalakra, ezek a kiszólások szervezik a szöveget, csak éppen teljesen összefüggéstelenül, a kapott információk érdektelenek. Talán ez is egyfajta írói fogás, ami arra ébreszt rá bennünket, hogy mindenféle értelmezés vagy értékelés hiábavaló, és így a kapott útmutatás alapján végzendő cselekvés is felesleges. Teljesen mindegy, hogy merre haladunk, mert úgymint mindenki ugyanoda jut. Sehova.

Teljesen összezavarja viszont ezt a szerkezetileg (viszonylag) kiegyensúlyozott képet a szöveg megformáltsága. A párbeszédet és leírásokat olvasva felsejlik Beckett és Ionesco. A regény narratívája néhol olyannyira abszurd, hogy ezért az élményért már megéri elolvasni. Bárhova lapoznék, találnék valamilyen képtelen (vagy képzavaros) részt. Szemléltetésnek a történet elejéről választottam egyet, amikor kibontakozik a szerelem Anna és Riccardo között: *„Először fordult elő, hogy Anna három szívecskét küld... Miközben beszélgettek, elállt az eső, és az íróasztal fölötti ablak egy bizonyos szögéből a sápadt felhők közül kikukucskált a hatalmas hold. Anna hirtelen felegyenesedett. Ujját csábosan kinyújtva Riccardóra mutatott, aki felkönyökölt, és jobbról át-*

öelve azt suttogta: »Én varázsoltam elő. Neked.« Anna gyorsan megfordult, rásandított a válla fölött, a varázslat szertefoszlott, és azt kérdezte: »Hülye vagy?« Majd kacagásban tört ki, nevetve beletemetkezett a lepedők közé és a szájába vette. Riccardónak mindez rosszul esett.”

Federico Baccho vagy egy csapnivaló könyvet írt, vagy pedig feltalálta a lektűrbe oltott abszurd regény műfaját. Döntse el az Olvasó maga, én még mindig hezitálok.

Federico Baccho: *Anna éppen hazudik*. Latte Kiadó, Budapest, 2018.

PIERRE-AUGUSTE RENOIR (1841 – 1919) festménye

ESSZÉ

Vitéz Ferenc

Hajnali bohóc

Jegyzetek – smink nélkül 2.

70. Valóságteremtés

Ruskin válaszol a kérdésre: a művészet imitálja vagy megteremti-e a valóságot? Yourcenar novellája (*Hogyan menekült meg Vang Fo?*) a művészet valóságteremtő, megszabadító erejéről szól. Mikor az ifjú kínai császár a palotából kilépve találkozik a valósággal, rájön, nem olyan, mint ahogy Vang Fo megfestette azt. A császár az ő képei között nőtt föl, és uralkodása kezdetén a bosszú volt az első vágy, amely irányította. A festőnek meg kell bűnhődnie: a művészet valóságában nem érvényesek a világi szabályok. A festőnek, mielőtt megvakították volna és levágták volna a kezét, még be kellett fejeznie egy képét. A festmény a tengert ábrázolta. Vang Fo kiigazította a hullámokat, s festett a tengerre egy bárkát, bele a tanítványát, aztán odafestette magát is a képre. Míg dolgozott, a palotában egyre magasabb lett a víz, már az udvarnép nyakáig ért. Mikor a császár bosszúja elől elveztek, hirtelen a víz is elapadt a palotából. Vang Fo és tanítványa egyre messzebb hajózott, végül már csak egy apró pont látszott belőlük, csak a sejtés... Csak a remény.

71. Pusztítás

A szíriai háborúban a világörökség jelentős műemlékei pusztultak el. Jóval több, mint Afganisztánban, Líbiában vagy Irakban. Sok hírt hallhattunk-láthattunk erről, azzal is szembe-

sülve, hogy a barbár hódítás előbb a kulturális gyökerektől foszt meg. A jelképektől és az emlékezettől. A szimbólum és emlékezet nélkül kiszolgáltatottak leszünk. Nézzünk körül, mivé lesznek a szakrális helyeink! Éppen most folyik Európa barbarizálódása is.

72. Számvetés

Nem is annyira összegzése a múltnak, mint inkább fölkészülés a jövőre. A legnagyobb készülődés az, mikor az élet végén tartunk számvetést. Nem kell semmilyen „bakancslista” hozzá – a listával együtt születünk. Jó dolog, ha nem három ponttal fejeződik be ez a végső mustra. A pont után a katarzis következik.

73. Katarzisok

- (1.) Hűvös csönd. Forró szív. Csukott szemek mögött a fény.
- (2.) Amikor egy gyermekkórus énekel a templomban, hárfakisérettel.
- (3.) Könnyeid sójában megérzed, hogy az édes milyen viszonylagos.
- (4.) A három megállapítás után mindig van negyedik – ebből tudod meg, hogy van-e közöd az Értelemhez.

74. Három

Élet. Felelősség. Szeretet. Három kulcs. Egyik sem tud Kaput nyitni önmagában. De az sem mindegy, hogy milyen sorrendben forgatjuk a zárban a kulcsokat. Mondatba foglalod, sorrendet alkotsz, és jelentést. Az élet felelősség azok iránt, akik szeretnek.

75. Tizedik

Ha csak minden tizedik versíró ember olvasná mások költeményeit, nálunk a verseskötetek fogynának a legjobban a könyvpiacra.

76. Egy sor

A fű illata ma reggel egy ölelést álmodó lányé.

80. Vonnegut (3.)

Nagy naplóíró volt Kurt Vonnegut is. Nem azért, mert a regényeiben, novelláiban vagy a beszédeiben igen sok az önéletrajzi vonatkozás. Hanem azért, mert megírta, több könyvben is, a családjá és a saját élettörténetét – meglehetősen ironiába, olykor groteszkbe csomagolva és pácolva élete eseményeit, különösképp a találkozásait: másokkal, illetve önmagával. Írt a kétségeiről, vajon jó irányba halad-e a világ; és hogy az igazi rémület: arra ébredni egyszer, hogy az országot gimnazista osztálytársaink vezetik; és a Föld nevű bolygót megmenthettük volna, ha nem vagyunk olyan gyarlók és lusták. De hitt a művészet és a szeretet erejében. Mert mindkettő választ adhat a kétségeinkre.

81. Kétségek

A *Kétségek és bizonyosságok* című kiállításban a hajnali bohóc magára ismert: a játékos, komoly kísérletezésben, az útkezesben. Tele van kétségekkel, és mindig a bizonyosságokat keresné a játékban vagy a sminkjét mosva. Végül arra jutott, hogy kétségekből ugyan sok van, a bizonyosságokból egy is elegendő. Az Egyetlen Bizonyosság le tudja győzni az összes kétséget.

83. Hanem

Nem azért írod, hogy olvassák, hanem mert ilyenkor érzed a körbeáradó szeretetet. És nem azért vágysz a szeretetre, mert nélküle magányos lennél, hanem mert nélküle nem volnál.

84. Nélküle

Azt mondod, hogy nem tudnál megenni autót és világháló nélkül, rohansz a felhősztrádán, s közben egészen jól megvagy például könyvek, csönd nélkül. Nem mintha könyv nélkül (a hangzavarban) boldogtalan volnál, de próbáld meg a lemondást úgy is gyakorolni, hogy amit fontosnak vagy nélkülözhetetlennek hiszel, tedd félre egy kicsit. Talán észreveszed, hogy az elviselhetetlen is elviselhető. Egyszer le kell az elviselhető életről is mondanod – ahogy jöttél: viselet és ruha nélkül, és bohócruhádat a csecsemőholmik mellé teszed. Míg arról, amiről azt gondoltad, rossz, kiderülhet, hogy nem rossz.

89. Védelem

Ha védtelennek érzed magad (mint a hajnali bohóc, ha már nem nevetnek rajta, mert elfelejtették játékát), az ostobák között nem fogsz menedéket találni. Ostobák azok, akik bohócot akarnak látni, hogy nevensenek. A bölcsök is bohócok, de ők nem festik ki estéről estére magukat, hanem visszahúzódnak védekező állásaikba – nem mutogatják szívüket a kacagva tapsoló közönségnek. Úgy védekeznek, hogy csöndben maradnak, és akkor sem szólalnak meg, ha már itt a baj. Ezzel persze nem tudnak segíteni. De a bölcs feladata nem az, hogy segítsen az ostobáknak, mert hiába szóltak volna a baj közeledtén, s hiába szólnának utána is, ha megtörtént. Védelmet nem lehet adni annak, aki folyton maga ellen lendül támadásba...

90. Próféták

A proféták előre figyelmeztetnek, s tragédiájuk az, ha nem hallgat senki rájuk. Vannak utólagos proféták is, akik „megmondták előre” – pedig együtt rohantak bele a tömeggel a semmibe. Belőlük királyok lehetnek, ám ne kívánd magadnak az utólagos profétai királyságot, mert nagy bajban leszel, ha majd a semmin kell neked is uralkodnod.

91. Hatalom

A kis herceg királya nagyon megörült, mikor végre egy alattvalóval találkozott. Az alattvaló hiába volt herceg, az uralkodó nem gondolta volna, hogy különbség van közte és a nem-hercegek között. Ami természetes és szükségszerű, azt is megparancsolta. Viszont uralkodói bölcsességével belátta, hogy a naplemente fölött nincs hatalma. Elővette a kalendáriumot, megnézte benne, hogy aznap percre pontosan mikor nyugszik le a nap. Így jelölte ki a parancs idejét. Mert egy királynak azt is tudnia kell, hogy a parancsvégrehajtáshoz mikor lesznek megfelelőek a „körülmények”. Ha a hadvezérétől azt kívánná, hogy változzék lepkévé, mégsem pillangóként jelenne meg előtte generálisa, nem a tábornok lenne a hibás, hanem az, aki pillangó-katonát szeretne látni. Ez a belátás sokszor hiányzik a hatalomból.

92. Belátás

Be tudok látni egy távolságot. Néha belátom, hogy nem tudom legyőzni a távolságot. Be tudok látni egy szobába. Néha belátom, hogy nem volt érdemes, mert nincs semmilyen titok a szobában. Be tudok látni egy gödör mélyére – ha van a kezemben egy mécses, bevilágíthatok a mélyre. S belátom ott, hogy azért látom magam a mélyben, mert nem volt a kezemben előtte mécses.

93. Mécses

Mi a különbség a mécses és a fáklya közt? Egyik arra szolgál, hogy eligazodjunk az ismert dolgok közt, míg a másik arra, hogy ne maradjunk egyedül az ismeretlenben. A fáklya bevilágítja az alagutat, de a mécses az alagút térképét teszi láthatóvá. Ezért, ha egyszer elindulsz, előbb mécses fényénél vedd szemügyre a fáklyával bevilágítandó alagút térképét.

94. Alagút

Az argentin atomfizikusból lett író, Ernesto Sabato *Az alagút* című kisregénye a hajnali bohóc számára is fontos olvasmány. Látszólag bűnügyi történet, de minden jó krimi lélektani dráma is! Sabato állítólag véletlenül lett író: sokat kellett várakoznia a zürichi repülőtéren, s unalmában megírta a latin-amerikai irodalom egyik remekét (1981-ben jelent meg *Az alagút*). Krimi volna, de nem hagyományos, mert a főhős, egy festő, már első mondatában elárulja, hogy ő a gyilkos. Féltékenységből megölte az egyetlen embert (egy vak férfi feleségét), aki megértette szimbolikus képét. A kritikusok az „alagútban” nemcsak a pusztító és önpusztító féltékenység intellektuálisan szórakoztató és félelmetesen pontos rajzát látják, hanem „filozófiai elbeszélésként” s szorongással teli egzisztencialista műként is aposztrofálják a kisregényt: „az egymással sohase találkozó alagútjárók végzetesen elkerülik egymást” – hiszen a kapcsolatteremtés szinte lehetetlenné válik korunkban (noha ekkor, a magyar fordítás idején, még csak 1987-et írtunk). Vajon ma, több mint harminc év múltán, hány alagút fut egymással párhuzamosan? S ha so-kaig vagyunk alagútban, végül mindannyian megvakulunk.

95. Vakság

Azt mondják, a vakok érzékei kifinomultak: tapintani, hallani, ízlelni, szagolni tudják mindazt, amit a „látók” nem éreznek.

Akik pedig azt hiszik, hogy látnak, róluk kiderül, hogy süketek a belső hangokra. S mivel a belső hangokat nem hallják: vakok lesznek a külső és a fölső létezés csodáival szemben is.

96. Szemben

Mit érzel, amikor szemben állsz a Nappal? – Becsukod a szemed, mert ha hosszan belenéznél, megvakulnál. S mit érzel, mikor szemben állsz a tükörrel? – Javaslom, hogy csukd be a szemed...

97. Tükör

Ha egyszer igazi tükörbe szeretnél nézni, vizsgálj meg tetteidet – és azok következményeit. Nem haszontalan, ha készítesz egy listát is: mit miért tettél, mi lett belőle. Így okok és okozatok tükrében fogod látni az életedet. De készítsd föl magad is jól előtte: mert rá fogsz jönni, hogy nem az vagy, akinek addig hitted magadat.

98. Felkészülés

Felkészülni az ismeretlenre csak úgy lehet, ha minden megismertnek hitt dolog mellé teszel egy kérdőjelet. A világ eddig csak állításokból tevődött számodra össze, az állításokat néha a hiteid megzavarták, melyek ismét csak állításokká formálódtak, de a kérdéseket messze elkerülted. Pedig nem kapsz semmire sem választ, míg nem hagyod magadban eláradni a kérdéseket. És ezt a felkészülést a kérdésekre csak csöndben lehet végezni.

99. Zavar

A csönd – de még a csend is (!) – a hangzavar ellentéte. Lehet hangzavar nemcsak a környezetben, hanem a fejedben,

a szívedben is. Minden jól működő rendszer igyekszik kiiktatni a zavart. Ha pedig e zavarnak te magad vagy az oka, a jól működő rendszer téged is ki fog iktatni.

100. Százegy

A száznak mágikus ereje van – a százegy már többlet, fölösleg és egyúttal hiány is. A száz befejezés, lezárás, a százegy a kezdet. A hajnali bohóc rájött, hogy minden porondzárás új kezdet is, új lehetőség. – Másnap este így nem fog porondra lépni. Eltűnik a nevetésekben.

101. Száz

Csupa nevetés. A könnyek között (a sírás és a nevetés között) igen nehéz különbséget tenni.

DEBÜT

Tóth Fanni

sötétedik a tónál

*néhány napsugártrapéz
a viaszos falakról belenyúl a késő délutánba
közöttük érezni az idő hamvasságát
most még kedvesen csilingelnek
a cukordarabok a hideg kávédban
de a szélben száradó ágyneműk
már halkán mutatják hogyan múlnak el
és lassan kiesünk a ködpára öleléséből
hamarosan egyre többször kérdezzük
„emlékszel?”
nem keretezik majd Barackfaágak az évszakokat
nem hajtanak rozsdás biciklik a békalencsés tavakhoz
és te sem játszod azon a rossz zongorán
azt az elkopott allegrettót*

túl a tajgán

*három országgal élek arrébb tőled
szótlán arcaid látom ezerféle tekintet
már nem emlékszem
mikor tudtam utoljára máshova nézni
és belesüppedni
valami kevésbé veszélyesbe
most olyan az idő mint a rideg márvány
kezemmel kitapintom az ereket*

*az éjszaka szövetén
nem kéne belebújni a bársonyba a kanapén
nem kéne a te szavaidnak lefolyni a hullámokon
de szép ahogy behuppansz a hajnalaimba
és valós ahogy visszhangzik a nevetésed
a macskakőkopogásban*

többs ismeretlen

*a négyzetrácsok között arra tanítottak meg
hogy hogyan vegyük gyök alá az érzéseinket
persze gyerekként az első vizsgánkon
mind megbuktunk félévkor
azóta nem tudjuk a zárójeleinket felbontani
és mindig kimarad valami
ahogy te rám nézel
és szinkópákat ver a párkányra az eső
én görnyedek a leckém fölött
a molylepke a szempilláinkra száll
és mi magunk közé egyenlőségjelet teszünk*

lakótelepi felvonás

*néha jó oda felmenni
panelből felépített négyzetrácsot
meg hosszú expozíciós fénysugarakat látni
gyárkérmény füstjét
meg ahogy táncolni kezd vele a sörgőz
és vannak öröktől fogva létező erdők is
magasodnak mint istenek a purgatóriumból*

*ott messze valahol az iskolám
bomladozó vakolat
megfoghatatlan szentimentalitás
meg minden ami kell
innen szép búcsúzni*

TÓTH FANNI Sopronban született, később Pestre költözött, hogy művészettörténetet tanuljon az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Élvezi a fővárosi életet, a sok körutat, ahol eltéved, a sok embert, akit nem ismer, de szeretne megismerni, meg a sok éjszakát, amelyek egy picit hosszabbak, mint odahaza. Amikor hajnalban hazaér, néha ír is.

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Csillag-tekintet (vers)
- 4 **Molnár Krisztina Rita:** Egyetlen mondat (próza)
- 6 **Juhász Zsuzsanna:** Tróntalanság (próza)
- 13 **Sütő Csaba András:** Rögzítések (vers)
- 15 **Salánki Anikó:** Tánc az esőben (próza)
- 18 **Herczeg András:** Egy perc (próza)
- 22 **Angyal Gyula:** Egy angyal szalad a Ráktérítőn (vers)
- 24 **Bene Zoltán:** Mandola története – Feltűnés (1992); A kifejezés nehézségei (2016); Leépítés (1993)
- 36 **Sarah Sorensen:** Azt mondja a medve – **Mohai Szilvia** fordítása
- 42 **Zorkóczy Zenóbia:** A jó kutya nem szereti a maszkot (tárca)
- 44 A hónap alkotója – **Döme Barbara:** Bolond Futam – szerelmes sms-ek egy felfedezettlen férfihoz; Vége; Szívelégedetlenség; Telitalálat
- 55 **Király Farkas:** Örültek és angyalok három felvonásban
- 65 **Varga Melinda:** Nők cekkerbe zárva
- 70 Egy kövér angyal zoknit stoppol – **Varga Melinda** beszélgetése **Döme Barbarával**
- 80 Egy évszázad regénye, egyetlen kötetben – **Kovács katáng Ferenc** beszélgetése **Petőcz András**sal
- 83 „...a vén hucul tutajra tesz” – **Lengyel János** beszélgetése **Marcus Gergellyel**
- 91 **Artzt Tímea:** A kín poétikája – a mítosz visszakövetelése (Darvasi László: Magyar sellő)
- 95 **Frei Gabriella:** Variációk Kieferre (Schein Gábor: Megleszünk itt)
- 100 **Rimóczi László:** A begőzölt pápák diktatúrája (Keith Roberts: Gőzkorszak)
- 104 **Bittner Mónika:** Ön éppen olvas (Federico Baccom: Anna éppen hazudik)
- 108 **Vitéz Ferenc:** Hajnali bohóc (esszé)
- 116 Debüt – **Tóth Fanni:** sötétedik a tónál; túl a tajgán; többismeretlen; lakótelepi felvonás

- Böszörményi Zoltán
Csillag-tekinteted
- Juhász Zsuzsanna
Tróntalanság
- Salánki Anikó
Tánc az esőben

- Molnár Krisztina Rita
Egyetlen mondat
- Sütő Csaba András
Rögzítések
- Herczeg András
Egy perc

- **Angyal Gyula: Egy angyal szalad a Ráktérftőn**

A hónap alkotója: DÖME BARBARA

**Bolond Futam – szerelmes sms-ek
egy felfedezetlen férfihoz;**

Vége; Szívelégedetlenség; Telitalálat

**Király Farkas: Örültek és angyalok
három felvonásban**

Varga Melinda: Nők cekkerbe zárva

Egy kövér angyal zoknit stoppol –

Varga Melinda beszélgetése Döme Barbarával

Egy évszázad regénye, egyetlen kötetben –

Kovács katáng Ferenc beszélgetése Petőcz Andrással

„...a vén hucul tutajra tesz” –

Lengyel János beszélgetése Marcsák Gergellyel

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka

Nemzeti Kulturális Alap